

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORHAN PAMUK'UN MASUMİYET MÜZESİ ROMANININ SÖZ
DİZİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ**

SEFER TEKECAN

**ARALIK-2025
BATMAN**

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ORHAN PAMUK’UN MASUMİYET MÜZESİ ROMANININ SÖZ
DİZİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ**

SEFER TEKECAN

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Güneş EKMEKÇİ**

Diğer Jüri Yeleri

Doç. Dr. Yılmaz AKDEMİR

Dr. Öğr. Üyesi Elif ÖZKAN

**ARALIK-2025
BATMAN**

TEZ KABUL VE ONAYI

Sefer TEKECAN tarafından hazırlanan “ Orhan Pamuk’un Masumiyet Müzesi Romanının Söz Dizimsel Açıdan İncelenmesi” adlı tez çalışması 26/12/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Başkan

Doç. Dr. Yılmaz AKDEMİR

.....

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Güneş EKMEKÇİ

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Elif ÖZKAN

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

ETİK BEYANI

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını beyan eder, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabullendiğimi bildiririm.

ETHICAL DECLARATION

I declare that all the information in this thesis has been obtained within the framework of ethical behavior and academic rules, and that the source of any statements and information that do not belong to me in this study prepared in accordance with the thesis writing rules has been fully cited, and I declare that I accept all kinds of legal responsibility in case of any contrary situation.

Sefer TEKECAN
26.12.2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ORHAN PAMUK’UN MASUMİYET MÜZESİ ROMANININ SÖZ DİZİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

Sefer TEKECAN

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Güneş EKMEKÇİ

Yıl, 2025 Sayfa 144

Dil; insanların duygularını, düşüncelerini, hayallerini ve izlenimlerini yansıtan en önemli iletişim aracıdır. Çünkü insanlar hayatta yaşadıklarını dil aracılığı ile daha rahat bir şekilde diğer insanlara iletme imkânı bulurlar. Dilin bu imkânı olanak sağlaması ise ancak o dilde yazılmış olan edebî eserlerin varlığıyla mümkündür. Bu yönüyle o dilde yazılmış olan edebî eserler, dilin bütün zenginliğini ortaya koymakta ve zamanla gelişen dil inceliklerinin irdelenmesine olanak sağlamaktadır. Bundan dolayı günümüzde söz dizimi ile ilgili çalışmalar büyük önem kazanmakta, dilin zenginliğini ve varlık sebebini ortaya koyan edebî eserlerden faydalanılmaktadır.

Bu çalışmada Türkiye’nin ilk Nobel ödüllü yazarı olan Orhan Pamuk’un Masumiyet Müzesi adlı romanı söz dizimi açısından ele alınmıştır. Bu çalışmada kelime grupları, cümlelerin öğeleri ve cümle türleri ile ilgili örnekler incelenmiş, ele alınan cümlelerin tahlili Türkiye Türkçesindeki söz dizimi kurallarına göre yapılmıştır. Yazarın kelime gruplarını, cümlelerin öğelerini ve cümle türlerini nasıl kullandığı roman tespit edilen cümlelerle ortaya konmaya çalışılmıştır. Masumiyet Müzesinden tespit edilen örnekler kelime grupları, cümlelerin öğeleri ve cümle türleri başlıklarına göre sınıflandırılmıştır.

Yapılan çalışma dört bölüm olarak ele alınmıştır: Birinci bölümde araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın kapsamı, araştırmanın yöntemi, yazarın hayatı, eserleri ve Masumiyet Müzesi romanının özeti verilmiştir. İkinci bölümde kelime grupları açıklanmaya çalışılmakta ve romandan tespit edilen örneklerle gösterilmektedir. Üçüncü bölümde cümlelerin öğeleri (unsurları) ele alınmış ve romandan örneklerle gösterilmiştir. Dördüncü bölümde cümle türleri (şekilleri) ve kavramları romandan tespit edilen örneklerle sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Masumiyet Müzesi, Orhan Pamuk, Söz Dizimi

ABSTRACT

MS THESIS

SYNTAX ANALYSIS OF ORHAN PAMUK’S NOVEL THE MUSEUM OF INNOCENCE

Sefer TEKECAN

Batman University Graduate Education Institute

Turkish Language and Literature Department

Advisor: Asst. Prof. Dr. Güneş EKMEKÇİ

Year, 2025 Pages 144

Language is the most important means of communication, reflecting people's feelings, thoughts, dreams, and impressions. People can more easily convey their life experiences to others through language. This possibility is only possible with the existence of literary works written in that language. In this respect, literary works written in a language reveal its full richness and allow for the examination of the nuances of language that have developed over time. Therefore, studies on syntax are of great importance today, and literary works that reveal the richness and *raison d'être* of language are utilized.

This study analyzes the novel **The Museum of Innocence** by Orhan Pamuk, Turkey's first Nobel laureate, from a syntactic perspective. Examples of word groups, sentence elements, and sentence types are examined, and the analysis of these sentences is conducted according to the syntactic rules of Turkish. The study attempts to reveal how the author uses word groups, sentence elements, and sentence types through the sentences identified in the novel. The examples from **The Museum of Innocence** are classified according to word groups, sentence elements, and sentence types.

The study is structured into four sections: The first section outlines the research's purpose, significance, scope, and methodology, along with information on the author's life, works, and a summary of the novel **The Museum of Innocence**. The second section attempts to explain word groups, illustrating them with examples from the novel. The third section examines sentence elements, providing examples from the novel. The fourth section presents sentence types and concepts, illustrated with examples from the novel.

Keywords: The Museum of Innocence, Orhan Pamuk, Syntax

ÖN SÖZ

Bir millete millet özelliği kazandıran en temel unsurların başında hiç şüphesiz dil gelmektedir. Toplumu meydana getiren kültürel unsurlar ise dil aracılığı ile kuşaktan kuşağa aktarılır. Dil aracılığıyla yapılan bu aktarım sayesinde millet varlığını sonsuza dek sürdürmektedir. Toplumun varlık sebebi olan dilin zenginliği hem milletin zenginliğini hem de kültürün zenginliğini ortaya koymakta ve dilin derinliklerinde bulunan gizli hazinelerinin de ortaya çıkmasını sağlamaktadır.

Diğer dil yapıları gibi bir dilin işleyişini en iyi bir şekilde ortaya koyan unsurlardan biri de söz dizimidir. Çünkü bir milletin düşünme biçimi ve bu düşünme biçimlerinin derinliklerinde kendine yer ayıran unsurlar yapılan söz dizimi çalışmalarıyla gün yüzüne çıkmaktadır. Söz diziminde dilin bütün kuralları bir arada kullanıldığından dil bilgisi kuralları iyi bilinmeli ve cümleler buna göre tahlil edilmelidir.

Türkiye Türkçesinde söz dizimi ile ilgili yapılan çalışmaların günümüzde artmış olduğu görülmektedir. Yapılan çalışmalara bakıldığında ise özellikle çağdaş eserler üzerinde yoğunlaşıldığı anlaşılmaktadır. Türkçenin tarihsel süreci göz önüne alındığında dil yapıları ile ilgili çalışmaların sayıca fazla olduğu görülmektedir ancak söz dizimi ile ilgili çalışmaların ise yetersiz olduğu anlaşılmaktadır. Türk dilinin zenginliğini ortaya koyan dil yapıları ile ilgili çalışmalara söz dizimi ile ilgili çalışmaların eklenmesiyle bu alandaki büyük bir eksikliğin ortadan kalkması hedeflenmektedir.

Bu çıkarımlardan hareketle gerek Türk Edebiyatında gerekse Dünya Edebiyatında romana bakış tarzıyla büyük yankı uyandıran ve Türk Edebiyatında ilk kez Nobel Edebiyat Ödülüne layık görülen Orhan Pamuk'un *Masumiyet Müzesi* adlı romanı dikkat çekmektedir. Nobel ödüllü olan yazarın eserleri üzerine birçok çalışmanın yapıldığı görülmektedir fakat söz dizimi açısından derinlemesine bir analizin yapılmadığı fark edilmektedir. Böylelikle yazarın eserlerinde ortaya koymuş olduğu dilin zenginliğini ve dili kullanma becerisini söz dizimi açısından ortaya koymak amaçlanmaktadır. Bu amaçla *Masumiyet Müzesi* adlı roman söz dizimi açısından incelenmeye uygun görülmüştür.

Gerek ders dönemimde gerekse yüksek lisans tez çalışmamın başından beri beni yönlendiren ve benden desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen ders hocam ve tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sayın Güneş EKMEKÇİ'ye şükranlarımı sunarım.

Ayrıca bu süreçte beni sabırla destekleyen eşim Tuğba TEKECAN'a, kızım Hatice Kübra TEKECAN'a ve oğlum Muhammed Said TEKECAN'a teşekkür ederim.

Sefer TEKECAN
BATMAN-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT.....	v
ÖN SÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR	xi
1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	2
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Kapsamı	3
1.4. Araştırmanın Yöntemi	4
1.5. Orhan Pamuk	4
1.6. Masumiyet Müzesi Romanının Özeti	8
2. BÖLÜM	13
2.1. Kelime Grupları	13
2.1.1. İsim tamlaması.....	15
2.1.1.1. Belirtili isim tamlaması.....	16
2.1.1.1.1. Birden fazla tamlayanı olan belirtili isim tamlaması	17
2.1.1.1.2. Birden fazla tamlananı olan isim tamlaması.....	19
2.1.1.1.3. Tamlayanı ile tamlananı arasına başka öğelere girmiş belirtili isim tamlamaları	20
2.1.1.1.4. Tamlayanı ile tamlananı yer değiştirmiş belirtili isim tamlaması... 21	
2.1.1.1.5. Tamlayanı zamir olan belirtili isim tamlamaları	21
2.1.1.1.6. Tamlananı zamir olan belirtili isim tamlamaları.....	22
2.1.1.1.7. Tamlayanı özel isim olan belirtili isim tamlamaları	23
2.1.1.1.8. Tamlayanı düşmüş belirtili isim tamlaması	24
2.1.1.1.9. Tamlayanı –den/-dan eki olan belirtili isim tamlamaları.....	25
2.1.1.2. Belirtisiz isim tamlamaları	26
2.1.1.3. Zincirleme isim tamlaması.....	27
2.1.2. İyelik grubu.....	29
2.1.3. Sıfat tamlaması	30
2.1.3.1. Sıfat unsuru niteleme sıfatı olan sıfat tamlamaları	30
2.1.3.2. Sıfat unsuru belirtme sıfatı olan sıfat tamlamaları	31
2.1.3.3. Sıfat unsuru birden fazla olan sıfat tamlamaları	32
2.1.3.4. İsim unsuru isim tamlaması olan sıfat tamlamaları	33
2.1.4. Fiilimsi grupları	34
2.1.4.1. İsim-fiil grupları.....	34
2.1.4.1.1. -mA ekli isim-fiil grupları.....	34

2.1.4.1.2. -İş ekli isim-fiil grupları.....	35
2.1.4.1.3. -mAk ekli isim-fiil grupları.....	36
2.1.4.2. Sıfat-fiil grupları	37
2.1.4.2.1. -An ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları	37
2.1.4.2.2. -Ası ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları.....	39
2.1.4.2.3. -mAz ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları.....	39
2.1.4.2.4. -Ar ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları	40
2.1.4.2.5. -Dİk ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları	40
2.1.4.2.6. -AcAk ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları.....	41
2.1.4.2.7. -mİş ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları	42
2.1.4.3. Zarf-fiil grupları	43
2.1.4.3.1. -A ekiyle oluşan zarf-fiil grupları	43
2.1.4.3.2. -Arak ekiyle oluşan zarf-fiil grupları	44
2.1.4.3.3. -mAdAn ekiyle oluşan zarf-fiil grupları	45
2.1.4.3.4. -İp ekiyle oluşan zarf-fiil grupları.....	46
2.1.4.3.5. -İncA ekiyle oluşan zarf-fiil grupları	46
2.1.4.3.6. -DıkçA ekiyle oluşan zarf-fiil grupları	47
2.1.4.3.7. -(i)ken ekiyle oluşan zarf-fiil grupları	48
2.1.4.3.8. -r(Ar)...-mAz ekiyle oluşan zarf-fiil grupları.....	49
2.1.5. Tekrar grupları	50
2.1.5.1. Aynı sözcüğün tekrarıyla oluşan tekrar grupları.....	51
2.1.5.2. Eş veya yakın anlamalı sözcüklerle oluşan tekrar grupları.....	52
2.1.5.3. Zıt (Karşıt) sözcüklerden oluşan tekrar grupları.....	53
2.1.5.4. Pekiştirme ile oluşan tekrar grupları	53
2.1.5.5. Biri anlamlı biri anlamsız olan sözcüklerden oluşan tekrar grupları	54
2.1.5.6. İki de anlamsız olan sözcüklerden oluşan tekrar grupları	55
2.1.5.7. Yansıma sözcüklerden oluşan tekrar grupları.....	56
2.1.5.8. Sayı bildiren sözcüklerden oluşan tekrar grupları	57
2.1.6. Aitlik grubu.....	58
2.1.7. Bağlama grubu.....	59
2.1.7.1. Ve bağlacı ile oluşanlar.....	60
2.1.7.2. İle bağlacı ile oluşanlar	61
2.1.7.3. Hem... hem... bağlacı ile oluşanlar.....	62
2.1.7.4. Bile bağlacı ile oluşanlar.....	62
2.1.7.5. De... da... bağlacı ile oluşanlar	63
2.1.7.6. Ya da bağlacı ile oluşanlar	64
2.1.7.7. Ne... ne... bağlacı ile oluşanlar	65
2.1.8. Edat grupları	65
2.1.8.1. Gibi edatı ile oluşan edat grupları.....	66
2.1.8.2. Kadar edatı ile yapılan edat grupları.....	67
2.1.8.3. Doğru edatı ile oluşan edat grupları.....	68
2.1.8.4. Göre edatı ile oluşan edat grupları	68
2.1.8.5. İle edatı ile oluşan edat grupları.....	69
2.1.8.6. -den beri edatı ile oluşan edat grupları.....	70

2.1.8.7. -den sonra edatı ile oluşan edat grupları	71
2.1.8.8. -e rağmen edatı ile oluşan edat grupları	71
2.1.9. Ünlem grubu	72
2.1.10. Ünvan grubu	73
2.1.11. Sayı grubu	74
2.1.12. Birleşik isim grubu.....	76
2.1.13. Birleşik fiil grubu.....	77
2.1.13.1. İki fiilden oluşan birleşik fiiller	78
2.1.13.2. Bir isim ve bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller	80
2.1.13.3. Anlamca kaynaşıp deyimleşmiş birleşik fiiller.....	81
2.1.14. Kısaltma grupları	82
2.1.14.1. İsnat grubu	83
2.1.14.2. Yükleme grubu	84
2.1.14.3. Yönelme grubu	84
2.1.14.4. Bulunma grubu	85
2.1.14.5. Uzaklaşma grubu	86
2.1.14.6. Vasıta grubu.....	87
2.1.14.7. Eşitlik grubu.....	88
2.1.14.8. İlgi grubu.....	88
2.1.14.9. Kısaltmış (Klişeleşmiş) yapılar	89
3. BÖLÜM	91
3.1. Cümle ve Cümlenin Ögeleri	91
3.1.1. Cümle.....	91
3.1.2. Cümlenin ögeleri.....	92
3.1.2.1. Yüklem.....	93
3.1.2.1.1. Fiil cümlesi yüklemi	94
3.1.2.1.2. İsim cümlesi yüklemi.....	95
3.1.2.2. Özne	96
3.1.2.2.1. Gerçek özne	96
3.1.2.2.2. Gizli özne	97
3.1.2.2.3. Sözde özne	98
3.1.2.3. Nesne	99
3.1.2.3.1. Belirtili nesne	99
3.1.2.3.2. Belirtisiz nesne.....	100
3.1.2.4. Yer tamlayıcısı	101
3.1.2.5. Zarf tamlayıcısı	102
3.1.2.6. Cümle dışı unsur	104
4. BÖLÜM	106
4.1. Cümle Türleri.....	106
4.1.1. Yüklemin türüne göre cümleler	106
4.1.1.1. Fiil cümlesi	106
4.1.1.2. İsim cümlesi	107
4.1.2. Yüklemin yerine göre cümleler	108
4.1.2.1. Kurallı (Düz) cümle	108

4.1.2.2. Devrik cümle.....	109
4.1.3. Anlamına göre cümleler.....	110
4.1.3.1. Olumlu cümleler	110
4.1.3.1.1. Olumlu fiil cümlesi	111
4.1.3.1.2. Olumlu isim cümlesi	111
4.1.3.2. Olumsuz cümleler	112
4.1.3.2.1. Olumsuz fiil cümlesi	113
4.1.3.2.2. Olumsuz isim cümlesi.....	113
4.1.3.3. Soru cümleleri.....	114
4.1.3.3.1. Soru eki -mI ile kurulan soru cümleleri	115
4.1.3.3.2. Soru kelimeleri ile kurulan soru cümleleri	115
4.1.3.3.3. Vurgu ile kurulan soru cümleleri	116
4.1.3.4. Ünlem cümleleri	116
4.1.4. Yapısına göre cümleler	117
4.1.4.1. Basit cümleler	118
4.1.4.2. Birleşik cümleler.....	118
4.1.4.2.1. Şartlı birleşik cümle	119
4.1.4.2.2. İç içe birleşik cümle	120
4.1.4.2.3. Ki'li birleşik cümle	122
4.1.2.3. Sıralı cümle	124
4.1.2.3.1. Bağımlı sıralı cümle.....	124
4.1.2.3.2. Bağımsız sıralı cümle.....	125
4.1.2.4. Bağlı cümle	126
5. SONUÇLAR.....	128
KAYNAKLAR	132

KISALTMALAR

Bu tez çalışmasında kullanılmış olan kısaltmalar ve açıklamaları birlikte aşağıda sunulmuştur.

bs.	: Baskı
cdu	: Cümle Dışı Unsur
çev.	: Çeviren
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfalar (Birden fazla sayfa)
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: ve saire

1. GİRİŞ

Dil; insanoğlunun var olduğundan beri duygularını, düşüncelerini, hayallerini ve izlenimlerini birbirlerine aktarmak için kullandıkları, toplumsal iletişimi sağlayan önemli bir sistemdir. Dili meydana getiren sistemin özellikleri geçmişten günümüze kadar birçok farklılık göstermektedir. Bu farklılıkların oluşması da gerek yazılı gerekse de sözlü olarak dilin insanlar arasında kuşaktan kuşağa aktarılması ile olanaklı hâle gelmektedir. Tıpkı bir insan gibi canlı olan dil, kuşaktan kuşağa aktarılarak bireyin geçmişi ve geleceği arasında bir zincirin halkalarını birbirine bağlama görevi üstlenmiştir (Aksan, 2007, s. 13).

Bir dilde kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dil bilgisi bölümüne söz dizimi denir (Aktan, 2016, s. 1). Söz dizimi ile ilgili kurallar incelendiğinde yeryüzünde konuşulan dillerin söz dizimi açısından birbirinden farklı özellikte kurallar taşıdığı görülmektedir. Bundan dolayı her dilin söz diziminde kendine özgü kuralları olduğu gibi Türkçenin de kendine özgü söz dizimi kurallarının olduğu anlaşılmaktadır.

Bir dilin tarihi seyri göz önünde bulundurularak yapılan söz dizimsel incelemede o dilde yazılmış olan edebî eserlerin katkısının büyük bir öneme sahip olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bu nedenle Orhan Pamuk tarafından yazılan ve Yapı Kredi Yayınları tarafından yayınlanmış olan *Masumiyet Müzesi* adlı romanın Türkçenin temel söz dizimi kuralları ve bu alanda yazılmış olan bazı çalışmalar da göz önünde bulundurularak söz dizimsel açıdan incelenmesi değerli görülmüştür. Bu tezin hazırlanmasında Türk Dil Kurumu tarafından belirlenmiş olan imla ve yazım kuralları dikkate alınmıştır.

Bu tez çalışması dört bölümden meydana gelmektedir: Çalışmanın giriş bölümünde araştırmanın amacı, araştırmanın önemi, araştırmanın kapsamı, araştırmanın yöntemi, Orhan Pamuk'un hayatı ve *Masumiyet Müzesi* romanının özeti ele alınmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümü kelime gruplarından meydana gelmektedir. Kelime grupları: isim tamlaması, iyelik grubu, sıfat tamlaması, fiilimsi grupları (isim-fiil grubu, sıfat-fiil grubu, zarf-fiil grubu), tekrar grubu, aitlik grubu, bağlama grubu, edat grubu,

ünlem grubu, ünvan grubu, sayı grubu, birleşik isim grubu, birleşik fiil grubu, kısaltma grupları ve *Masumiyet Müzesi* adlı romandan örnekler verilerek incelenmiştir.

Çalışmanın üçüncü bölümü ise tezin ana omurgasını oluşturan cümlelerin ögelerinden meydana gelmektedir. Bu bölümde sırasıyla yüklem, özne, nesne, zarf tümleci, dolaylı tümleç ve cümle dışı unsuru meydana getiren ögeler ve romandan tespit edilen örnekler ele alınmaktadır.

Çalışmanın dördüncü bölümünü ise cümle türleri oluşturmaktadır. Cümle türleri ise şu başlıklarda bir araya getirilmiştir: Yüklemin türüne göre cümleler (fiil cümlesi, isim cümlesi); yüklemin yerine göre cümleler (kurallı cümle, devrik cümle); anlamlarına göre cümleler (olumlu cümle, olumsuz cümle, soru cümlesi ve ünlem cümlesi) ve son olarak da yapılarına göre cümleler (basit cümle, birleşik cümle, sıralı cümle, bağlı cümle) biçiminde dört gruba ayrılarak irdelenmiştir.

1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Nobel Edebiyat Ödülü sahibi olan Orhan Pamuk'un eserlerini kaleme alırken kurmuş olduğu cümlelerde kelime gruplarını, söz dizimini ve cümle türlerini tespit etmek; kelime gruplarının, söz diziminin ve cümle türlerinin yazarın üslubu üzerindeki etkisini belirlemede bulunmaktadır. Kelime grupları, söz dizimi ve cümle türleri aracılığıyla yazarın dili ne ölçüde etkili kullandığı ortaya konulmaktadır. Özellikle Füsun ve Kemal arasındaki aşkın bir yansıması olarak doğmuş, onların hayat hikâyesine ayna tutmuş, aynı zamanda Batı'daki birçok örneğinin de incelenmesiyle hayat bulmuş ve edebiyatımızdaki müze anlayışını da ortaya koymaya çalışan *Masumiyet Müzesi* adlı roman söz dizimi açısından incelenerek kelimelerin cümle dizilimindeki etkisinin ortaya konulması amaçlanmıştır. Ayrıca Türkçeyi kullanan kişilerde bir farkındalık oluşturmaktır. Böylelikle edebiyat sahasına da bir katkı sunulmaya çalışılmaktadır. Kelime grupları, öge dizilimleri, cümle türleri incelenen romandan örneklerle tespit edilerek çözümleme yoluna gidilmiş; bu yönüyle kelime gruplarının, söz diziminin ve cümle türlerinin yazarın anlatımı üzerindeki etkisinin de anlaşılması hedeflenmiştir. Cümle çözümleme yoluyla yalnızca Türkçe ve edebiyat eğitimi alan öğrenciler düşünülmemiş, aynı zamanda Türkçeyi etkin kullanmaya çalışan insanların da cümleleri sadece anlamsal olarak değil; yapısal olarak incelemeleri sağlanmıştır. Böylece Türkçe ve edebiyat eğitimi alan öğrenci ve eğitimcilerin de konuya bütüncül bir bakış açısıyla yaklaşımları sağlanmaya çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Önemi

Günümüzde hem yurt içinde hem de yurt dışında en çok okunan yazarların başında gelen Orhan Pamuk'un eserlerinde cümlelerini nasıl kurduğu, paragraflarında söz dizimsel bağlantıyı nasıl meydana getirdiği, kelime gruplarının cümle içindeki etkisi, cümle oluşumlarında cümlenin temel unsurları olan yüklem ve özne ile birlikte cümleyi tamamlayan yer tamlayıcısı ve zarf tamlayıcısı gibi unsurları nasıl kullandığı büyük önem taşımaktadır. Bu doğrultuda yazarın *Masumiyet Müzesi* adlı eserinin söz dizimsel açıdan ele alınması Türkçe ve edebiyat eğitimine büyük bir katkı sunacaktır. Eserin dilsel yapısı Leyla Karahan tarafından yazılmış olan *Türkçede Söz Dizimi* kitabı sınıflandırması doğrultusunda çözümlenmeye çalışılmıştır. Bu sınıflandırma esasları, öğrencilerde hem edebî metinlerin yapısal analizi açısından bir bakış oluşturmakta hem de onlarda dilsel farkındalık oluşmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu çözümler sayesinde eserin yalnızca dil ve içerik yönüyle analizi değil, yapısal ve biçimsel olarak değerlendirilmesi yapılarak da öğrencilerin esere farklı bir yaklaşımla bakmasını ve eserden çok yönlü olarak faydalanılmasını olanaklı hâle getirmektedir. Eser, yalnızca dil ve içerik yönleriyle değil; yapısal ve biçimsel açıdan da değerlendirilmektedir. Bu sayede öğrencilerin esere farklı bir yaklaşımla bakmaları mümkün hâle gelmektedir. Öğrenciler, eserden çok yönlü biçimde yararlanabilmektedir. Bu doğrultuda, öğrencilerin eleştirel bir bakış açısı kazanmaları ve metni daha derinlikli biçimde değerlendirmeleri önemsenmektedir.

1.3. Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma, Orhan Pamuk tarafından kaleme alınan *Masumiyet Müzesi* adlı eserdeki kelime grupları, cümlenin ögeleri ve cümle türlerinin tespiti ile sınırlı tutulmuştur. Bu bağlamda eserdeki kelime grupları, cümlenin ögeleri ve cümle türleri derinlemesine incelenmiş olup her başlıkla ilgili konunun anlaşılabilceği düzeyde örnekler tespit edilerek sunulmuştur. Eserin dili, yazıldığı dönemdeki toplumsal yapısı, konusu, kahraman analizleri, edebî akım, cinsiyetçi ifadeler vb. kavramlar kapsam dışı bırakılmıştır.

1.4. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada Orhan Pamuk'un Yapı Kredi Yayınları tarafından yayımlanmış olan ve 561 sayfadan oluşan *Masumiyet Müzesi* adlı eseri söz dizimi açısından incelenmiştir. Araştırma, Leyla Karahan tarafından 2010 yılında yazılan 15. baskı *Türkçede Söz Dizimi* adlı eseri esas alınarak yürütülmüştür. Bu çalışmada nitel araştırma modelleri içerisinde yer alan doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir. Eser, tezde yer verilen başlıklar doğrultusunda okunmuş, eserden tespit edilen örnekler aynen yazılmış ve cümlelerin yanında parantez içerisinde sayfa numarası ve satır numarası verilerek başlıklarına uygun olarak Word'e aktarılmıştır. Word'e aktarılan cümlelerdeki kelime ve kelime grubu, cümle unsuru ve cümle türü başlığına uygun olarak koyu siyah renkle belirtilmiştir. Karahan'ın (2010) eserinde ön plana çıkan kurallar doğrultusunda kelime grupları, cümle ögeleri ve cümle türleri bütüncül bir yaklaşımla ele alınmıştır. Böylelikle yazarın kelime ve kelime gruplarını, öge dizilimini ve cümle yapılarını cümle kurulumunda ne ölçüde etkili kullandığı tespit edilerek anlatıma olan katkısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

Ele alınan örneklerde kullanılan kelime ve kelime gruplarının anlamları, yazımında şu sözlüklerden faydalanılmıştır: Türk Dil Kurumu *Türkçe Sözlüğü* ve Ömer Asım Aksoy tarafından yazılan İnkılap Yayınları *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü*.

1.5. Orhan Pamuk¹

Orhan Pamuk 1952'de İstanbul'da doğdu. *Cevdet Bey ve Oğulları* ve *Kara Kitap* romanlarında anlattığına benzer kalabalık bir ailede, Nişantaşı'nda büyüdü. Otobiyografik kitabı İstanbul'da anlattığı gibi çocukluğundan yirmi iki yaşına kadar yoğun bir şekilde resim yaparak ve ileride ressam olacağını düşleyerek yaşadı. Liseyi İstanbul'daki Amerikan Lisesi Robert College'de okudu. İstanbul Teknik Üniversitesinde üç yıl mimarlık okuduktan sonra, mimar ve ressam olmayacağına karar verip okulu bıraktı ve İstanbul Üniversitesinde gazetecilik okudu. Pamuk, yirmi üç yaşından sonra romancı olmaya karar vererek başka her şeyi bıraktı ve kendini evine kapatıp yazmaya başladı.

¹ Yazarın hayatı ile ilgili bilgiler, Yapı Kredi Yayınları tarafından Ocak 2016'da yayımlanmış olan *Masumiyet Müzesi* Kitabının 8. baskısının ön bölümünden alınmıştır.

İlk romanı *Cevdet Bey ve Oğulları* ile Milliyet Yayınları Roman Ödülü'nü kazanan iki yazardan biri oldu. Kitap 1992'de yayımlandı ve aynı yılın Orhan Kemal Roman Armağanı'nı aldı. Pamuk ertesi yıl *Sessiz Ev* adlı romanını yayımladı ve bu kitabın Fransızca çevirisiyle 1991'de Prix de la Decouverte Europeenne'i kazandı. Venedikli bir köle ile bir Osmanlı âlimi arasındaki gerilimi ve dostluğu anlatan romanı *Beyaz Kale* (1985), pek çok dile çevrilerek Pamuk'a uluslararası ününü sağlayan ilk romanı oldu. Aynı yıl karısıyla Amerika'ya gitti ve 1985-88 arasında New York'ta Columbia Üniversitesinde misafir öğretim üyesi olarak bulundu. İstanbul'un sokaklarını, geçmişini, kimyasını ve dokusunu, kayıp karısını arayan bir avukat aracılığıyla anlatan *Kara Kitap*'ı 1990'da yayımladı. Fransızca çevirisiyle France Culture Ödülü'nü kazanan bu roman, geçmişten ve bugünden aynı heyecanla söz edebilen bir yazar olarak Pamuk'un ününü hem Türkiye'de hem de yurtdışında genişletti.

1991'de, Pamuk'un Rüya adını verdiği bir kızı oldu. 1992'de yayımladığı *Gizli Yüz* adlı senaryosu Antalya Altın Portakal Film Festivalinde En İyi Senaryo Ödülü'ne layık görüldü. 1994'te, esrarengiz bir kitaptan etkilenen üniversiteli bir genci hikâye ettiği *Yeni Hayat* adlı şiirsel romanı yayımlandı. Osmanlı ve İran nakkaşlarını, Batı dışındaki dünyanın görme ve resmetme biçimlerini bir aşk ve aile romanının entrikasıyla hikâye ettiği *Benim Adım Kırmızı* adlı romanı 1998'de yayımlandı. Bu kitapla Fransa'da Prix du Meilleur Livre étranger, İtalya'da Grinzane Cavour (2002) ve İrlanda'da International Impac-Dublin (2003) ödülleri kazandı.

1990'ların ortasından itibaren Pamuk, insan hakları ve düşünce özgürlüğü konularında yazdığı makalelerle Türkiye devletine karşı eleştirel bir tavır takındı. Yurt içinde ve yurt dışında çeşitli gazete ve dergilere yazdığı edebî, kültürel makalelerden oluşturduğu geniş bir seçmeyi 1999 yılında Öteki Renkler adıyla yayımladı. "İlk ve son siyasi romanım" dediği *Kar* adlı kitabını 2002'de yayımladı. Kars şehrinde, siyasal İslamcılar, askerler, laikler, Kürt ve Türk milliyetçileri arasındaki şiddeti ve gerilimi hikâye eden bu kitap, New York Times Book Review tarafından 2004 yılının en iyi 10 kitabından biri seçildi.

Pamuk'un 2003 yılında yayımladığı İstanbul, yazarın hem yirmi iki yaşına kadar olan hatıralarını aktardığı bir hatıra kitabı, hem de kendi kişisel albümüyle, Batılı ressamların ve yerli fotoğrafçıların eserleriyle zenginleştirilmiş, İstanbul üzerine bir denemedir. Kitapları 63 dile çevrilmiş, bütün dünyada on iki milyon satmış olan Pamuk, pek çok üniversiteden şeref doktora'sı aldı. Alman Kitapçılar Birliği tarafından 1950 yılından beri verilmekte olan, Almanya'nın kültür alanındaki en seçkin ödülü olarak

kabul edilen Barış Ödülü, 2005'te Orhan Pamuk'a verildi. Ayrıca *Kar* Fransa'da her yıl en iyi yabancı romana verilen Le Prix Medicis etrenger ödülünü aldı. Aynı yıl Prospect dergisi tarafından dünyanın 100 entelektüeli arasında gösterildi ve 2006 yılında Time dergisi tarafından dünyanın en etkili 100 kişisinden biri seçildi.

American Academy of Arts and Letters'ın ve Çin Sosyal Bilimler Akademisinin şeref üyesi olan Pamuk, senede bir dönem Colombia Üniversitesinde ders veriyor.

Orhan Pamuk 2006 yılında Nobel Edebiyat Ödülü'nü alarak bu ödülü kazanan ilk Türk oldu. 2007'de, Ödül konuşması *Babamın Bavulu* iki başka ödül konuşması ile birlikte aynı adla kitaplaştı. Pamuk, 2008'de aşk, evlilik, dostluk, mutluluk gibi konuları bireysel ve toplumsal boyutlarıyla işlediği *Masumiyet Müzesi* adlı romanını; 2010 yılında ise çocukluğundan başlayarak hayatını edebiyatla ilişkisini eksen alan yazı ve röportajlarından oluşan *Manzaradan Parçalar*'ı yayımladı.

Pamuk, 2009'da Harvard Üniversitesinde verdiği Norton derslerini 2011 yılında *Saf ve Düşünceli Romancı* adıyla kitaplaştırdı. 2012'de İstanbul'da *Masumiyet Müzesini* açtı ve müzenin kataloğu *Şeylerin Masumiyeti*'ni yayımladı. Aynı yıl Avrupa kültürüne olağanüstü katkılarından dolayı Danimarka'da Sonning Ödülü'nü aldı. 2013'te ise kitaplarından seçtiği en güzel parçalardan oluşan *Ben Bir Ağacım*'ı yayımladı. *Masumiyet Müzesi*, Avrupa Müzeler Forumu tarafından 2014 yılında Avrupa'nın en iyi müzesi seçildi. Üzerinde altı yıl çalıştığı son romanı *Kafamda Bir Tuhaflık*'ı 2014 yılının Aralık ayında yayımladı ve 2015 yılında "Roman" dalında Aydın Doğan Vakfı Ödülü ile Erdal Öz Ödülü'nü kazandı.

Romanın özetine geçmeden önce postmodern roman ve Orhan Pamuk'un romancılığı ile ilgili değerlendirmelerin göz önünde bulundurulmasında fayda vardır. 19. yüzyılda ortaya çıkmış olan Sanayi İnkılabı, başta sanayi olmak üzere bilim ve teknoloji alanında ilerlemeler kaydederek toplumun yaşam koşullarında bazı alışkanlıkların değişmesini de beraberinde getirmiştir. Sanayi Devriminin etkisiyle değişen yaşam şartlarına bağlı olarak insanların düşünme ve hayata bakış açılarının da değiştiği görülmektedir. 19. yüzyıldaki bu gelişmelerin etkisi sadece bilim, teknoloji, sanayi ve sanat alanıyla sınırlı kalmamış edebiyat alanında da etkisini göstermeye başlamıştır. Genel olarak edebiyat alanında etkisini gösteren bu değişim özellikle roman alanında daha fazla etkisini hissettirmiştir. 19. yüzyılda edebiyat alanında büyük etkisi görülen realizm akımı bu düşüncenin doğmasını sağlamıştır. Romanı yol boyunca gezdirilen bir ayna olarak ifade eden Stendhal'ın bu görüşü akımın özeti olarak değerlendirilebilmektedir (Karabulut ve Sarıtaş, 2018, s. 3).

Postmodern roman ise modern romanın kaidelerini kabul etmeyen, sanayi, bilim ve teknoloji alanında meydana gelen değişmelere bağlı olarak dünya görüşünün değiştiğini ve değişen bu dünya düzenine bağlı olarak romanın da değiştiği bir ortamda kendine yer edinmeye çalışmıştır. Belli bir sanat ve estetik anlayışı ortaya koyan postmodernizm, kavram olarak ilk defa 1960'lı yıllarda New York'taki sanat çevreleri tarafından ortaya atılmış ve bu sanat çevreleri tarafında tartışılarak kullanılmaya başlanmıştır (şaylan, 2009, s. 77).

Postmodern romancılar, her ne kadar özgün bir eser ortaya koymaya çalışsalar da meydana getirmiş oldukları metinlerin daha önceki metinlerin etkisiyle yazılmış olduğu görölür. Yazar eserlerinde metinler arası bu ilişkiyi her ne kadar gizlemeye çalışsa da bu olguyu tam olarak gizleyemediği görölmektedir. Moran'a (2014, s. 101) göre çağımızda edebiyat dünyasında söz sahibi olmaya çalışan postmodernist romancılar, realistlerin yani gerçekçilerin tam tersine, bu olguyu açığa çıkarmaya, bu olguyu görünür hâle getirerek romancıların kullanmış oldukları taktikleri, kurgu mekanizmalarını ve konvansiyonlarını kendi yazmış oldukları eserlerde konu edinmektedirler. Postmodernist romancılar romana, dış gerçekliği yansıtan, sosyoloji, ahlâk ya da felsefe alanlarında doğrudan dile getiren bir metin değil, kurmacanın kendi dünyasında oynanan bir oyun olarak bakıyorlar.

Gerçekçi bir yazar bakışı ile romanlarını yazan Pamuk, bu realist tutumunu yavaş yavaş değiştirerek postmodern bir tutum sergilemiş ve bu anlayışla eserler kaleme alan yazarların arasına katılmıştır. Bu bakış açısıyla yazmış olduğu *Kara Kitap*'taki konuların gerçekçilik bakış açısıyla değil, kurmaca metinlere bağlı olarak ilerlediği görölmektedir. Çünkü Pamuk, bu anlayışla metinler arası ilişkileri sık sık kullanarak okurun dikkatini çekmeye çalışmakta; ele alınan konularda benzerlikleri göz önüne koyarak yazarların birbirlerinden yararlandığını örnekleriyle beraber ortaya koymaktadır. (Moran, 2014, s. 101).

Sonuç olarak geçmiş kültürle bağlar kurularak kaleme alınan *Kara Kitap* romanda ve başta Türk romanında "kendi olmak" sorununa bir çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır (Moran, 2014, s. 107).

Bu anlayış çerçevesinde romanlarını yazan Pamuk, Türk dilinin zenginliğini en iyi yansıtan yazarlar arasında günümüzde kendine yer edinmiş ve romanları çeşitli dillere tercüme edilerek başarısını dünya çapında da ortaya koymuştur.

1.6. Masumiyet Müzesi Romanının Özeti

Masumiyet Müzesi, romanın baş kahramanı olan Kemal'in **“Hayatımın en mutlu ânıymış, bilmiyordum.”** cümlesiyle başlar. Aşk ve müze ile ilgili yazılan kitabın hikâyesi zengin bir aileden gelme ve yakışıklı olan Kemal'in Paris'te eğitim görmüş, Paris Kültürü ile yetişmiş olan genç ve bir o kadar da güzel olan Sibel ile nişan hazırlıklarının yapıldığı dönemde bir el çantası almak için Şanzelize Butik'te eski akrabası ve çocukluğunda beraber oynayıp vakit geçirdiği henüz 18 yaşında olan güzeller güzeli Füsun ile karşılaşmasıyla farklı bir boyuta evrilir. Oldukça ilgi çekici bir güzelliğe sahip olan Füsun, o dönemde toplum tarafından pek uygun görülmeyen ve hoş karşılanmayan bir güzellik yarışmasına katılmıştır.

Çocukluğunda birbirleriyle bayram ve aile ziyaretleri ile bol bol vakit geçirmiş olan Kemal ve Füsun, Şanzelize Butik'teki bu karşılaşmaya kadar çok uzun bir süre birbirlerini görmemişlerdir. Şanzelize Butik'teki bu karşılaşmadan sonra Kemal, Füsun'dan çok etkilenmiş ve uzun bir süre Füsun'u aklından çıkaramamıştır. Kemal daha sonraları çeşitli bahanelerle Şanzelize Butik'e gitmiş ve orada çalışan eski akrabası Füsun'un üniversite sınavlarına hazırlandığını öğrenmiştir. Üniversite sınavlarına hazırlanan Füsun ile konuşmaları esnasında ona matematik derslerinde yardımcı olmayı ve ona matematik dersi öğretmeyi teklif etmiştir. Kemal'in matematik çalışma teklifini kabul eden Füsun; Kemal'in annesinin daha önce depo olarak kullandığı, eşyaların üzerini şallarla örttüğü, uzun bir süre kimsenin uğramadığı Merhamet Apartmanı'ndaki dairede buluşmaya başlamıştır. Giderek aralarında yakınlaşma başlayan Kemal ve Füsun, aralarındaki bu yakınlaşmaya karşı koyamamışlardır ve büyük bir arzu ile her gün matematik çalışma bahanesiyle burada buluşmuşlar ve büyük bir aşk yaşamışlardır.

Füsun ile Merhamet Apartmanı'ndaki bu gizli buluşmalarını aksatmayan Kemal, bu süreçte nişan hazırlıkları yaptığı Sibel ile ayrılmamış ve nişan hazırlıklarını yapmayı sürdürmüştür. Şanzelize Butik'teki karşılaşmadan sonra sık sık Füsun ile bir araya gelen Kemal'in oldukça mutlu bir tablo içinde olduğu görülür. Kemal, bir yandan Sibel gibi güzel bir genç kızla evlenip çocuk sahibi olup mutlu bir aile kuracağını, diğer yandan da Merhamet Apartmanı'nda sık sık buluşup büyük aşklar yaşadığı Füsun ile bu gizli görüşmelerine devam edebileceğini düşünmektedir. Sibel ile nişan hazırlıklarını tamamlayan Kemal, nişanına Füsun'u ve ailesini de davet etmiştir. Büyüleyici güzelliği ile nişana katılan Füsun ve ailesini gören Kemal bu mutluluğunu gizleyememiştir. Henüz 18 yaşında genç ve güzel bir kız olan Füsun'un güzelliği yalnızca Kemal'in dikkatini

çekmemiş, davetliler arasında bulunan Kemal'in arkadaşları Zaîm ve Mehmet'in yanı sıra Pamuklar'ın oğlu Orhan Bey'in dikkatini de çekmiştir. Sibel ile dans pistinde dans eden Kemal gözlerini Füsün'dan alamamıştır. Orhan Bey'le dansından sonra Füsün ile bir şekilde dans etme fırsatı yakalayan Kemal, ertesi gün yapılacak olan üniversite sınavından sonra Füsün ile Merhamet Apartmanı'nda tekrar buluşmak için sözleşmiştir.

Sınavdan sonra büyük bir heyecanla Merhamet Apartmanı'na giden Kemal, Füsün'u beklemiş fakat o gün Füsün Merhamet Apartmanı'na gelmemiştir. Daha sonraki günlerde de Kemal aynı saatte Merhamet Apartmanı'na gitmiştir fakat büyük bir heyecanla beklediği Füsün bugünlerde de Merhamet Apartmanı'na gelmemiştir. Kemal, Merhamet Apartmanı'na gelip Füsün'u beklediği günlerde Füsün'un burada dokunduğu eşyaları eline alarak, ağzına sürerek Füsün'a olan özlemini gidermeye çalışmıştır fakat Füsün'a olan özlemini yenmede pek başarılı olamamıştır. Bu şekilde Füsün'a olan özlemini söndüremeyeceğini anlayan Kemal, Füsün'un evine giderek bu özlemini sonlandırmaya çalışmıştır ancak Füsünlar'ın kapısını çaldığında başka bir kadının kapıyı açtığını görünce yıkılmıştır. Kemal, kapıyı açan yeni kiracının Füsün ve ailesinin buradan çoktan taşındığını ifade etmesinden sonra Füsün'u unutma yollarını aramıştır. Bu süre zarfında Merhamet Apartmanı'na gelerek sakinleşmeye çalışan Kemal, Füsün'u kısa süreli unutacağına kendini inandırmaya çalışsa da bunda da pek başarılı olamamıştır. Bu şekilde Füsün'a olan özleminin sona ermeyeceğini anlayan Kemal, Füsün'un arkadaşı olan Ceyda ile görüşmüş ve Füsün'u bulmasında ona yardımcı olmasını istemiştir. Füsün'a büyük özlem duyan ve artık hayattan pek lezzet alamayan Kemal, başka arayışlar içerisine de girerek Füsün'un babası Tarık Bey'in daha önce görev yaptığı lisede ve karakollarda da izini sürmüştür fakat bu çabasında da pek başarılı olamamıştır. Kemal'in içinde bulunduğu bu stresli durum başta nişanlısı olan Sibel ve çevresindeki diğer kişiler tarafından da fark edilmiş ve bu durumun evlilik sürecinde yaşanan stresten kaynaklanabileceği düşünülmüştür. Füsün'a olan özlemini yitirmeyen Kemal, Ceyda aracılığı ile Füsün'a mektuplar göndermiş ancak göndermiş olduğu mektuplara cevap alamamıştır.

Kemal, Füsün'a olan özlemi nişanlısı tarafından fark edilince olup bitenleri Sibel'e itiraf etmiştir. Bu olaydan sonra inanılmaz derecede karın ağrıları çekmeye başlayan Kemal, yakınları tarafından bir doktora gitme tavsiyelerini reddeder. Bu itiraflardan sonra nişanlısı Sibel ile birlikte düğüne kadar ailesine ait olan bir yalıya yerleşerek Füsün'a olan özlemini yenebileceğini düşünür. Kemal'in Füsün'a olan özleminin bitmeyeceğini anlayan Sibel, Kemal'e birlikte Avrupa'ya giderek orada mutlu

bir yaşam sürebileceğini teklif eder yalnız bu teklif Kemal tarafından kabul edilmez ve Sibel nişan yüzüğünü Kemal'e gönderir ve onu terk eder.

Bu arada eve pek uğramayan ve bir otelde kalmaya başlayan Kemal kendini şirkette işine verir. Füsün'u unutabileceğini düşünür ve buna kendini inandırmaya çalışır. Arada bir babasıyla vakit geçirmeye çalışan Kemal, babasının kendisine bir şeyler anlatmak istediğini fark eder. Bir gün yine babasıyla bir balık lokantasında otururken babasının da genç bir kadına aşık olduğunu, bunu annesinden gizlediğini ve o genç kadını unutamadığını söyler. Cebinden çıkardığı kutuyu Kemal'e verir. Bir süre sonra babasının vefat haberini alan Kemal babasını yatağında uyur gibi görür ve annesine destek olmaya çalışır. Cenaze hazırlıklarına başlayan Kemal'in, haberi duyacağını düşündüğü Füsün'un ve ailesinin törene katılması umudu olur. Camideki cenaze merasiminde gözleri Füsün, Nesibe Hala ve Tarık Bey'i arar.

Kemal'in babasının ölümü üzerine Füsün'dan ev adreslerinin de yazılı olduğu bir mektup alır. Babasının kendisine emaneti olan şoför Çetin Efendi ile birlikte arabayla Füsünlar'ın Çukurcuma'daki evlerine gider. Kemal kafasında Füsün ile tekrar eskisi gibi rahat görüşebileceğini ve onu ailesinden isteyerek evlenebileceğini hayal eder fakat evlerine gittiğinde Füsün'un beş ay önce Feridun adında bir sinemacıyla evlendiğini öğrenir ve yıkılır. Üzüntüsünü belli etmeyen Kemal tam sekiz yıl boyunca Füsünlar'ın Çukurcuma'daki evine abartısız her gece gider.

Tam sekiz yıl boyunca Füsünlar'ın evine giden Kemal, artık ailenin bir üyesi gibi olmuştur. Nesibe Hala ve Tarık Bey akşam yemeklerini kaçırmayan Kemal'in sevdiği yemekleri hazırlayarak onun kapıyı çalacağı anı ve içeri girerek televizyon başında yemek yiyeceği, bir kadeh içki ve sigara içeceği, güncel siyasi konular hakkında konuşacağı ortamı büyük bir heyecanla beklemişlerdir. Bu geliş gidişlerinde Kemal Füsün'u görünce çok mutlu olmuş ve onunla tekrar birlikte olacağını düşlemiştir. Bazı zamanlar Nesibe Hala'nın üst kattan bir şeyler isteme bahanesiyle Füsün'un peşinden gitmiş ve onunla eskisi gibi yakınlaşmaya çalışmıştır. Füsünlar'ın ev ziyaretlerini sürdürdüğü bu akşamlarda Füsün'a ait olan ve onu hatırlatan eşyaları yanına alarak Merhamet Apartmanı'na götürmüş ve bunların yerine yenilerini alarak Füsünlar'a hediye olarak getirmiştir.

Kemal tam sekiz yıl boyunca hemen hemen her gece Füsünlar'ın evini ziyarete gitmiş ve onunla bir gün mutlaka eskisi gibi birlikte olma hayalini hep korumuştur. Bazen bu ziyaretlerde Feridun ile birlikte eşi Füsün da dışarı çıkar, Kemal Füsün'u evde göremeyince bunu hazmedemez. Temiz, düzgün bir insan olan Feridun'un tek hayali bir

film yapmaktı. Bu sebeple Kemal, Füsün ve Feridun zaman zaman birlikte araba ile sinemaya gider, Feridun'un sinemacı çevresiyle bir araya gelerek sansür kurulundan geçen filmler hakkında değerlendirmelerde bulunurlardı. Feridun'un yapmayı planladığı filmin başrolünde Füsün'u oynatma fikri Kemal'in hoşuna pek gitmiyordu. Kemal artık Füsünler'a daha rahat gidip gelmek için damat Feridun'un bu film işini dinler, ona belki de maddi destek sunabileceğini de söyler. Uzun bir süre bu umutla Füsünler'ın Çukurcuma'daki evine gitmeyi başrol işini sevmese de sürdürmüştür.

Füsün'un babası Tarık Bey'in ölmesiyle Füsün ve Kemal birlikte olma yolunda ilk adımı atmıştır. Bu durumdan hoşnut olmayan damat Feridun ise bazen eve uğramayacak duruma gelmiştir. Kemal'e Feridun ile evlenmeye mecbur kaldığını söyleyen Füsün, onunla herkesin bileceği bir evlilik yapabileceğini söylemiştir. Bu durumun farkında olan Feridun ise Limon Film Şirketi karşılığında sevdiği karısı Füsün'dan boşanmayı kabul etmiştir. Böylelikle annesiyle birlikte Füsünler'a gidip Füsün'u istemiştir. İkili önce sözlenirler, daha sonra Nesibe Hala ve şoför Çetin Efendi ile birlikte Paris'e gitmeye karar verirler.

Kemal, Füsün, Füsün'un annesi Nesibe Hala ve şoförü Çetin efendi Paris'e gitmek üzere mutlu bir şekilde yola çıkarlar. Edirne'de dinlenip konakladıkları akşam yemeği esnasında Kemal ve Füsün nişan yüzüklerini takarlar. Bu nişana şahit olan restorandaki herkes Füsün ve Kemal'i tebrik eder. Masumiyet Apartmanı'ndaki birliktelikten sonra o gece Füsün ve Kemal, Kemal'in odasında yine birlikte olurlar. Uyandığında Füsün'u yanında göremeyen Kemal, odadan dışarı çıkarak Füsün'u aramaya başlar. Füsün'u otelin dışında otururken gören Kemal, Füsün'un yanına gider. Füsün Kemal'e araba kullanmak istediğini söyler ve şarhoş olduğu için Kemal önce bu teklife sıcak bakmaz ancak daha sonra Füsün'un araba kullanma isteğini kabul eder. Birlikte arabaya binerler ve Füsün ile birlikte otelden uzaklaşmaya başlarlar. Otelden baya uzaklaştıktan sonra Kemal tarafından sürekli hız yaptığı için uyarılan Füsün arabanın kontrolünü kaybeder. Ağaca çok şiddetli çarparak kaza yaparlar. Füsün kaza yerinde hayatını kaybeder. Kazadan ağır yaralı olarak kurtulan Kemal'in ise uzun bir süre komada tedavisi sürer.

Aylarca komada yaşam mücadelesi veren Kemal, tedavisinin ardından iyileşir. Çukurcuma'daki Nesibe Hala'nın evine gider ve ona Füsün'un hatırasını yaşatacak bir müze hayal ettiğini söyler. Nesibe Hala, başka bir yerde karşılığında daire alma sözüyle Füsün'un hatıralarıyla dolu olan bu evi Kemal Bey'e satar. Biraz da kuracağı müzenin hayaliyle Kemal dünyadaki diğer müzeleri gezer. Kemal daha sonra müzenin hikâyesini yazması için de Sibel ile nişanında samimi bir şekilde Füsün ile dans eden Orhan Pamuk'a

teklifte bulunur. Kemal, Orhan Pamuk'tan hikâyesini kendi ağzıyla anlatılmasını ister. Hikâyenin sonunu ise Füsun ile danstaki samimiyetine inanarak yazar Orhan Pamuk'a bırakır. Kemal yine müze ziyareti için gittiği yurt dışındaki bir otel odasında hayatını kaybeder.

Orhan Pamuk, Kemal'in ölümünü de anlattığı *Masumiyet Müzesi* kitabını yazmayı kabul eder. Kemal'in hikâyesini şu cümle ile sonlandırır: **“Herkes bilsin, çok mutlu bir hayat yaşadım.”**

2. BÖLÜM

2.1. Kelime Grupları

Tek başına kullanıldığında bir anlamı veya görevi bulunan ses topluluğuna kelime denir.

Başka bir ifade ile kelime mana ve gramer vazifeli dil birliklerinden oluşur (Ergin, 2019, s. 111). Kelimelerin biçim bakımından olduğu gibi mantık olarak da bir bütün oluşturan her bir topluluğuna ise kelime grubu² denir (Deny, 1941, s. 657).

Kelime gruplarının genel özellikleri ana hatları ile şu şekilde sıralanabilir:

Kelime grupları genellikle en az iki kelimenin bir araya gelmesiyle meydana gelirler. Demek ki ikiden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan kelime grupları da vardır. Anlam olarak tek bir kavramı karşılamayan bütün kelime grupları bu kapsam içerisinde değerlendirilirler.

Kelime grupları cümle içinde kullanıldıklarında görevi değişebileceği gibi, anlamının da bağlama göre yani kelime grubunun cümlede kullanıldığı yere ve cümlede nasıl kullanıldığına göre değiştiği görülmektedir.

Kelime grupları cümle içinde kullanıldıklarında yargı bildirmeyen dil birimleri olarak görev üstlenirler.

Gerek cümle içinde gerekse şiir dilinde sözün etkisini arttırmak için kullanılan kelime grupları temel unsur ve yardımcı unsurdan oluşur. Zamana ve mantık sırasına göre oluşturulabilen kelime gruplarının sıralanışı genellikle belli bir kurala göre gerçekleşmektedir. Cümle içinde kullanılan kelime grubunda önce yardımcı unsur sonra temel unsur gelmektedir.

Ekli veya eksiz olarak da oluşturulabilen kelime grupları birbirlerinin anlamını tamamlayarak cümle içinde bir bütünlük oluştururlar. Oluşan grupta tamlayan unsur yardımcı ögeyi, tamlanan unsur ise temel unsuru meydana getirmektedir.

Kelime gruplarının vurgusu oluşturulan grubun durumu itibarıyla başta, ortada ve sonda yer alabilmektedir.

Kelime gruplarıyla ilgili öne sürülen bazı görüşler şu şekilde sıralanmaktadır:

² Yapılan literatür çalışmalarında kelime gruplarına karşılık olarak farklı adlandırma yolları tercih edilmiştir: kelime grubu (öbeği), sözcük grubu (öbeği), belirtme grubu (öbeği), yargısız anlatımlar, tamlamalar, birleşik sözcükler, takımlar, söz birlikleri vb.

Kelime grupları yargısız dil birimleridir. Kelime grupları, cümle ve diğer kelime grupları içinde, tek kelime gibi; isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar. Kelimelerin grup içindeki sıralanışı kurallıdır. Görev bakımından birbirine denk olmayan unsurların bulunduğu bir kelime grubunda ana unsur, genellikle grubun sonundadır. Kelime gruplarında unsurların sırası, özellikle konuşma ve şiir dilinde değişebilir. Kelime gruplarının diğer kelime gruplarıyla ilişkisi grubun sonundaki hâl eki, bağlandığı kelimeye değil, o kelime grubuna aittir. Fiile dayalı sıfat-fiil, isim-fiil ve zarf-fiil gruplarında fiilin anlamı, cümlede olduğu gibi özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen öğelerle tamamlanır. Ancak bu gruplar yargı bildirmedikleri için cümle değildir. İki den fazla kelime iç içe geçmiş, birbirini tamamlayan başka kelime grupları da bulunabilir. Kelime gruplarının vurgusu grubun yapısına göre değişir. Vurgu, başta, ortada veya sonda olabilir. Bazı gruplarda, bütün unsurların vurgusu aynıdır (Karahan, 2010, ss. 39-41)

Kelime grupları en az iki bağımsız biçim birimden oluşabilir. Yapı ve anlam yönünden bütünlük gösterirler. Bir varlığın, bir kavramın ya da hareketin adı olabilirler. Grubu oluşturan öğeler niteleyen-nitelenen, belirten-belirtilen, tamlayan-tamlanan biçiminde sıralanırlar. Bir grup diğer bir grubun ögesi olabilir. Grubun bir ögesi birden fazla öğeyle ilişkilendirilebilir. Bir kelime birliği aynı anda birden fazla kelime grubunu içinde barındırabilir. Türkçede kelime grupları genellikle soldan sağa doğru eklenirler. Deyimler, kalıplaşmış söz birlikleri de kelime grupları içinde yer alırlar (Altun, 2024, s. 1).

Kelime grupları yargısız anlatım birimleridir. Cümle içinde bir bütün olarak değerlendirilirler: Cümle ve diğer kelime gruplarının içinde tek kelime imiş gibi çekime girerek; isim, sıfat, zarf ve fiil görevi yapar. Kelime gruplarının diğer kelime ve kelime gruplarıyla bağlanması hâl (durum / işletme) ekleriyle sağlanır. Burada bulunan hâl ekleri kelime grubuna aittir. Kelimeler, kelime gruplarını, kelime grupları da cümleleri oluştururken belirli sırayla dizilirler. Bu sıralanışta ikinci derecede önemli olan yani yardımcı unsurlar Türkçede genellikle önce, birinci derecede (asıl) unsurlar ise genellikle sonra kullanılır. Kelime gruplarındaki sözcüklerin sırası ve yeri konuşma ve şiir dilinde değişebilir. İki den fazla kelimedenden oluşan kelime gruplarında iç içe geçmiş birbirini tamamlayan başka kelime grupları da bulunabilir. Fiile dayalı isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil gruplarında fiilin anlamı, cümlede olduğu gibi özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf adı verilen unsurlarla tamamlanır. Fakat bu gruplar yargı bildirmedikleri için cümle değildir (Aktan, 2016, ss. 3-7).

Bir kelime öbeği, bir yardımcı öge (yönetilen) ve bir temel öge (yöneten)'den meydana gelir. Yardımcı öge önce, temel öge sonra gelir. Bu sıralama ekli kelime öbeklerinde değişebilir. Bu durumda devrik kelime öbeği ortaya çıkar. Eksiz yapılan kelime öbeklerinde sıra değiştirilemez. Devrik yapı oluşturmaya açık olan kelime öbeklerinde

yardımcı unsur ile temel unsur arasına öbek dışı biçimbirimler de girebilirler. Bir kelime öbeği, arasöz olarak kullanılan öbekler hariç olmak üzere, ya ekli -Bu durumda bu tür eklere ÖBEK YAPIM EKİ demeyi yeğliyoruz.- ya da eksiz -doğrudan doğruya bir kelimenin başka bir kelimeyle birleşmesi yoluyla- oluşturulur. Kelime öbeği bir bütün olarak sekiz kelime türünden birinin yerine kullanılabilir. Yerine göre bir isim, bir sıfat, bir fiil vb. kelime türlerinden birini temsil eder. Yani söz dizisi açısından **kelime öbeği = kelime**'dir. Gerek yardımcı öge gerekse temel öge, tek kelimeden oluşabileceği gibi, birer kelime öbeğinden de meydana gelebilir. Bir kelime öbeğinde iki tür ek kullanılır: a. Kelimeyi kelimeye bağlamaya yarayan kurucu (**öbek yapım**) ek, b. kelime öbeğini bir kelime gibi çekimleyen (**öbek çekim**) ek (Delice, 2001, s. 19).

2.1.1. İsim tamlaması

Aralarında ilgi durumu kurulan en az iki isim unsurunun (tamlayan-tamlanan) bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubuna isim tamlaması denir.

İsim tamlamaları, iyelik eki almış olan bir isim unsurunun, iyeliğin işaret etmiş olduğu başka bir isim unsurunun bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Oluşan bu gruptaki iki unsur aitlik, içinde bulunma, sınırlandırma, belirtme vb. anlam çerçevesinde birbirine bağlanmaktadır (Karahan, 2010, s. 42).

İsim tamlamalarının oluşum özellikleri de göz önünde bulundurulduğunda isim tamlamalarının türleri farklılık göstermektedir. Karahan'a (2010, ss. 43-50) göre kuruluş itibarıyla isim tamlamaları belirtili isim tamlaması ve belirtisiz isim tamlaması olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır. Zincirleme isim tamlamasına değinmeyen Karahan, eksiz olarak belirtilen yani takısız isim tamlamasını ise sıfat özelliği gösterdiği için sıfat tamlaması grubu içinde değerlendirmiştir (Karahan, 2010, ss. 43-50).

Karahan gibi başta Özkan (2020), Karaörs (1993), Delice (2001) ve Erten (2022) de yapmış oldukları araştırmalarda isim tamlamalarını belirtili ve belirtisiz isim tamlamaları şeklinde sınıflandırma yoluna gitmişlerdir.

İsim tamlamalarını "Ad Tümlemesi" başlığı ile ele alan Gencan (1979, s.158-162) adların cümle içinde özne, nesne, tümleç olarak kullanıldıkları gibi cümlede başka sözcükleri tümleyerek de kullanıldıklarını ifade eder ve isim tamlamalarını belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve takısız isim tamlaması olarak üç grupta ele alır.

Gencan (1979) gibi sınıflandırma yolunu tercih eden Aktan (2016, s.11) da yapı

bakımından isim tamlamalarını belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve eksiz tamlama olarak üç başlık hâlinde incelemektedir.

Bu iki sınıflandırmanın aksine isim tamlamaları konusunu belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması, takısız isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması olarak ele alan araştırmacılar da olmuştur.

Türkçede oluşturulan tamlamalarda tamlayanın da tamlananın da ek almış olduğu tamlama çeşidini belirtili isim tamlaması, tamlayanın ek almadığı fakat tamlananın ek aldığı tamlama çeşidini belirtisiz isim tamlaması, hem tamlayanın hem de tamlananın ek almadığı tamlama çeşidini takısız isim tamlaması olarak ifade eden Atabay vd. (1981, s. 14) başka bir tamlama türünü de bilinen ve tamlayanı bir ad tamlaması olan zincirleme isim tamlaması olarak belirtmektedir.

Atabay vd, (1981) gibi düşünen araştırmacılar da vardır. Hengirmen'e (2005, s. 118) göre tamlayan ve tamlanan unsurun ek almadığı tamlama çeşidi olan takısız isim tamlamaları da isim tamlaması olarak değerlendirilmektedir.

İsim tamlamalarıyla ilgili yapılan literatür çalışmaları neticesinde, isim tamlamalarının genel özellikleri de göz önünde bulundurularak konu belirtili isim tamlaması, belirtisiz isim tamlaması ve zincirleme isim tamlaması şeklinde üç başlıkta ele alınmaktadır. Takısız/Eksiz olarak ifade edilen isim tamlamasını ise Karahan gibi sınıflandırma yoluna giden araştırmacıların görüşleri doğrultusunda sıfat tamlaması olarak değerlendirmek daha doğru olacaktır.

2.1.1.1. Belirtili isim tamlaması

Tamlayanın ve tamlananın ek aldığı tamlama çeşidine belirtili isim tamlaması denir. Tamlayan unsur (-ın, -in, -un, -ün; -nın, -nin, -nun, -nün) ilgi eklerinden uygun olan birini, tamlanan unsur ise (-ı, -i, -u, -ü; -sı, -si, -su, -sü) iyelik eklerinden uygun olan birini alır.

Karahan'a (2010, s. 43-44) göre belirtili isim tamlamasını tamlayan yani birinci unsurun ilgi hâli ekini aldığı tamlama olarak belirtmiş ve belirtili isim tamlamasını oluşturan unsurların yer değiştirebileceğini, belirtili isim tamlamasında tamlayan ve tamlanan unsur arasına başka türden bir sözcüğün girebileceğini, belirtili isim tamlamasında tamlayan unsuru meydana getiren unsurun da belirtili bir isim tamlamasından meydana gelebileceğini ifade etmiştir.

Belirtili isim tamlamasıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

“Dükkâna geldiğinde, ben Şenay Hanım’dan **çantanın parasını** alırım.” (26-3)

Ama bir süre sonra birbirimizin **gözlerinin içine** dikilen endişeli bakışlarımızdan, önümüzde yapmamamız gereken zor bir iş olduğunu düşündüğümüz ortaya çıktı. (36-19)

Bu kararı **babamın sağlığı** için almıştım. (43-7)

Yalan söyleyen bir çocuğa, doğruyu şefkatle söyleten bir anne gibi gözlerini **gözlerimin içine** dikti. (57-19)

O sırada Füsun **ceketimin cebimden** ehliyetimi almış oynuyordu. (59-37)

Okulun kapısına gelir, her gün birlikte çıkarlardı, iki üç kere de öpüşmüşlerdi. (66-11)

Annemle babamı **apartmanın önünde** bıraktıktan sonra biraz yürümek istedim. (74-1)

Hayatımın en mutlu **anı** dediğim şey bitip ayrılma vakti geldiğinde, **küpenin teki** ikimizin arasında, **çarşafın kıvrımları** içerisinde gezinirken, Füsun gözlerini **gözlerimin içine** dikti. (81-6)

Cemaatin yakasına ölünün resmini iğnelemek o günlerde sık sık işlenen siyasi cinayetlerden sonraki cenazelerde gelişen bir alışkanlıktı, ama kısa zamanda İstanbul burjuvazisi tarafından da benimsenmişti. (90-29)

Kapının önünde dikildim ve gitmemesi için yalvardım. (92-27)

“Bir daha sana yalan söylemeyeceğim, **babamın başı** üzerine yemin ederim.” (93-6)

Kafamın içinde hiçbir şeyi toparlayamıyordum. (140-28)

2.1.1.1.1. Birden fazla tamlayanı olan belirtili isim tamlaması

Belirtili isim tamlamalarında birden fazla tamlayan unsur bir tamlanan unsura bağlanabilmektedir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Yüzünde çantayı görmüş, çok beğenmiş ve **oğlunun ve sevgilisinin** mutluluğuyla mutlu olmuş gibi içten bir sevinç ifadesi belirdi, ama gözünü televizyondan ayırmamıştı bile. (18-8)

Yeni bir mekâna, bir eve ilk defa gelmiş **çocukların, hayatın** sillesini daha yemediği için hâlâ her şeye karşı meraklı ve açık kalabilen genç insanların yapabildiği gibi pencereden dışarıya ilgiyle baktı. (30-12)

İstanbul Hilton Otelini gösterir bu kartpostalları, hikâye etmekte olduğum günlerden yirmi küsur yıl sonra, *Masumiyet Müzesi* için İstanbul'un önde gelen koleksiyoncularıyla dostluk ederken ve **şehrin ve Avrupa'nın** bitpazarlarında (ve küçük müzelerinde) gezinirken elde ettim. Uzun süren pazarlıklardan sonra, ünlü koleksiyoncu Hasta Halit Bey, bu kartpostallardan birine dokunmama, yakından bakmama izin verince, otelin modernist ve uluslararası üsluplu tanıdık cephesi bana yalnız nişan gecesini değil, bütün çocukluğumu hatırlatıverdi. (110-15)

Pek çok **akrabamın, arkadaşımın** düğünü de alt kattaki büyük balo salonunda yapılmıştı. (111-6)

Acımın içine iyice girdiğimde, yani küçük asit bombaları **kanımın ve kemiklerimin** içinde sanki havai fişekler gibi patlarken, bir yığın hatıranın her biri, önce beni kısa bir süreliğine, bazan on-on beş, bazan bir-iki saniye oyalıyor; sonra da arkasında daha yoğun bir acı bırakarak şimdiki zamanın boşluğuna bırakıyor; bu boşluğu da, şaşırtıcı derecede güçlü yeni bir acı dalgası sırtımı, göğsümü acıtarak, bacaklarımın gücünü keserek dolduruyordu. (164-26)

Camın üzerine Füsun'un **elinin, teninin ve boynunun** o özel kokusu hafifçe sinmişti ve kokladıkça ağzıma, burnuma ve ciğerlerime hoş bir şekilde vuruyordu. (187-3)

Akıntının ve dalgaların içinde geri geri ilerlerken gözlerimi açınca, tersinden gördüğüm Boğaz'ın renk değiştirerek koyulaşan karanlığı, aşk acıma hiç benzemeyen bambaşka bir sınırsızlık duygusu uyandırırdu içimde. (205-1)

Ama burada bir taklit yoktu, Türk filmlerindeki kadın kahramanlar gibi Füsun da, **annesinin, babasının ve erkeklerin** yanında derdini tam anlatamıyor; öfkesini, isteğini, duygularını, bakışlarıyla ifade ediyordu. (365-31)

Ama bu mutluluk, biraz da içinde bulunduğumuz **mekânın, odanın** sonucuydu. (369-2)

Annesinin, babasının ve Füsun'un kolonya ikram edilirken yaptıkları hareketleri de hep büyülenerek seyrederdim... (407-29)

Boynunun, saçlarının, ağlamaktan terlemiş **teninin** kokusunu içime çektim. (462-15)

2.1.1.1.2. Birden fazla tamlananı olan isim tamlaması

Belirtili isim tamlamalarında birden fazla tamlanan bir tamlayana bağlanabilmektedir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

İstanbul'un **sokakları, köprüleri, yokuşları, sinemaları**, kalabalık meydanları ve تنها köşeleri, hayalinde karanlık hayaletler gibi canlanan, ama hiçbirinden özel olarak nefret edemediği ("Belki de hiçbiri beni gerçekten sarsamadığı için") bu Sefil Amcalar, Sakil Beyler ve Bıyıklı Bok Komşuların karanlık gölgeleriyle doluydu. (64-5)

Mutlu anlardan geriye kalan eşyalar, o anların **hatıralarını, renklerini**, dokunma ve görme zevklerini bize o mutluluğu yaşatan kişilerden çok daha sadakatle saklarlar. (80-24)

Kızlar az önce yaktıkları uzun filtreli ince sigaralarını dikkatle tutarak ve birbirlerinin **makyajını, saçlarını ve elbiselerini** bozmamaya abartılı bir gayret göstererek rujdan kıpkırmızı ve pırıl pırıl dudaklarını hiçbir yere değdirmeden öpüştüler ve birbirlerinin kıyafetlerine bakıp gerdanlık ve bileziklerini birbirlerine göstererek gülüştüler. (112-24)

Füsün'un odalardaki **kokusunu**, bir köşeye sinmiş **gölgesini**, onu Füsün yapan ve bütün hayatını geçirdiği bu evin planını, duvarlarını ve pul pul dökülen derisini aşkla hafızama kazıyordum. Bir duvar kâğıdı vardı, kenardan kocaman bir parçayı yırtarak kopardım ve yanıma aldım. (193-30)

Derdimin **ciddiyetini ve derinliğini** Füsünlar'a gitmeden önce hissettiğim kararsızlık ve utançtan değil, onlarla uzun uzun masada oturup akşam yemeği yiyip televizyon seyrettikten sonra, gece eve dönüş vakti gelince kapıldığım hareketsizlik ve kararsızlıktan anlardım en çok. (321-5)

Füsün'a olan aşkımin, yavaş yavaş onun bütün dünyasına, onunla ilgili her şeye, onun bütün **anlarına ve eşyalarına** yayıldığını, müzegezerler özellikle akıllarında tutsun isterim. (371-14)

Füsün'un **havası, rahatlığı**, Feridun'dan geçmişte kalmış biri gibi söz edişi başımı hemen döndürdü. (439-20)

Dünyanın **derinliğini, güzelliğini, sınırsızlığını** hissettim. (461-19)

Annemin bitmeyen **öğütleri ve gözyaşlarından** ve trafik yüzünden geç kalmıştık. (485-30)

2.1.1.1.3. Tamlayanı ile tamlananı arasına başka ögelere girmiş belirtili isim tamlamaları

Belirtili isim tamlamalarından meydana gelmiş olan isim tamlamalarında tamlayan ve tamlanan unsurlar arasına sıfat, zarf vb. cümle içinde farklı görevlerde kullanılabilen sözcükler girebilir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Evet, bunun **hayatımın** en mutlu **anı** olduğunu anlayabilseydim, asla kaçırmazdım o mutluluğu. (11-3)

Kıskançlığın da çok önemli bir aşk belirtisi olduğu yolundaki itiraza ise, **mantığımın** telaşlı **cevabı**, bunun geçici bir kıskançlık olduğu yolundaydı. (68-27)

“**Lerzanların** küçük **oğlu** rallici olmak istiyormuş, babası izin vermediği için de...” (83-36)

Çok sonra bir ara Teşvikiye Caddesi’ne bakan **pencerenin** her zaman kapalı duran tozlu **perdelerini** hiçbir şey düşünmeden bir içgüdüyle hafifçe aralayınca, ölen Belkıs'ın tabutu, cenaze arabasının içinde, yavaşça önümden geçip gitti. (91-8)

İzmaritin onun dudaklarına değmiş **ucunu**, tıpkı bir yaraya dikkatle pansuman yapan şefkatli bir hemşire gibi, yanaklarıma, gözlerimin altına, alnıma, boynuma hafif hafif dokundurdu. (165-29)

Birkaç gün sonra ögle vakti biraz oyalanırım diye gittiğim Konak **Sineması’nın** uzun ve geniş çıkış **merdivenlerinden** sokak seviyesine ağır ağır tırmanırken, onu sekiz-on basamak önümde gördüm. (174-22)

İlk başlarda bu eşyalara, dededen kalma kavukluklara, Füsün’un kafasına koyup maskaralık ettiği bu fese ya da giydiği **annemin** bu eski **ayakkabılarına** (annemle ayakları aynı numaraydı: 38) bakışım bir koleksiyoncu gibi değil, ilaçlarına bakan bir hasta gibiydi. (187-31)

Onlara Füsün ile yaşadığım mutlu saatleri hatırlatan teselli edici şeyler gibi değil, ruhumda esmekte olan bir **fırtınanın** elle tutulur **uzantılarıymış** gibi bakardım bazan. (377-26)

Keskinler’e gidip sofralarına oturduğum sekiz yılda, **Füsün’un** 4213 adet sigara **izmaritini** saklayıp biriktirdim. (410-2)

Lokantanın yıllardır tanıdığım **başgarsonu** Sadi’ye bize hangi balığı tavsiye ettiğini sordum. (430-15)

Ben de Füsün'un **Grace Kelly'nin** kırılğan, çaresiz ama sağlıklı **halini** seyretmesini hiç kaçırmak istemediğim için her Perşembe akşamı Keskinler'in sofrasında yerimi alırdım. (437-16)

2.1.1.1.4. Tamlayanı ile tamlananı yer değiştirmiş belirtili isim tamlaması

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan unsur ve tamlanan unsur yer değiştirebilir. Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Kalbi kırıldı **Füsün'un**. (153-31)

“Kemal Bey çok acı çekti, **kalbi** de çok kırıldı **kızımın**, onun huysuzluklarına sabredecek, gönlünü alacaksınız...” (289-8)

“Ben çok daha **fazlasını** yapabilirim bütün **bunların** Nesibe Hala.” (291-4)

2.1.1.1.5. Tamyanı zamir olan belirtili isim tamlamaları

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan unsurunu oluşturan sözcük bir zamirden oluşabilir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Onun İstanbul'da bir yerde **yaşadığını**, gazeteleri açıp benim okuduğum haberleri okuyup benim seyrettiğim televizyon programını seyrettiğini hayal edip onu hiç görememek beni çok üzüyordu. (99-35)

Çocukluğumuzda bir dönem, babamın yazıhanesine her gidişimizde **onun** takma **eline** bir kere bakıp oynardık. (105-7)

Sibel kolunu omzuma sarılır gibi koymuş, başını göğsüme sanki bir diskoteğin kuytu bir yerinde yalnızmışız gibi iyice yakınlaştırmış, arada bir gülümseyerek bana bir şey söylüyor, biraz döndükten sonra ben **onun omzunun** üzerinden işaret ettiği şeye, mesela elinde dolu tepsiyle durup gülümseyerek mutluluğumuzu seyreden bir garsonun bakışına, annesinin birkaç damla gözyaşı döküşüne, saçlarını kuş yuvası şeklinde yaptırmış bir kadının görünüşüne, bizim yokluğumuzda Nurcihan ile Mehmet'in birbirlerine sırtlarını iyice dönüşüne ve eski savaş zenginlerinden (Birinci Dünya Savaşı) doksanlık bir beyefendinin beraberinde getirdiği kaytan kravatlı uşağının yardımıyla yemeğini yiyişine bir göz atıyor, ama arkalara, Füsün'un oturduğu yere doğru hiç bakmıyordum. (130-36)

Bir anda **herkesin neşesi** kaçtı. (132-22)

Sibel'in, Mehmet ile **kendisinin arasını** yapmak istediğini herkesin önünde tutkuyla söylemesi, Nurcihan'ın hoşuna gitmişti. "Hemen evlenmemize gerek yok," dedi. (132-31)

Fusun başını **onun boynuna** doğru iyice yaklaştırmış bir şeyler fisıldıyor, Zaim de mutlulukla gülümsüyordu. (147-29)

Ama az sonra aramızdaki sessizliğin **onun açısından** bambaşka bir anlamı olduğunu da telaşla fark ettim. (148-24)

Ama **herkesin önünde** ona sarılmaya çalışmamı aşktan çok sarhoşluğumun işareti olarak gördüğünü hissedince kendimi toparladım. (149-31)

Onun yerine, onları hatırlatacak bir eşya, ne bileyim, mesela bir küpe bile, bizi yıllarca çok daha iyi teselli edebilir. (152-5)

"Arkadaşlarınızı toplayıp **onun ruhunu** çağırmayı mı, yoksa onun eski bir eşyasını, mesela bir sigara kutusunu bulmayı mı?" (152-17)

Fusun'un gelmeyeceğine ikna olduktan sonra çektiğim acının gün geçtikçe azalmasına bakarak, bazan **onun yokluğuna** kendimi yavaş yavaş alıştırdığımı zannederdim, ama hiç mi hiç doğru değildi bu. (166-17)

2.1.1.1.6. Tamlananı zamir olan belirtili isim tamlamaları

Belirtili isim tamlamalarında tamlanan durumunda görev üstlenen unsur bir zamirden oluşabilir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

"O yüzden asıl, senin bu kuzu görünüşlü Mehmet'in niye ciddi niyetlerle tanışıp yakınlaşmak istediği **kızların hiçbirine** âşık olamadığını anlamak lazım," dedi. (121-15)

Gözlerimi o yüksek **pencerelerden birine** dikerek içeride sorulan cevaplayan Fusun'a yardım etmesi ve sınavdan sonra onu bana cıvıl cıvıl bir neşeyle yollaması için Allah'a yalvardım. (154-16)

Vaktin çoğunda onu bir türlü unutamıyordum ve artık aşk acımı biçimlendiren şey, Fusun'un yokluğu değil, acının sonunun bir türlü gözükmemesiydi. (204-24)

Bu sırada, düdüğünü telaşla öttüren bir Sovyet petrol tankerinin ya da Şehir Hatları **vapurlarından birinin** altına doğru tersinden son hızla yaklaştığımı gören Sibel, rıhtımda bütün gücüyle zıplayıp çığlıklar atıyor olurdu, ama çoğu zaman bu haykırışları işitmezdim. (205-26)

"Artık **bunların hiçbirinin** olamayacağını hissediyorum," dedi Sibel ve gözlerinden daha da hızla yaşlar akmaya başladı. (209-36)

Hikâyemin başladığı yıllarda, İstanbul sokaklarındaki sayılan sınırlı telefon **kulübelerinin çoğunun** içindeki telefon, ya vandalca kırılmış ya da bozuk olurdu. (211-7)

Bu durumda, insanoğlunun üzerinde durmadığı ilginç şey, mantığımızın en kötü günde bile hiç susmaması, tutkunun gücüne karşı çıkmasa da, **yaptıklarımızın çoğunun** aslında aşkımızı ve acımızı artırmaktan başka bir sonuç vermeyeceğini dürüstlikle ve acımasızlıkla bize fısıldamasıdır. (238-21)

Günlerimin çoğunu acıyla savaşıarak değil, acıyı bastırarak, üstünü örterek ya da böyle bir şey hiç yokmuş gibi yaparak geçiriyordum. (281-3)

Evde duramadığım her akşam -ki **akşamların çoğu** böyleydi- Keskinler’e gitmem gerekmezdi. (320-29)

1977 Martı’nda televizyonun kapanış haberlerinde bombalanan siyasi toplantıların, kahvehanelerin, kurşunlanan muhalif siyasetçilerin sürekli gösterildiği **gecelerden birinde**, çok geç bir saatte (utancımından saate bakamıyordum artık) eve gelen Feridun’un benim hâlâ oturduğumu görünce yüzünde beliren ifadeyi unutamam hiç. (328-13)

2.1.1.1.7. Tamlayanı özel isim olan belirtili isim tamlamaları

Belirtili isim tamlamasından meydana gelen tamlamalarda tamlayan durumundaki unsur bir özel isimden meydana gelebilir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“**Lerzanların** küçük oğlu rallici olmak istiyormuş, babası izin vermediği için de...” (83-36)

“Peki **Şaziment’in** kızını Karahanlar’ın oğluyla evlendirebilmek için ne yaptığını duydun mu? Dur nereye?” (84-3)

Üstelik babam, çocukluğunda yaptığı gibi tembelliğe, uçarılığa, hayalperestliğe karşı beni uyarıp görev ve sorumluluklarımı hatırlatmak yerine, şimdi arabanın açık pencerelerinden içeriye deniz ve çam kokusu gelirken, bana hayatın tadı çıkarılması gereken, **Allah’ın** lütfü, kısacık bir zaman parçası olduğunu hatırlatıyordu. (95-16)

Zaimlerin masasında oturan Snob Selim’di bu, çok eğlenceli bir şaka yapmış gibi güldüm. (122-31)

Aklım **Fusun'un** masasındaydı, yanlarındaki masada Satsatçılar'ın oturduğunu, genç ve iddialı memur Kenan'ın herkes gibi gözlerini Fusun'dan alamadığını ve onunla ahbablık ettiğini fark etmişim hemen. (124-12)

Hiç de dindar olmamama rağmen, o an **Hilton'un** bahçesine yerleşmiş neşeli nişan kalabalığı, renkli lambalar ve çınar ağaçları arasından gözüken **Boğaz'ın** ışıkları ve arkadaki lacivert gök, Allah'tan gelen bir mutluluk kartpostalı olarak hafızama hiç çıkmamacasına kazındı. (126-8)

Gözlerini merak ve korkuyla kocaman açan Sibel'e, **Mehmet'in** mutluluğu parfüm kokulu, kırmızı lambalı odalardan başka bir yerde bulamayacağını söyledim. (126-33)

Şimdiyse bak, **Nurcihan'ın** yanında kıvranıp duruyor... (127-21)

Zaim'in yüzünde bir küçümseme, bir kıskançlık gölgesi var mıydı, durmadım üzerinde. (142-9)

Ama **Sibel'in** bugün bile beni şaşırtan çok kararlı, güçlü bir hali vardı. (202-3)

2.1.1.1.8. Tamlayıcı düşmüş belirtili isim tamlaması

Belirtili ismi tamlamasında tamlayan durumundaki unsur düşebilir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

(Benim) Annem ise istediklerinin olmasından memnundu. (73-28)

Cevabımı bir şakayla süsleyememem, eski bakanda **(Benim) gözüm**den kaçmayan bir hayal kırıklığı yaratmıştı. (117-36)

(Senin) Arkadaşın Mehmet, bir türlü yaklaşmadığı o kızlardan hiçbirine de âşık olmamış aslında. (120-36)

“Ama bu dertlerle **(Bizim) nişanımıza** gölge düşün de istemiyorum.” (135-9)

Aynı anda Fusun ile Zaim'i **(Bizim) yanımızda** gördüm. (147-29)

Ekim sonunda Sibel paslı, eski musluklardan akan paslı sudan, mutfağın yıkıntı, izbe ve o soğuk halinden, yalının delik ve çatlaklarından, **(Bizim) içimize** buz gibi esen poyrazdan bezmişti artık. (207-6)

“Seni dışarıda bırakarak hakkını **(Onların) yemelerine**, önünden lokmanı **(Onların) almalarına** göz yummamalısın.” (208-35)

Zaim, Sadi'nin özel **(Bizim) başarısızlıklarımızı** işitmesinden hoşlanmamıştı. (431-15)

(Benim) Gövdem sanki bugüneydi, **(Benim) ruhum** ise ona uzaklardan bakıyordu. (438-12)

Yirmi beş yaşıdasın, **(Bizim) önümüzde** daha yarım asırlık hayat var Füsün. (440-12)

Vitesi zorlamadan yumuşak bir hareketle nasıl değıştireceğini göstermek için uzanınca, **(Benim) elim (Onun) eline**, güzel **(Onun) koluna**, **(Onun) kalçasına** değer; arabanın içinde **(Bizim) gövdelerimizden** önce **(Bizim) ruhlarımızın** birleştğini düşünürdüm. (444-2)

2.1.1.1.9. Tamlayanı –den/-dan eki olan belirtili isim tamlamaları

Belirtili isim tamlamalarında tamlayan unsur -den/-dan eklerinden birini alarak oluşabilir.

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“Kemal Bey’e de küllük getirin,” dedi **garsonlardan** birine. (96-20)

Arkadaşın Mehmet, bir türlü yaklaşmadığı o **kızlardan** hiçbirine de âşık olmamış aslında. (120-37)

Gözlerimi o yüksek **pencerelerden** birine dikerek içeride soruları cevaplayan Füsün’a yardım etmesi ve sınavdan sonra onu bana cıvıl cıvıl bir neşeyle yollaması için Allah’a yalvardım. (154-16)

Ama anlamazlıktan geldim ve akli işinde olan bu çalışkan ve dürüst adamı, beni Bakırköy’deki balık **lokantalarından** birine öğle yemeğine davet etmek zorunda bıraktım. (178-33)

Sibel’in önerisiyle bazı günler tek başıma sakin plajlara, dalgasız rüzgârsız günlerde Karadeniz kıyısına Şile’ye, bazan da onunla birlikte Beykoz’dan sonraki boş **koylardan** birine gider, kafamı sudan hiç çıkarmadan düşüncelerimin beni götürdüğü yere, sonuna kadar yüzerdim. (206-1)

Kış başında, yalıdaki soğuk ve kasvetli **günlerden** birinde, Sibel, Nurcihan ile Paris’e gitmeyi düşündüğünü söyledi. (216-21)

Dolabını açıp babamın modası geçmiş kravatlarını, kemerlerini, yıllardır giymediği halde arada bir hâlâ boyanıp cilalanan eski **ayakkabılarından** birini elime aldım. (234-21)

Yağmurun uğultusu ve su borularının gurultusu arasında, çocukluğumda babaannemin dinlerken mutlu olduğu eski alaturka **şarkılardan** birini duyuyordum. (252-7)

Bu **evlerden** birinde, üzerinde bir yün gecelik, her akşam uyumadan önce, bir ilaç kutusunu açıp içinden bir hap çıkarıp kutunun içindeki kâğıdı dikkatle okuyan şişmanca bir kadını birkaç defa uzun uzun seyretmiştim. (309-10)

Hep birlikte Beyoğlu'na, sinemacıların takıldığı **mekânlardan** birine çıktığımızda, en çok da Pelür'de Füsün ile Feridun yeni insanlarla tanışmak, piyasayı öğrenmek için masa masa gezerlerken, ben orta yaşlı bu iki yeni arkadaşımın özellikle kibar Sühendan Hanım'ın "dikkatli olmam" için yaptığı bütün uyarıları dinlerdim. (316-30)

2.1.1.2. Belirtisiz isim tamlamaları

Tamlayan unsurun ek almadığı ancak tamlanan unsurun ise ek aldığı tamlama çeşidine belirtisiz isim tamlaması denir.

Belirtisiz isim tamlamasını oluşturan birinci unsura tamlayan, ikinci unsura ise tamlanan unsur denir. Birinci unsurun ilgi hâli eki almadığı fakat ikinci unsurun -ı, -i, -u, -ü; -sı, -si, -su, -sü iyelik eklerinden birini aldığı tamlama çeşididir. Belirtisiz isim tamlamasında, belirtili isim tamlaması gibi tamlayan unsur ile tamlanan unsur yer değiştiremez. Tamlayan unsur ile tamlanan unsur arasına başka türden bir sözcük giremez (Demir, 2019, s. 25).

Kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Bu **sorumluluk duygusu**, bizi birbirimize gururla bağlayan başka bir duyguya, evlenmeden önce seviştığımız için hissettiğimiz "özgür ve modern" (elbette bu kelimeleri kendimiz için kullanamazdık) olduğumuz yanılsamasına gölge düşürüyordu, ama bizi yakınlaştırıyordu da. (19-27)

Annem "Toz içindedir orası," dedi, ama kırmızı kurdeleyle bağlanmış **sokak kapısı** anahtarıyla, **daire anahtarını** odasından hemen getirdi. (27-15)

Bir çocuk bir **konserve kutusuna** tekme attı, bir martı çığlık attı, bir fincan kırıldı, çınar ağaçlarının yaprakları belli belirsiz bir rüzgârla hışırdadı. (38-6)

Meltem gazoza içen manken İnge, bir apartmanın yan cephesinden bana çapkınca bakıp dikkat etmemi söyledi. (75-14)

Sınav hazırlıkları bahanesiyle zaten iki gündür Şanzelize Butik’e gitmiyordu. (108-13)

Nişanlanmaktan başka, Sibel ile yazıhanede buluşmalarımızı ondan saklamak, nişanda kıskançlıkla dolaplar çevirip onu Kenan’dan uzak tutmak ve tabii **küpe sorununu** bir türlü çözememek gibi suçlarım yüzünden bana küstüğünü, beni cezalandırdığını düşünürdüm soğukkanlılık anlarında. (157-27)

Kıskançlık acısı zihnimde başlıyor, kısa zamanda midemdeki aşk acısını tetikleyerek beni bir çeşit yıkıma sürüklüyordu. (158-33)

Bir keresinde **Dağcılık Kulübünde** Zaim ile tenis oynarken, kenardaki masaların birinde gülüşerek **Meltem gazozu** içen üç genç kız arasında gördüm onu; ama ilk anda onu orada gördüğüme değil, kulübe gelmesine şaşıtm, başka bir sefer, hayaleti **Kadıköy vapurundan** inen kalabalıkla birlikte **Galata Köprüsüne** çıkmış, geçen dolmuşlara el sallıyordu. (175-16)

Sonunun tatsızlıkla, öfkeyle, gözyaşları ve pişmanlıkla bitmesinden çok korktuğum için onunla konuşmayı hiç istemiyor, onun bir bahaneyle **nişan yüzüğünü** geri yollamasını bekliyordum. (226-10)

Durumu anlamaya çalışan bakışlarla birbirimize bakarken, babası içeriden benim için özel olduğunu söyleyerek, kâse içinde meyveli **irmik helvası** getirdi. (259-37)

2.1.1.3. Zincirleme isim tamlaması

İkiden fazla isim unsurundan veya birden fazla isim tamlaması arasında kurulan ilgi sonucu oluşan tamlama çeşidine zincirleme isim tamlaması denir.

Karaağaç’a (2021, s. 201) göre birden çok ilişkilendirmenin yapılabildiği ve birden fazla ilgi hâli çekiminin yer aldığı tamlama çeşidine zincirleme isim tamlaması denir. Birden fazla ilgi hâli çekim ekinin bir araya gelerek oluştuğu tamlamada, tamlanan unsurun almış olduğu iyelik eki, doğal olarak tamlamanın bütününe aittir. Zincirleme isim tamlamasında ortak olarak kullanılan unsur iyelik eki almış olan unsurdur, ilgi hâli eki alan unsur ortak değildir.

Zincirleme isim tamlamasıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Palmiye ağacının yaprakları arasından sandallara, motorlara, iskeleden denize atlayıp eğlenen çocuklara bakan ikinci kattaki küçük arka odada, ikisi, Nesibe’nin İstanbul manzaralı dikiş kutusundan çıkan makaslar, toplu iğneler, mezuralar, yüksükler,

kesilmiş kumaş parçaları ve danteller arasında, hem sıcaktan, sivrisineklerden ve dikiş yetiştirmekten şikâyet ederek hem de birbirlerini çok seven abla kardeş gibi şakalaşır gülüşerek gece yanlarına kadar annemin Singer makinesiyle dikiş dikmişlerdi. (17-9)

Batı taklidi matem rengi ve kalın bir siyah çerçeveye kuşatılan fotoğrafı, Belkıs'ın gazetelerdeki ölüm ilanlarına da bir siyasi **cinayet duyurusunun vakarını** vermişti. (91-3)

Aramızdaki sarsıcı yakınlığın bize şimdiye kadar hiç tanımadığımız bir şey hissettirdiğini, **birbirimizin gözlerinin içinden** de okuyorduk. (93-29)

Biryantin ve çeşitli **erkek parfümlerinin kokusu**, kadınların sürdüğü diğer ağır kokular, herkesin hep birlikte fazla da keyif almadan tüttürdüğü sigara dumanları ve mutfaktan gelen kızarmış yağ kokusu belli belirsiz esen bahar rüzgârıyla birleşince, bana annemle babamın ben çocukken verdiği davetleri hatırlatıyor, orkestranın (Gümüş Yapraklar) geceye hazırlık olarak yarı şaka yarı ciddi çaldığı asansör müziği de, bana mutlu olduğumu fısıldıyordu. (117-11)

Bu **mahşerî uğultunun içinde**, Füsün'u görme umuduyla arkalara doğru yürüyordum. (122-26)

Beş dakika arada **Fener'in maçının sonucunu** öğrenmek için de portatif radyo getirirdin yanında. (133-7)

Nurcihan'ın soru soran gözlerle baktığını gördüğüm ve Zaim'in bunu benden beklediğini hissettiğim için, arkadaşımın yeni çıkan Meltem gazozlarını üreten **Şektaş şirketinin sahibi** olduğunu, şehrin her yerinde görülen reklamlardaki sevimli Alman kızı Inge'yi de bize onun tanıştırdığını Nurcihan'a kısaca anlattım. (134-20)

O günlerde **İstanbul eczanelerinin vitrinlerinde** dikkatimi çeken ağır kesici Paradison'un reklam afişindeki iç organlarımızı gösterir resmi, aşk acısının o günlerde belirdiği, keskinleştiği ve yayıldığı yerleri müze ziyaretçisine gösterebilmek için işaretledim. (156-19)

Cetveli elime aldım, burnuma götürüp **Füsün'un elinin kokusunu** hatırladım ve gözlerimin önünde o canlandı. (171-30)

Dolmabahçe Sarayı'nın yanındaki Saat Kulesi'nin önünde; Beşiktaş'ta çarşı içinde elinde filelerle bir ev hanımı olarak ve en şaşırtıcı ve sarsıcı olanı, Gümüşsuyu'ndaki bir apartmanın üçüncü kat penceresinden sokağa bakarken gördüm onu. (175-30)

Alaaddin'in dükkânının önünden geçmek, küçükken annemle alışverişe çıktığımız sokakların, dükkânların havasını koklamak, ilk birkaç dakika bana o kadar iyi geldi ki, hayattan gerçekten korkmadığımı ve hastalığımın gerilediğini sandım. (186-4)

2.1.2. İyelik grubu

İlgi eki almış olan kişi zamirleriyle iyelik eki (+(I)m, +(I)n, +I/sı +mIz, +nIz, +IArI eklenmiş olan isimlerin oluşturmuş oldukları kelime grubuna iyelik grubu denir (Altun, 2024, s. 2).

İyelik ekinin kullanımıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Peki **benim ısrarım** üzerine, aralarında en “komik” olanını anlatacaktı. (65-36)

Ama bütün içtenliğime rağmen, **benim sözlerim** onunkiler kadar güçlü ve sahici değildi. (78-36)

Bize sanki yeni bir gezegene vardığımız duygusu veren bu yerin **benim hayalimdeki** görünüşü, tuhaf gezegen yüzeylerine, kayalık, ıssız, romantik ada manzaralarına, Ay'ın yüzeyinden çekilmiş fotoğraflara benziyordu. (93-14)

Füsun da aynı zamanda **benim hareketlerime** bakıp umutsuzca bazı tahminler yapıyordu. (107-24)

“Sibel'in liseden ve Fransa'dan en iyi arkadaşı Nurcihan. Sibel onu **benim arkadaşım** Mehmet ile mahsus yan yana oturttu. Aralarım yapmak istiyor.” (119-29)

Benim durumumu fark etti mi diye Sibel'e döndü. (122-11)

“Inge **benim sevgilim** değildi, Almanya'ya döndü,” dedi Zaim neşesini hiç kaybetmeden. (134-3)

Turgay Bey, **benim ailemden** gencecik bir kızın kalbini yaktınız, ona kötü davrandınız, hatta parayla elde etmeye kalktınız. (179-29)

“**Sizin akrabanız** olduğunu bilmiyordum,” dedi şaşırtıcı bir iradeyle. (179-33)

(Oysa o da sosyete kelimesinden hiç hoşlanmazdı.) “Çarşaf işini kaybetmen **senin kabahatin**,” diye ekledi. (239-14)

Benim ısrarımı ve huzursuzluğumu görünce öfkелendi. (466-23)

2.1.3. Sıfat tamlaması

Tamlayanı bir sıfat, tamlanan unsur ise bir isim olan tamlamaya sıfat tamlaması denir. Sıfat unsuru isimden önce gelerek onu ya niteler ya da belirtir. Sıfat ve bir ismin birleşmesi ile oluşan tamlama eksiz bir tamlamadır. Sıfat unsuru bir kelimedenden meydana gelebileceği gibi bir kelime grubundan da meydana gelebilir. Bu tamlama grubunda sıfat tamlayan unsuru, isim ise tamlanan unsur oluşturur. Asıl unsurun oluşturduğu isim sonda yer alır (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 30).

Gencan'a (1979, ss. 171-172) göre bir ismin rengini, biçimini, durumunu ve özelliklerini gösteren sıfatlara niteleme sıfatı; varlıkları sayı, işaret, belgisizlik ve soru yoluyla belirten sıfatlara ise belirtme sıfatı denir.

2.1.3.1. Sıfat unsuru niteleme sıfatı olan sıfat tamlamaları

Bir ismin rengini, durumunu, biçimini ve özelliklerini ortaya koyan sıfatlara niteleme sıfatları denmektedir. Bu tür sıfatların oluşumunda tamlayan yani birinci unsur niteleme sıfatlarından oluşabilmektedir.

Sıfat unsuru niteleme sıfatından oluşan sıfat tamlamaları ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Aklımda film seyretmek hiç yoktu, ama öğle tatilinde her zamanki gibi Satsat'ın **yaşlı muhasebecileri** ve çocukluğumda ne şeker olduğumu bana hatırlatmaktan hoşlanan **şefkatli** ve **şişman sekreterleriyle** birlikte Pangaltı'daki esnaf lokantasında yemek yiyemeyeceğimi hissediyor, yalnız kalmak istiyordum. (54-31)

“Kemalciğim,” dedi tam o sırada, **orta yaşlı hoş bir kadın**. (136-8)

“Çok iyiyim,” dedim, **karmakarışık masaya** ve **boş sandalyelere** baktım. (150-3)

Nereye gidelim tartışmasına hiç girmeden, Fuaye'ye gittik ve **mutlu kalabalık** içerisindeki **ışıltili masamızda** otururken, Sibel'in ne kadar hoş, ne kadar güzel ve ne kadar anlayışlı olduğunu bir kez daha düşündüm. (182-26)

Taşlık Parkı'na doğru yürürken, aşkın derinliği ve ciddiyeti üzerine **derin** ve **ciddi sözler** söyledi. (189-33)

On sekiz dakika sonra, Merhamet Apartmanı'ndaki yatağımıza uzanmış, **boş evden** aldığım eşyalarla acımı hafifletmeye çalışıyordum. (194-22)

Kırmızı ve **turuncu sokakları** iyice yasak ilan ettik... (202-17)

Siyasi konularda atıp tutmak konusunda **yaşlı garsonlar** her zaman olduğu gibi bizden çok daha ihtiyatlıydılar. (208-1)

Her gün öğle tatilinde yazıhaneden çıkıp Merhamet Apartmanı'na gidiyor ve gün geçtikçe daha bir özenle koruduğum ve bulup hatırladığım **yeni parçalarla** her geçen gün çoğalan eşyalarımınla oynayarak aşk acımı yatıştırıyor, akşamları da içip uzun uzun yürüyordum. (221-13)

Siraselviler Caddesi'nde arabayı durdurup, bir çiçekçide **kırmızı güllerden** önümdeki hayat kadar **güzel kocaman bir buket** yaptırdım. (244-11)

2.1.3.2. Sıfat unsuru belirtme sıfatı olan sıfat tamlamaları

Bir varlığı veya kavramı sayı, işaret, soru veya belgisizlik yoluyla belirten sıfatlara belirtme sıfatları denir. Belirtme sıfatlarında tamlayan durumunda olan unsur yani birinci unsur; bir ismi sayı, işaret, soru veya belgisizlik yoluyla belirtir.

Kitaptan tespit edilen sıfat unsuru belirtme sıfatı olan sıfat tamlamaları şu şekilde sıralanmıştır:

Yokuşta freni patlayan **bir kamyon** şerit değiştirmiş ve **bir iki dakika** önce, özel **bir arabayı** acımasızca altına almıştı. (49-24)

O kutuyu, çocukluğumda ağabeyimle biriktirdiğimiz futbolcu ve artist resimlerini bulursam, iddiayı kazanacağımı biliyordum. (52-20)

Bu mutluluğu ciddiye almanın tehlikeleriyle hafife almanın bayağılığı arasında ruhumun sıkışabileceğim, kafamın karışıklığından çıkarıyordum. (54-20)

Bütün bunları o sessizlikte bu açıklıkta olmasa da, aklımdan geçirirken, gözüm **arka bahçedeki** ağaçların rüzgârda ağır ağır dalgalanışına takılmıştı. (59-1)

O yıllarda pek çok “Batılı” yenilik önce Hilton’da denenir, **büyük gazeteler** otelde **bir muhabir** tutarlardı. (111-2)

Bütün sıkıntılar bu aile havası içerisinde eriyip, dağılıp gidiyor. (119-18)

Ama annem **bu fısıldamayı** Kenan’ın işiteceği **bir sesle** yapmıştı. (145-1)

Bundan **bir ders** çıkardım. (152-3)

Bütün bu elle tutulur niteliklerine rağmen, acının aklım ve ruhum ile ilgili bir şey olduğunu da bilirdim, ama ondan kurtulmak için kafamda yapmam gereken temizliği yapmaya da girişemezdim. (157-16)

Bu haritayı aklımda hep hazır tutuyor, kırmızı sokaklara gerçekten hiç girmiyor, hastalığımın yavaş yavaş ancak böyle **bir dikkatle** geçeceğine inanıyordum. (173-35)

2.1.3.3. Sıfat unsuru birden fazla olan sıfat tamlamaları

Sıfat tamlamalarında tamlayan durumundaki unsur birden fazla sıfattan oluşabilmektedir. Birden fazla sıfatın kullanılmasıyla oluşan bu tamlamada sıfatı oluşturan sözcüklerin hepsi niteleme sıfatı veya belirtme sıfatından oluşabileceği gibi hem niteleme sıfatı hem de belirtme sıfatından da oluşabilir.

Sıfat unsuru birden fazla sıfattan oluşan sıfat tamlamaları ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Gönlü alınması **zor, tatlı, kederli** ve **güzel kız kardeşimdi** o benim! (25-6)

Çocukluğumuzda da, annem bu bakışla baktığında, hayatın içinden gelecek ve anahtar emanet etmekten daha **derin** ve **belirsiz bir tehlikeyi** ima ederdi. (27-24)

Küçük, şeker, esmer bir kız çocuğu olarak seni çok iyi hatırlıyorum. Ama bu kadar güzelleşeceğin benim de aklıma gelmezdi. (30-25)

O günlerin **mutlu, neşeli** ve **rahat havasını** ve iyimserliğimizi hatırlatan ilk Türk meyveli gazozu Meltem'in gazete ilanlarını, reklam filmlerini ve **çilekli, şeftalili, portakallı** ve **vişneli ürünlerini** sergiliyorum burada. (33-20)

Bizim Nişantaşı'ndaki evde bayram sabahlarında hep olduğu gibi, **yakın** ve **uzak akrabalarından sık giyimli, kravatlı, ceketli, neşeli bir kalabalık** öğle yemeğini bekliyordu. (42-23)

Sık, kırmızı bir palto vardı Füsün'un üzerinde. (48-10)

Dudağının kenarında **alaycı bir gülümseme** vardı, ama uzun sürmedi. (76-15)

Bir kadını, hele onun gibi **nadir bir çiçeği** hiçbir zaman kırmaman, her zaman el üstünde tutman lazım. (97-7)

Altın kalpli, alçakgönüllü, zeki ve çok da **güzel bir kızdı...** (100-32)

Küçük, yoksul ama **tertemiz odadaki eşyalara** bakarken (1950'lerin moda ev eşyalarından **güzel bir barometre** ve "Bismillah" levhası vardı duvarda) bir an Rahmi Efendi'nin karısıyla birlikte ben de ağlayacağım sandım. (106-6)

Yoğun, güçlü, dayanılmaz bir keder hissettik ikimiz de. (108-24)

Çevremizde dans eden kalabalıktan kimsenin bize bakmadığından emin olunca, "Çok **talihsiz bir zamanda** karşılaştık," dedim. (149-8)

2.1.3.4. İsim unsuru isim tamlaması olan sıfat tamlamaları

İsim unsurunu oluşturan tamlayan durumundaki unsur da bir isim tamlamasından oluşabilir.

İsim unsurunun isim tamlamasından oluştuğu sıfat tamlamalarıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Sur aralarındaki bostanlarda, imalathaneler ve **derme çatma atölyelerin çöpleri**, boş variller ve atıklar içindeki arsalarda, tek tük kesilmiş kurbanları, **bir kenarda yüzülmüş kurban derilerini**, iç organları, boynuzları görüyorduk, ama yoksul mahallelerde, boyası dökülmüş ahşap evler arasında bayramın kurbanı değil, neşesi nedense daha çok hissediliyordu. (49-8)

İçimdeki acı, **bir tartışma öfkesine**, ona yanıldığını söyleme hırsına dönüştü. (169-24)

Kuyulu Bostan Sokak'taki **küçük apartmanın serinliğine** bir hayalet gibi girdim ve uykuda gezer gibi ikinci kata çıkıp zile bastım. (170-14)

O günlerde bütün gücümle kafamda canlandırmaya ve benimsemeye çalıştığım **yeni Nişantaşı haritasını** sergiliyorum burada. (173-10)

Şehir benim için **onu hatırlatan bir işaretler alemi** olup çıkmıştı. (176-13)

Üç gün sonra gene oraya gidip yatağa uzanıp Füsün'un dokunduğu bir başka eşyayı, rengârenk boyaları **kurumuş bir yağlıboya fırçasını**, tıpkı yeni bir eşyayı ağzına sokan çocuk gibi ağzıma, tenime değırdim. (187-19)

Acıklı hikâyemin bütün ayrıntılarını ta başından beri bilen ve aşkımı saygıyla karşılayan ve **bu güzel gençlik fotoğrafını** cömertçe müzeme bağışlayan Ceyda Hanım'a teşekkürlerimi sunuyorum. (189-14)

Füsün'un olduğunu sandığım **küçük odanın kapısının kulpunu** da, onun bu kulpu on sekiz yıl ellediğini düşünerek cebime indirdim. (194-1)

Oysa arkadaşlarımız denize gittikten az sonra ben gene annemle babamın yatağına uzandığımda, Üsküdar sırtlarından doğan koskocaman güneş, **büyük yatak odasını** derin bir turuncuya boyamıştı. (199-5)

Yalıya gidip eşyalarımı, **kışlık yün çoraplarımı**, elbiselerimi aldım; annemin, babamın meraklı bakışlarından ve sorularından uzak olmak için bavullarımı eve değil, otele getirdim. (221-1)

2.1.4. Fiilimsi grupları

Bir fiilimsi ve buna bağılı tamlayıcı unsurlardan oluşan kelime grubuna fiilimsi grubu denir. Fiilimsi grupları, kelimenin sonuna eklenen ekler sonucunda isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil olmak üzere üç başlıkta incelenir (Özkan vd., 2020, s. 86).

Fiilimsi grupları; söz diziminde isim, sıfat ve zarf görevlerinde kullanılırlar.

2.1.4.1. İsim-fiil grupları

İsim-fiiller (ad-eylemler), fiillere; “-mA, -Iş, -mAk,” eklerinden birinin getirilmesiyle oluşan fiilimsi grubuna denmektedir.

Başka bir ifadeyle bir hareket ismi olan ve buna bağılı olarak bir veya birden fazla tamlayıcı unsurun bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubuna isim-fiil grubu denir (Demir, 2019, s. 28).

İsim-fiillerde grubun ana unsurunu hareket ismi oluşturur ve bu unsur genel olarak sonda bulunur. “-mAk” ekiyle kurulan isim-fiillerin daha sık kullanıldığı görülür. “-mA, -Iş” ekiyle kurulan kelime grubu hareket bildirdiğinde isim-fiil eki olarak kullanılmış olur, iş ismi yani kalıcı isim olarak kullanıldığında fiilimsi olma özelliğini kaybeder. İsim-fiil eki eklenmiş olan kelime, grupta yüklem görevi üstlenir. Bu grupta yüklem görevi üstlenmiş olan isim-fiilin anlamı özne, nesne, zarf tamlayıcısı ve yer tamlayıcısı adı verilen unsurlarla tamamlanmış olur. Kelime grubu ve cümle içinde kullanılan isim-fiil cümlede isim görevini üstlenir (Özkan vd., 2020, s. 93).

2.1.4.1.1. -mA ekli isim-fiil grupları

Fiilin sonuna eklenen -mA ekiyle oluşan fiilimsi grubu şu şekilde örneklenmektedir:

Her gün Merhamet Apartmanı’na, **her zamanki buluşma vaktinde** gidiyor, beklemeye başlıyordum. (154-34)

Merhamet Apartmanı’na gitmeyi, Füsün’u beklemeyi, oradaki eşyaları elime alıp **onu hatırlamayı** kendime bütün irademle yasakladım. (172-31)

Nişanlımla sabah uyanır uyanmaz serin **Boğaz sularına atlamanın**, İskele Kahvesi’ne gidip simitle çay içip **gazete okumanın**, bahçedeki domates ve **biberlerle uğraşmanın**, öğleye doğru taze balıkla gelen balıkçı sandalına koşup kefal ya da **karagöz**

seçmenin ve tek yaprağın kıpırdamadığı ve pervanelerin tek tek lambalara yakalandığı aşırı sıcak Eylül gecelerinde yakamozlu denize **şıpırtılarla girmenin** zevklerinin de beni iyileştireceğine iyimserlikle inandığını, gece yatakta mis kokulu harika gövdesiyle bana yavaş yavaş sarıldığında anladım.(203-28)

“Buradaki kazanç üç beş kuruş değil, çok büyük biliyorsun. Seni dışarıda bırakarak **hakkını yemelerine, önünden lokmanı almalarına** göz yummamalısın. Dik durmalısın, mücadele etmelisin onlarla.” (208-31)

Sinemadaki kalabalığın ona bakması hoşuma gidiyor, bizi bir çift, bir karı-koca sandıklarını hayal etmekten mutluluk duyuyordum. (278-9)

“Kocam” deyişi, sandalyelerde oturan kalabalık içerisinde bakışlarıyla **onu arayıp bulması, çocuğun benim Füsun’un kocası olmadığını anlaması** üzdü beni, anlamışsınızdır. (280-12)

Dönüş yolunda, arabadaki dayanılmaz sessizlikte, kendimi mecbur hissettiğim bu küskün rolünden çıkabilmek için **saçma bir şaka yapmayı, delice bir kahkaha atmayı, sarhoş olmayı** hayal ettim, ama hiçbirini yapmadım. (287-18)

İlk altı aydan sonra, sofrada huzursuzluğa kapıldığım, **bir aşağı bir yukarı yürüme isteği duyduğum zamanlarda**, eğer lambası da yanıyorsa, sık sık bu odaya girip balkon penceresinden baktığımı, dikiş makinesi, terzi eşyaları, eski gazete ve dergiler, açık dolaplar ve ıvır zıvır kalabalığı arasında durmaktan ve bir süre Füsun özlemimi dindirecek bir eşyayı kaşla göz arasında cebime indirmekten hoşlandığımı hatırlıyorum. (308-37)

2.1.4.1.2. -İş ekli isim-fiil grupları

Fiilin sonuna eklenen -İş ekiyle oluşan fiilimsi grubu şu şekilde örneklenmektedir:

Füsun **müzemizin girişinde** tekini sergilediğim küpeleri takmıştı. (77-14)

Arabaların inişine ayrılan kapı henüz açılmamıştı, ancak arabadan fırlayıp arkasından koşarsam ona yetişebilirdim, ama o zamanda **vapurun çıkışını** tıkayacaktım. (174-10)

Onun hayaletinin gezindiği bu sokaklarda daha çok yürümem, mahalle kahvelerinde çay içip pencereden dışarı bakmam ve **onun bu sokaktan geçişini beklemem gerektiğini** düşünür; ona ve ailesine yakın olabilmek için onun ve ailesinin yaşadığı gibi yaşamam gerektiğini aklımdan geçirirdim. (219-22)

Zaim **iyilik dolu bakışlarla** gülümsedi. (224-18)

Osman'ın otel odama çıkmasını, **kenar mahallelerdeki yürüyüşlerim sırasında** eskicilerden, bakkal ve kırtasiyecilerden alıp sakladığım tuhaf eşyaları, küçük odamın dağınık halini görmesini istemezdim. (233-3)

Elimi sıkkan aşırı şişman damadın bakışlarından, hiçbir şeyden haberdar olmadığını anladım. (246-7)

Gülüştünü her görüşümde karşı konulmaz bir mutluluk ve iyimserlik hâlâ aynı güçle içimde ayçiçeği gibi açıveriyordu. (248-3)

İkide bir kör olan kahramanların sefil dünyasının karanlığı ruhuma iyice sinmişken, bir an kolum kolunun kadife tenine değer, bu çarpışmanın verdiği harika tadı kaybetmemek için, kolumu hiç kıpırdatmaz, filmi anlamadan seyrederken onun da kolunu hiç kıpırdatmadan **tenini benim tenimin dokunuşuna** bıraktığını hisseder, mutluluktan bayılacağımı sanırdım. (277-19)

Demek ki Feridun gelmeden önce kalkabilmem için **benim gidiş saatimle onun gelişi arasında** uzunca bir süre olmalıydı. (324-21)

Ama film yıldızı olma umudunu da hiç kaybetmez, **ertesi gidişimde** bana her zamankinden sıcak davranır, durup dururken annemi sorar ya da kendiliğinden tabağıma bir kaşık pilav daha koyar, böylece ben de bir türlü kalkıp gidemezdim. (328-2)

Dönüş yolunda, Taksim Meydanı'nda, Harbiye'de, Dolmabahçe'de yasak saatinden önce deli gibi hızlanan arabaların yaptıkları kazaları görür, arabalardan çıkıp hemen tekme tokat dövüşen şoförleri seyrederdik. (328-36)

2.1.4.1.3. -mAk ekli isim-fiil grupları

Fiilin sonuna eklenen -mAk ekiyle oluşan fiilimsi grubu şu şekilde örneklenmektedir:

“Parayı **geri almak istiyoruz.**” (24-3)

İnsanın aklının sevgili ya da sevgili adayıyla sürekli meşgul olması aşkın en önemli belirtisiyse, **Füsun'a âşık olmak üzereydim.** (68-23)

Beni etkilemek, bana acı vermek için bu haberi çıkardığını düşündüm. (99-28)

Orhan Bey'in, Füsun ile dans ederken hissettiği şeyleri kendi ağzından okumak isteyenler, lütfen “Mutluluk” başlıklı son bölüme baksınlar. (132-16)

“Radyoyu aslında **maçı dinlemek** için değil, **seni etkilemek** için alırdım yanıma,” dedi ağabeyim. (133-9)

Kenan, Satsatçı arkadaşlarının masasına **dönmek istedi** ama onu bırakmadım. (145-37)

Elimi duvara vurmak, jimnastik hareketleri yapmak, gövdeyi bir sporcu gibi zorlamak, bir an için acıyı unuttururdu; ama en zayıfladığı zamanlarda bile, bir türlü tam kapanamayan bir musluktan damlayan damlalar gibi, acının kanıma karıştığını hep hissedirdim. (157-8)

En kötü zamanlarda acımı dindirecek bir çıkış yapmak, birisiyle dertleşmek, Füsun’u bulup konuşmak ya da kahredici bir öfkeyle kıskanmaya başladığım bir kişiyle kavga etmek istiyordum. (168-32)

En kötüsü gecenin ortasında **acıdan uyanmak** ve uykuya **devam edememektir**. (191-14)

Mehmet ile nişanlanıp evlenmeden önce, Nurcihan **alışveriş etmek** ve **yarım kalmış işlerini bitirmek** için Noel’de Paris’e gidecekti. (216-24)

Sonunda Füsun ile evlenmek, onu kendime geri dönüşsüz şekilde bağlamak istiyorsam, aşırı heyecan göstermemem lazım, diye düşündüm. (243-16)

2.1.4.2. Sıfat-fiil grupları

Bir fiilin almış olduğu sıfat-fiil ekleri sonucunda cümlede sıfat göreviyle kullanılmasına sıfat-fiil denmektedir.

Sıfat-fiil (-An, -AsI, -mAz, -Ar, -DIk, -AcAk, -mIş) eklerinden birini alan bir fiil ve ona bağlı olan isim unsurlarından meydana gelen kelime grubuna sıfat-fiil grubu denir (Delice, 2001, s. 47).

Grubun ana unsurunu meydana getiren sıfat-fiildir ve bu unsur genellikle sonda yer alır. Fiile dayalı diğer gruplarda olduğu gibi bu grupta da yüklem görevinde bulunan sıfat-fiilin anlamı özne, nesne ve tümleçlerle tamamlanır. Yüklem sıfat-fiil eklerinden biriyle oluştuğunda yargı bildirmez (Karahana, 2010, s.53).

Sıfat-fiil grubu cümle içinde sıfat olarak kullanılabileceği gibi sıfat grubundaki ismin düşmesiyle isim görevinde de kullanılabilir (Karaörs, 1993, s. 32).

2.1.4.2.1. -An ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -An eki ile ilgili örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Sibel, **o günlerde İstanbul’un en gözde ve pahalı terzisi olan İpek İsmet’e** nişan elbisesini uzun zaman önce sipariş etmişti. (13-3)

Bak **markayı deriye bağlayan** bu dikişlere. (21-22)

Kenarda **yüzlerini ekşiten** meraklı çocukları, şoför Çetin Efendi'yi, **dua eden** bir ihtiyarı gördüm. (44-15)

Kalplere bir mutsuzluk sızısı veren şey, **çiftin güzelliğine duyulan** hasetten çok, mavi gözlü, uzun ince bacaklı, bembeyaz tenli, hakiki sarışın Inge'nin, kendilerini olduklarından daha Avrupalı hissetmek için çırpınarak **saçlarını sarıya boyayan, kaşlarını yolan ve butik butik gezip kıyafet seçen** İstanbullu sosyete kadınlarına, ten renginin ve ırk yapısının da ne yazık ki kolay telafi edilemeyecek önemli bir eksik olduğunu görünüşüyle acımasızca hatırlatmasıydı. (86-28)

Büyük salonda oturan müşterileri arasında bir tanıdık var mı diye de baktı. (96-6)

Üç saniye sonra çekilen fotoğrafta arkada gözüken bankacı beyefendinin de elini sıkacak ve onun Sibel'in babasının bir tanıdığı olduğunu öğrenirken, Londra'daki Harrods mağazasına her gidişimde (iki kere) bu bankacı beyefendiyi düşünceler içinde kendine koyu renk takım elbise seçerken gördüğümü şaşırarak hatırlayacaktım. (136-23)

Zaim **gerçeği saklayan** bir havayla, soğukkanlılıkla gülümsedi. (141-16)

Boş yatağa bakmak acı veriyordu, gene sokaklara çıkıp yürüdüm, Pazar öğleden sonra **parklarda vakit öldüren** askerlere, **güvercinlere yem atan** çocuklu ailelerin mutluluğuna ve **deniz kıyısında banklara oturup gemileri seyredenlere ve gazete okuyanlara** bakarak, ertesi gün her zamanki buluşma saatimizde Füsun'un geleceğine kendimi inandırmaya çalıştım. (154-25)

İskeleden uzaklaşan bir gemideki yolcu gibi, geçen her saniyenin beni arkada bıraktığım sevgilimden aslında uzaklaştırdığını bildiğim için, geçen dakikaların o kadar çok olmadığına kendimi inandırmaya çalışır, bu amaçla anlardan ve dakikalardan aklımda küçük desteler yapardım. (155-29)

Ama hemen sonra, **acı kabağan** fırtınalı bir deniz gibi beni yeniden içine aldı. (165-36)

Yirmi dakika sonra Merhamet Apartmanı'ndaki yatağımızda, arada bir gözlerimden tek tek ve **ağır ağır fışkıran** yaşların yanağımda çizdiği eğriyi hissederek tavana bakarken, aklıma cetvel geldi. (172-9)

O zamanlar adı Abdi İpekçi Caddesi değil, **Emlak Caddesi olan** sokak ve daha sonra adı "**Celâl Salik Sokak**" olarak **değiştirilen** ve Nişantaşlıların "karakolun sokağı" dediği sokak, Füsunlar'ın oturduğu Kuyulu Bostan Sokak ve **bütün bu kırmızı sokaklara açılan** yan sokakları da kendime yasakladım. (173-17)

2.1.4.2.2. -Ası ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

Metin içerisinde -AsI ekiyle kurulan cümle örneğine rastlanmamıştır.

2.1.4.2.3. -mAz ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

-mAz eki ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

İçine düştüğümüz durumun açmazına kıyasla sarılmak, öpüşmek çok daha hakikiydi ve “**şimdi**”nin **dayanılmaz** gücüyle dopdoluydu. (79-35)

Pek çok kereler saplantıyla yaptığım gibi, gene onunla hayalimde bir tartışmaya gireceğimi, **bu tartışmanın arasına onunla geçirdiğim mutlu saatlerden unutulmaz** sahnelerin birer cennet tasviri gibi girip beni yumuşatacağını, sonra gene onunla tartışacağım iddialarımı tek tek hatırlayarak düşündüm. (169-8)

Bu dayanılmaz özlem anlarında, Zaim ile deniz topu oynayan Sibel’in yanından ayrılır, uzakta bir yerde kuma uzanır, aşksızlıktan sertleşmiş hamhalat gövdesi kavrulsun diye güneşe bırakırken, yan gözle kumsallara, rıhtımlara bakıp koşa koşa bana yaklaşan kızın o olduğunu zannederdim. (176-31)

Ama yatışıma bakınca benim denize gitmeyeceğimi, (bu sarhoşlukla arabayı kullanamayacağımı hiç düşünmüyordu) anlamakla kalmadı, gizli hastalığım ile ilgili **geri dönülmez** bir noktaya geldiğimizi de hissetti. (199-12)

Annemin **bitip tükenmez** monologlarına karşılık verme işi babamın ölümünden sonra ona düştüğü için, sesi artık daha çok çıkıyordu. (240-29)

Bazan mutsuzluk anlarımda bunları merak eder, annemin benim için üzülmelerini, benim **kabul edilmez** bir takıntı yüzünden onun deyişiyle “hayatın boyunca pişman olacağın yanlış işler” yaptığımı düşünmesini hiç istemezdim. (167-17)

Onlara son bir kere dönüp bakmadan merdivenden inişimde **umursamaz** bir hava vardı. (261-21)

Fusun ile aynı masaya oturunca **o dayanılmaz** aşk acısı yalnızca bir anda çekip gitmiyor, çok yakın zaman önceye kadar bu ağırlar yüzünden kendimi öldürmeyi aklımdan geçirdiğimi de unutuveriyordum. (266-17)

Artık onları görmek istiyorsam, ona ve kocasına para vermem gerektiğini, **bu dayanılmaz** gerçeği görüyor, kabul ediyordum. (286-15)

Tek tek anlar, tıpkı **Aristo’nun atomları gibi bölünmez, parçalanmaz** şeylerdir. (297-18)

2.1.4.2.4. -Ar ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

-Ar eki ile kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sırlanmaktadır:

Gölgeliği uçan halıya benzeyen büyük döner kapıya Çetin Efendi bizi (annem, babam, ben) erken bıraktı. (111-13)

Sibel beni arkadaşlarıyla tanıştırdıktan sonra, beraber dönüp otelin büyük, **döner kapısına** bakmaya başladık. (113-4)

O yıllarda İstanbul'un "Batılılaşmış" zenginlerinin aslında çok küçük bir çevre oluşturduğunu, herkesin birbirini tanıdığını, herkesin birbirinin dedikodusunu bildiğini, şimdi olaylardan yıllar sonra, **döner kapıdan** girenleri tek tek hatırlarken çıkarıyorum: (113-16)

Yüzüklerimizi takacak eski dışişleri bakanı yaşlı ve şişman Melikhan, müstakbel kayınpederim ile birlikte **döner kapıdan** girdi, çocukluğundan beri tanıdığı Sibel'i görünce sarılıp öptü. (115-10)

2.1.4.2.5. -Dik ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

-Dik eki ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sırlanmaktadır:

Uykuyla uyanıklık arasında, uzak akraba Süreyya Dayı'yı ve **Yeşim'in nişanında gördüğüm ve adını hep unuttuğum** oğlunu düşündüm. (42-2)

Babamın sevgilisine aldığı küpeleri orada bıraktım. (103-7)

Onunla buluşmak için Satsat'tan çıkıp **her gün Merhamet Apartmanı'na yürüdüğüm** yol, **Fusun'un Şanzelize Butik'ten eve giderken izlediği** yol (bu yolu hep hayal ediyordum) gibi acılarımı artıracak tehlikeli hatıralarla, tuzaklarla doluydu. (173-28)

Mektubu zarfının içinde bırakmamın nedeni, hikâyemi uzatmamak ve **yirmi yıl sonra Masumiyet Müzesi'ni kurarken bile hâlâ duyduğum** utançtır. (188-19)

Dünya, hayat, her şey **insanın her an falına bakabilmesi için Allah'ın bize yolladığı** işaretlerle kaynaşıyordu. (191-2)

Bir yıl boyunca **gözümün önünde canlandırıdığım** binlerce kavuşma sahnesinde ne böyle yoğun bir sağanağı ne de çiseleyen hafif bir yağmuru hayal etmişim. (243-25)

Merhamet Apartmanı'nın önünde durup bisikleti, **babamın bana kutu içinde verdiği** inci küpeleri alırken, sıırıslıklam oldum. (244-1)

Babamın verdiği kadife kutu içindeki inci küpeleri ve Füsün'un küpesinin tekini cebimden çıkarıp vermeyi sarhoş kafayla hayal ediyor, ama bunu bir türlü gerçekleştiremiyordum. (250-15)

Dönüş yolunda Çetin'in kullandığı arabanın arka koltuğunda yan baygın bir halde otururken, Füsün'u ünlü bir artist olarak düşlediğimi hatırlıyorum. (253-27)

Bu amaçla ilk olarak, **bana yolladığı** davet mektubunu ceketimin göğüs cebinden çıkarıp zarfıyla birlikte küçük parçalara ayırarak yırttım. (255-3)

2.1.4.2.6. -AcAk ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

-Acak sıfat-fiil eki ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Konu, üniversitelere giriş için yapılan merkezî imtihanın soru kitapçığı çalınmasını diye, **onu basacak** matbaa işçilerinin uzun sürecek bir hapis hayatına başlamalarının bugünkü gazetelerde yazılmasıyla açılmıştı. (86-22)

Sen Amerika görmüşsün, **seni huzursuz edecek** bir şey de anlatmıyorum. (98-12)

Durumumuzdan, benim nişanlanıyor olmamdan, bundan sonra ne olacağından hiç konuşmadığımız gibi, **bu konuları akla getirecek** şeylerden de uzak duruyorduk. (107-4)

Midemden, sırtımdan, ta bacaklarımdan çeşitli yönlerde nefesimi kesen bir güçle hareket eden acımdan kaçacak, **onu hafifletecek** bir şey yapacak gücüm kalmamıştı. (164-15)

Aşk acımı yatıştıracak küçük bir umut için yaptığım çeşitli şeyler de ilk başta belli bir rahatlık veriyor ya da beni oyalıyordu, ama uzun vadede hiçbir işe yaramıyordu. (190-23)

Bütün acısına rağmen beni kıracak sözlerden incelikle kaçındığını görmek, sefkatini hissetmek, ona olan güvenimi öyle artırdı ki, beni acımdan kurtaracak tek şeyin Sibel'in kararlılığı olacağını hissedip onun her dediğini uysalca yapmaya karar verdim. (202-9)

Tıpkı benim gibi Sibel de yalı hayatının zevklerini **benim hastalığımı iyileştirecek** bir ilaç gibi abartılı bir heyecanla karşılıyordu. (203-18)

İkimiz de nişanın ayrıntılarını hâlâ acıyla hatırlıyorduk ve **konuyu değiştirecek** bir bahane bulamadığımız için bir süre sustuk. (208-15)

Ona söyleyecek yeni bir şeyim, verecek bir umudum olmadığını Sibel de görüyor, durumumuzdan söz etmemek için bu konuları açtığımı anlıyordu. (229-36)

Gerçek aşk acısı, varlığımızın en temel noktasına yerleşir, bizi en zayıf noktamızdan sınıksız yakalar ve diğer bütün acılara derinden bağlanarak bütün gövdemize ve **hayatımıza hiç durdurulamayacak** bir şekilde yayılır. (237-37)

Buradan ayrıldıktan sonraki zor günlerde **bana teselli verecek** başka bir eşya daha arayarak bakışlarımı küçük helada gezdirirken, aynada kendimi gördüm ve gövdem ile ruhum arasındaki sarsıcı kopukluğu yüzümün ifadesinden çıkardım. (251-34)

2.1.4.2.7. -miş ekiyle oluşan sıfat-fiil grupları

-miş sıfat-fiil eki ile oluşturulan cümle örnekleri şu şekilde sıralanmaktadır:

Bir dolapta gözüme çarpan turistler için üretilmiş bu fesi şirinlik olsun diye sehpanın üzerine koymuştum. (31-22)

Dolaptan ütülü ve tertemiz bir gömlek çıkarırken aklıma gelen küpeyi dün bıraktığımı sandığım ceketin cebinde bulamayınca çekmeceleri, dolapları karıştırdım, **Fatma Hanım'ın kopmuş** düğmeleri, **yakadan çıkmış** balinaları, **cebimden düşmüş** bozuk paraları, çakmakları bulunca içine koyduğu çanağa baktım, yoktu. (83-8)

Herkes gibi Füsun'un da yakasında, **ölen Belkıs'ın iğnelenmiş** bir resmi vardı. (90-29)

Ben on yaşındayken, annemle babam **bugün çoktan unutulmuş** Amerikan yıldızı Terry Moore ile birlikte bütün İstanbul sosyetesinin katıldığı otelin açılış gecesine heyecanla gitmişler, ondan sonraki yıllarda penceremizden de görülen ve İstanbul'un eski ve yorgun silüetine iyice yabancı bu yere kısa zamanda alışıp her fırsatta uğramayı alışkanlık edinmişlerdi. (110-22)

Bir ara **aşktan sersemlemiş** bir kafayla salıncağa bindim ve bütün gücümle sallanmaya başladım. (162-16)

Meraklı müzegezer de önündeki düğmeye lütfen basın ve o yıllarda Türkiye'de çok moda olan, kuş cıvıltısı sesi çıkaran bu kapı zilini benim de işittiğimi ve **aynı anda yüreğimin de gırtlığımla ağzım arasına sıkışmış** bir kuş gibi çırpındığını düşünsün. (170-19)

Ama o sırada bütün algı merkezlerim sonuna kadar açılmış da olsa, **aklım Füsun'un evin içine sinmiş** kokusu ve onu görme umuduyla iyice dumanlandığı için, bu sonucu çıkaramıyordum. (171-21)

Bana onu hatırlatan, **onun hayatından acıyla edinilmiş** bir eşya. (72-15)

Kapana kısılmış bir hayvan gibi derin bir acı çekerken, bana bir tek Füsün’u görmenin iyi geleceğinin fazlasıyla farkındaydım. (181-21)

Havadan sudan söz ettikten ve gerekli bilgi formlarını titizlikle doldurduktan sonra, “sorunumu” sorunca, doktora, bir an, sevgilimi kaybettiğim için **kendimi uzaya yollanmış** bir köpek gibi yalnız hissettiğimi söylemek geldi içimden. (185-24)

2.1.4.3. Zarf-fiil grupları

Fiil kök veya gövdelerine eklenen eklerle oluşturulan cümle içinde geçici olarak zarf görevinde kullanılan ve çekim eki alamayan kelime grubuna zarf-fiil grubu denmektedir.

Özkan ve Sevinçli’ye (2009, s. 77) göre bir zarf-fiil ve buna bağlı unsur veya unsurların bir araya gelmesiyle oluşan kelime gruplarına zarf-fiil denir.

Bu kelime grubunda zarf-fiil eki her zaman sonda, gerekli olan diğer unsurlar ise önce kullanılmaktadır. Zarf-fiil grubu cümle içinde her zaman zarf görevinde kullanılır. Kelime grubunun vurgusu zarf-fiilden önce kullanılmış olan unsurun üzerinde bulunur (Ergin, 2019, s. 391).

Kelime grubunun ana unsurunu zarf-fiilli bir fiil olan unsur oluşturmaktadır. Bu grubu meydana getiren fiillere –ınca/-ince, -arak/-erek, -dıkça/-dikçe, -ıp/-ip, -madan/-meden, -alı/-eli, -ken, -a/-e, -r...-mez eklerinden uygun olanı getirilerek zarf-fiil kelime grubu oluşturulur (Delice, 2001, s. 47).

2.1.4.3.1. -A ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -A zarf-fiil ekiyle oluşturulmuş olan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

Babamın koluna girdim, tepsilerde renkli kanepeler sunan garsonlar arasında, davetlilerle **öpüşe öpüşe**, uzun uzun hal hatır sorarak selamlaşmaya başladık. (115-30)

Bakan **sallana sallana** gittikten sonra, Kenan Bey’in Satsat’ın taşraya açılması, özellikle İzmir konusunu çok iyi bildiğini söyledim, babamların, herkesin işiteceği bir şekilde onu uzun uzun övdüm. (144-24)

Ağır ağır yürüyüp vitrinden çıkardığı çantayı bir yandan da **ballandıra ballandıra** övüyordu. (159-8)

Koşa koşa yaklaşırken bir rüyadaki gibi seslenmek istedim, ama o olmadığını son anda anladığım için sesim çıkmadı. (174-25)

Orada kendi evimin balkonunun serinliğinde **otura otura** ve arada bana katılıp gevezelik edenleri tatlı tatlı dinleyerek, küp gibi içtim. (196-1)

Ama aşk cini, Alâaddin'in lambasından çıkmış; artık yalnızca benim sırrım olarak kalamayacağını, gövde mi **sarsa sarsa** bana hissettiriyordu. (199-24)

Sibel'e **bağıra bağıra** (ve galiba inanmadan) söylemem gereken aşk sözlerinin bütün Satsat çalışanlarınca dinleneceğini düşündükçe, ona telefon etmeyi ertelerdim. (222-22)

Altı ay önce herkesin önünde, **göstere göstere** Sibel ile nişanlandım. (224-36)

Tek teselli onun karşısında oturabilmek, bir resmi seyreder gibi onu şimdi **doya doya** seyredebilmektir. (247-33)

Araba, parke taşı kaplı Boğaz yollarında **sıçraya sıçraya** ilerlerken, bir şey söylemek için arkaya her dönüşümde, içimde bir mutluluğun alevlendiğini hatırlıyorum. (263-33)

2.1.4.3.2. -Arak ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -ArAk ekiyle oluşturulan cümle örnekleri şu şekilde sıralanmaktadır:

Kaşlarını çatarak “Bin beş yüz lira,” diye çantanın altındaki üzeri elle yazılmış küçük etiketi okudu. (15-2)

Annem o zamanlar **Nesibe Hala'nın “çok iyi bir insan, çok iyi bir terzi” olduğunu söyleyerek** onu arkadaşlarına tavsiye eder, yılda bir kere de (bazan iki de olurdu) onu bizim eve bir davet, bir düğün için elbise dikmeye çağırırdı. (17-2)

Ama bu, aklımın ölçerek anladığı bir mutluluk değil, **tenimin yaşayarak** tanıdığı ve daha sonra sıradan hayatın içinde, bir telefon açarken ensemde, acele acele merdivenleri çıkarken kuyruk sokumumda ya da dört hafta sonra nişanlanmayı kurduğum Sibel ile Taksim'de bir lokantada yemek seçerken göğsümün ucunda **hissederek** hatırladığım bir şeydi. (56-32)

Bunları **kendimden de gizleyerek** düşünüyordum. (107-20)

Şiddetlendikçe **hacmi genişleyerek** artan acı, alnıma, enseme, sırtıma, hayallerime, her yerime vurur, beni boğar gibi sıkıştırırdı. (157-2)

Geçen zaman, **Allah'tan yalvararak** dilediğim gibi, hatıralarımı zayıflatmıyor, çektiğim acıyı daha dayanılır kılmıyordu. (168-17)

Mutlu, kalabalık, neşeli bir ailemiz olacak, yıllarca gülüşerek ve **hayatı severek** yaşayacaktık. (209-31)

Nesibe Hala bütün hikâyeyi **biraz daha ayrıntıya girerek** yeniden anlattı. (469-28)

Ellerimizi kastettiğini anlayarak gülümsedim. (493-9)

İstanbul kökenli bir Levanten olduğunu bildiğim için gittiğim Nesim de Camondo Müzesi, benim de Keskinler'in tabak takımlarını, çatal bıçaklarını ya da yedi yılda yaptığım tuzluk koleksiyonumu gururla sergileyebileceğimi **bana hatırlatarak** beni özgürleştirdi. (513-7)

2.1.4.3.3. -mAdAn ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -mAdAn ekiyle oluşturulan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

“Nesibe, **kocasına da haber vermeden** kızın yaşını büyük gösterip bu yarışmaya sokmuş,” dedi annem olayı hatırladıkça daha da öfkelenerek. (17-26)

Müşterilerine bir Avrupa şehrinde oldukları izlenimini **altını çok çizmeden** vermek isteyen bu lokantalara Ambassador, Majestik, Royal gibi Batılı ve iddialı adlar yerine, Batı'nın kenarında, İstanbul'da olduğumuzu hatırlatan Kulis, Merdiven ve Fuaye gibi adlar verilirdi. (20-15)

“**Gözünü bile kırpmadan** söyledin.” (93-8)

Oğlum, bir kadına, zamanında, **iş işten geçmeden** iyi davranmayı bilmek lazım. (101-1)

Bencilliğimin yüzüme vurulmadan ve aşk **mutluluğumun yargılanmadan** erkekçe bir anlayışla kabul edilmesi, beni rahatlatmıştı. (142-32)

Ben gene de **yokluğuna inanamadan** küçük arka odaya bir bakış daha attım. (160-13)

Siz okurlara itiraf ediyorum: Kan dinmesin diye yarayı **ona göstermeden** gizlice açıyordum. (162-29)

“Vapurdan iskeleye ilk atlayan ben olursam, Füsün'u yakında göreceğim,” derdim ve **daha halat atılmadan** iskeleye atıldım. (191-7)

Ona hiçbir cevap veremeden odama sıvıştım. (195-1)

Füsün'un annesiyle babasının gazetelerdeki ilanlardan birini okuyup cenazeye geleceğini **hiç durmadan** düşünüyordum. (236-13)

2.1.4.3.4. -Ip ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -Ip ekiyle oluşturulan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

“Önemli değil,” dedim ve daha sonra gizli buluşma yerimizde Füsün'un pek çok kereler abartılı bir şekilde taklidini yapacağı bir hareketle, **arka cebimden cüzdanımı çıkarıp** nemli kâğıt paraları saydım.

“**Nişandan sonra evlenip** kendi evimize taşınmamız gecikir diye mi düşünüyorsun?” dedi Sibel. (20-27)

Şimdi de her öğleden sonra **işten çıkıp** iki ile dört arasında **orada kapanıp** kendi kendime çalışıyorum. (26-22)

Omzundan tutup onu içeri çektim ve kapıyı kapadım. (29-16)

Çok sonra elimde hediye bebek **eve dönüp** yattım. (75-10)

Aşağı inip uzaktan Füsün'u seyrettim. (90-13)

Şimdi, bu **gölüşüp** eğlenmeler hızla sona erdiği için de kederliydik. (107-9)

Sibel'in hevesle alışveriş ettiği, **masaların yerini değiştirip yaz için naftalinlenip rulo yapıp** kaldırılmış halıları parkelerin üzerine serdirdiği saatlerde, ben **eve gidip** ona yardım edeceğime, gene Füsünlar'a telefon ettim. (193-8)

Bir gün **buraya gelip, kapılarını çalıp**, yalvararak **içeri girip** Füsün'u görme umudunu içimde hep taşıdığımı anladım. (194-17)

Ben arada bir **Merhamet Apartmanı'ndaki daireye gidip yatağa yatıp** Füsün'un eşyalarıyla oynadığım için kendimi bazan daha iyi hisseder, acımın geçmekte olduğu yanılsamasına kapılır, bunun da Sibel'e umut verdiğini zannederdim. (216-7)

Bütün gün yazıhanede çalışıyor, öğle tatilinde **Merhamet Apartmanı'na gidip** Füsün ile yatağımıza uzanıp eski eşyalarına sarılarak mutlu olmaya çalışıyor, oradan bazan yazıhaneye dönüyor, bazan da **hemen arabama binip** belki Füsün'a rastlarım diye İstanbul sokaklarında gelişigüzel geziniyordum. (218-26)

2.1.4.3.5. -IncA ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -IncA ekiyle oluşturulan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

Keyfimin kaçtığını görünce Sibel elimi okşadı. (22-8)

Bu, **bütün hayatım boyunca** güzel bir kızla hep yapmak isteyeceğim ve çok da merak ettiğim bir şeydi. (53-12)

Başka türlü düşünüp telaşa kapılınca da, bir şey yapamıyordum zaten. (99-24)

Bahçenin, Dolmabahçe Sarayı'nın üzerinden Boğaz'a, Üsküdar'a, Kızkulesi'ne bakan manzarasıyla karşılaşınca ve cıvıl cıvıl kalabalığı görünce neşelendi. (115-27)

Hiç tanımadığım orta yaşlı bir kadın kıpkırmızı olmuş bir yüzle kahkahalar atarken, **benimle göz göze gelince** ciddileşti. (123-9)

Çalan parça bitince hemen yenisi başladı. (140-15)

Öğle tatillerinde sekreterim Zeynep Hanım, **kalabalıkla birlikte yemeğe çıkınca**, bazan Füsunlar'a telefon ediyordum. (192-12)

Masamıza yaklaşınca Sadi'nin hal hatırını (Hamdolsun!), işleri (Biz bir aileyiz Kemal Bey, her akşam aynı kişiler...), piyasayı (Sağ-sol teröründen vatandaş sokağa çıkamıyor!) ve kimlerin gelip gittiğini (Uludağ'dan herkes döndü) sorduk. (229-1)

Babam sabah ezanı okunurken, yediyi biraz geçte, uykuyla uyanıklık arasında kalp yetmezliğinden ölmüş, **annem sabah uyanınca** yanında kocasının hâlâ uyuduğunu sanmış, **durumu anlayınca** delirmiş, ona sakinleştirici olarak Paradison verilmişti. (233-17)

Onu karşımda ayakta görünce, bir yıl önceki buluşmalarımızın hatıraları bütün güçleriyle canlandı. (250-33)

2.1.4.3.6. -Dıkça ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -Dıkça ekiyle oluşturulan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

Küçükken dalgacılığım yüzünden beni azarlarken, **babamın konuştuğuca titreyen bıyıklarını** seyredirdim. (95-25)

Yaşı ilerledikçe, aşırı duygusal anlarında, babamın dudaklarının kenarında titremeler belirliyordu. (102-3)

Bu hatıraların her birinin tesellisi geçince, arkalarından gelen sarsıcı acıya ayakta dayanamayacağımı artık bildiğim için, **hayal kurdukça** yataktan çıkamıyor; **yataкта yattıkça** da, çevremdeki her şey bana hayal kurduruyor ve hatıralarımızı bir bir geri getiriyordu. (165-20)

Gün geçtikçe daha sabırlı ve şefkatli olan Sibel’e sarılarak Peppino di Capri’nin “Melankoli” adlı parçası eşliğinde dans ettim. (168-6)

Allah’ın yardımıyla aklıma geliveren cevabı bugün, **olaylardan yıllar sonra hatırladıkça** hâlâ gülümser, biraz doğru da bulurum: “Hayattan korkuyorum galiba doktor bey.” (185-30)

Bunları konuştukça, Sibel’in neşesinin daha da fazla kaçtığını görüyorum. (229-35)

Artık Sibel’e yalan söyleyemeyeceğimi, **onun kederli yüzüne baktıkça** anlıyor ve telaşlanıyorum. (230-4)

Ama Füsun’un hikâyesinin kıvrımları, müzede eşyaların oluşturduğu o özel hava beni çeker, bir süre sonra çatı arasına gidip **Füsun’u hatırladıkça** içen, içtikçe daha çok coşup anlatan bu yorgun adamın attığı nutukları gene dinlemek isterdim. (536-32)

Füsun ile hikâyemizi bilenler, sokaklarda yürürken, **İstanbul’un manzaralarına baktıkça**, benim her zaman yaptığım gibi elbette onu hatırlayacaklardır. (537-14)

Müzemizi gezenler **eşyalara baktıkça**, Füsun ile benim aşkıma saygı duyacaklar ve kendi hatıralarıyla bizim aşkımızı karşılaştıracaklar. (541-13)

2.1.4.3.7. -(i)ken ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -(i)ken ekiyle oluşturulan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

Gene de, akşam yemeğinde anneme konuyu açtım ve **Sibel’e bir çanta alırken**, uzak akrabamız Füsun ile karşılaştığımı söyleyiverdim. (15-24)

Ama yıllar sonra hikâyemi bütün içtenliğimle şimdi anlatmaya çalışırken, sevgilimin cesaretini abartmak ve kadınlar üzerindeki cinsel baskıyı hafife almak da istemiyorum. (19-19)

Hakiki çantanın dikişlerine bakarken, müstakbel nişanlımda hissettiğim zafer duygusunun nedenini bir an sordum kendime. (21-27)

Ona bakarken, çok tanıdık birini görüyormuşum, onu biliyormuşum duygusuydu bu. (23-7)

Bizim evde salon boştu, bazı geceler babamı uykusu kaçmış, **pijamalarla salonda otururken** görür, uyumadan önce onunla sohbet etmekten hoşlanırdım; ama şimdi annem de, o da uyuyordu, yatak odasından annemin horultusu, babamın iç çekmeleri geliyordu. (41-29)

Gece yaptıklarımı, yüreğimden atamadığım kıskançlığın boyutlarını, **sabah işe giderken** tek tek düşündüm. (75-13)

Yıllar sonra bu hikâyeyi anlatırken, daha açık görebildiğim bu beklentimin o sırada farkına varmak istemiyor, **böylece ikimiz dans eden Füsun’u seyrederken**, ben onunla yaşadıklarımı dumanlı kafayla Zaim’e anlatıyordum. (142-21)

Cadı paketi yaparken, herkesin nişanın ne kadar harika geçtiğini uzun uzun anlattığını söyledi. (159-34)

Gecenin bir saatinde Sibel ile dans ederken, liseli âşıklar gibi ona beni asla terk etmeyeceğine dair yeminler ettirdiğimi, onun da ısrarlarımdan etkilenip benim içten endişemi yatıştırmaya çalıştığını hatırlıyorum. (212-29)

Merhamet Apartmanı’ndaki yatakta Füsun’un eşyalarıyla acılarımı (baba kaybıyla sevgilinin kaybı, şimdi tek bir yalnızlık ve sevlmeme acısı olmuştü) hafifletirken, bir yandan da Füsun ve ailesinin cenazeye neden gelmediklerini kavırıyordum. (238-32)

2.1.4.3.8. -r(Ar)...-mAz ekiyle oluşan zarf-fiil grupları

Kitaptan tespit edilen -r(Ar)...-mAz ekiyle oluşturulan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

Sokağa çıkar çıkmaz içimi saran utanç ve pişmanlık duygusu mutluluk hayalleriyle karışınca, öğle vakti aşırı bahar sıcaklığında Nişantaşı’nın kaldırımları bana sihirli bir şekilde sapsarı gözükmeye başladı. (26-30)

O gider gitmez Nişantaşı’ndaki bir kitapçıdan lisede ve dershanede okuduğu matematik kitaplarını bulup aldım ve yazıhanede sigara içerek biraz karıştırınca, ona gerçekten yardım edebileceğimi anladım. (39-11)

Ama **daireye girer girmez**, aslında oraya Füsun ile geçirdiğim saatleri hatırlamak için geldiğimi anladım. (52-23)

Üstelik **konuyu açar açmaz** duyduklarımın şiddetini gizleyemeyeceğimi seziyordum. (75-22)

Balkondaki küçük masanın iki yanına oturur oturmaz annem “İstiyorsan buraya geç, daha iyi görürsün!” dedi bana. (89-20)

Caminin Teşvikiye Caddesi’ne açılan büyük avlu kapısından aşağıya, tabuta doğru inen basamaklarda, cenazelerde kadınların kendiliğinden toplandığı gölgeli yerde,

başörtülü kadınlarla, başlarına şık ve moda rengârenk eşarplar takmış sosyete kadınları arasında **Fusun'u görür görmez**, kalbim saçma bir hızla atmaya başlamıştı. (89-36)

Babam lokantaya girer girmez neşeli bir ifade takındı ve diğer lokantalardan ya da eski Abdullah'tan yıllardır tanıdığı garsonlarla tek tek selamlaştı. (96-4)

İçeri girer girmez masaya oturup bir sigara yaktı. (108-14)

Masaya, **Berrin'in yanına oturur oturmaz**, tıpkı fişe takılmış elektrikli bir alet gibi, Fusun'un hayali içimde gene bütün gücüyle ışımaya başladı. (130-15)

Dans eden kalabalığın arasına çıkar çıkmaz da, bunun ne yanlış bir şey olduğunu anladım hemen. (146-26)

Onu kollarımın arasına alır almaz hissettiğim huzuru nasıl anlatmalı? (148-13)

Ama **Kenan benim yaklaştığımı görür görmez** Fusun'u dansa kaldırmak istedi. (151-6)

Bunu düşünür düşünmez de pişmanlığa kapılır, kıskançlık yüzünden onlara nisan davetiyesi yollattığım için ya da kayıp küpesini bulup geri getirmediğim için ya da ona daha çok vakit ayırıp çok ciddi bir şekilde matematik öğretmediğim için ya da çocukluk bisikletini bir akşam yemeğinde ona ve ailesine geri götürmediğim için acı çekerdim. (157-35)

Onu görür görmez, bütün acımın en azından bir süre için dineceğini biliyordum. (159-14)

2.1.5. Tekrar grupları

Cümle içinde anlamı kuvvetlendirmek veya pekiştirmek amacıyla farklı yollarla oluşmuş olan en az iki kelimenin yinelenmesiyle oluşan kelime grubuna tekrar grubu denmektedir.

Erten'e (2022, s. 16) göre aynı türden kelimelerin farklı yollarla bir araya gelerek art arda sıralanmasıyla oluşan kelime gruplarına denir.

Türkçede kurulan tekrar gruplarının genellikle en az iki kelimenin bir araya gelmesiyle oluştuğu görülür. Fakat az da olsa (üç veya dört kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan) tekrar grupları da vardır (Doğan, 2012, s. 48).

Tekrar grubunda bir araya gelen iki veya daha fazla kelimenin, gelişigüzel bir araya gelmediği; ses bilgisinin oluşum kuralları göz önünde bulundurularak bir araya gelip birbirine bağlandığı görülmektedir. Kelime grupları anlamın etkisini arttırmak, güçlendirmek, abartmak, süregenleştirmek, denkleştirmek vb. bazı anlamsal

değişiklikleri meydana getirmektedir. Türkçede (çevresindeki coğrafik diller düşünüldüğünde) çok yaygın olarak kullanılan kelime grupları; bir kelimenin, grubun ve tümcenin sesçe, biçimce ve anlam olarak karşıtlık veya yakınlık ilgisi bulunan başka bir ses, grup ya da tümce ile birlikte kullanılmaktadır (Karaağaç, 2021, s. 196).

Tekrar grubunu meydana getiren her unsur kendi vurgusunu taşır ve tekrarlanan kelimeler arasına hiçbir noktalama işareti girmez. Tekrar grubunu oluşturan kelimeler görev itibarıyla cümlede bir bütünlük taşır. Biri bir ögenin, diğeri de farklı başka bir ögenin unsuru olamaz (Demir, 2019, ss. 31-32).

Genel itibarıyla incelenen kitaptan tespit edilen tekrar grupları şu şekilde oluşmaktadır:

2.1.5.1. Aynı sözcüğün tekrarıyla oluşan tekrar grupları

Oluşum yönüyle aynı sözcüğün tekrarıyla oluşmuş olan tekrar grubu çeşididir.

Aynı sözcüğün yinelenmesiyle oluşan tekrar grupları ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Sibel, içindekileri **dalgın dalgın** karıştırmakta olduğum çantasını geri aldı. (22-17)

Hafif hafif ağlamaya başlamıştı. (24-32)

Havasız odalarda annemin oraya bırakıp unuttuğu eski vazolar, elbiseler, tozlar içindeki eski eşyalar arasında çocukluğumun ve gençliğimin unuttuğumu bile bilmediğim pek çok hatırasını babamın acemice çektiği eski fotoğrafları **tek tek** görüp hatırlıyor, eşyaların bu gücü sanki huzursuzluğumu yatıştırıyordu. (28-33)

Çayı hafifçe üfleyerek soğutuşunu, sonra **yudum yudum** dikkatle ve aceleyle içişini seyrettim. (31-3)

Çetin Efendi arabayı parke taşı kaplı **çukur çukur** sokaklarda sürdü. (46-26)

Arabamız yokuşları iner, köprülerden geçer, **kıvrım kıvrım** ara sokaklarda ilerlerken, derileri yüzülen, kimisi daha yeni kesilen, kimisi parçalanmış kurbanlık koyunları görüyorduk. (47-33)

Yeniden ağlamaya başlayınca, cebinden **buruş buruş** ve çocuksu bir mendil çıkardı. (79-11)

O yıllarda **yeni yeni** çiçeklenen magazin basınının çok tekrarlanan kalıp laflarından birini kullanarak. (134-7)

Yarı sarhoş ve **tıkış tıkış** kalabalığın bağırıışları ve kahkahaları arasında **masa masa** Mehmet'i ararken, pek çok kişinin elini sıkıyordum. (135-23)

Amerikalılar çok çalışkan ve aynı zamanda çok saf ve iyi niyetli insanlardı; akşamları erken uyurlardı; en zenginin çocuğu da baba baskısıyla sabahları bisikletle **kapı kapı** dolaşıp gazete veya süt dağıtırdı. (327-11)

2.1.5.2. Eş veya yakın anlamlı sözcüklerle oluşan tekrar grupları

Birbiriyle eş veya yakın anlama gelecek şekilde sıralanan sözcüklerle oluşturulan tekrar grubu çeşididir.

Eş veya yakın anlamlı kelimelerden oluşan tekrar gruplarıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Şimdi liseyi bitirmiştir, ama sanmam ki **doğru dürüst** bir şey okusun. (17-30)

O zaman da, kendisine âşık olan **doğru düzgün** bir kızla çok mutlu bir evliliği olurdu herhalde. (127-20)

Senden istediğim, o zaman hemen gidip Füsün ile meşgul olman, iyi bir futbolcu gibi, onu yakından 'takip etmen'ki, bu akşam kıskançlıktan ölmeyeyim ve Kenan'ı işten atmak gibi hayallere kapılmadan **kazasız belasız** bu mutlu geceyi bitireyim. (143-8)

O boş odaların acıklı yalnızlığından, yıpranmış, ezilmiş mutfak fayanslarının döküntü halinden, kayıp sevgilimin bütün hayatı boyunca yıkandığı **kırık dökük** küvetle, onu korkutan şofbenin büyüünden, duvarlara çakılı çivilerle, onlara asılı aynaların ve çerçevelerin yirmi yıllık gölgelerinden nasıl söz edeyim? (193-27)

Daha sonraki yıllarda yaz-kış demeden, sık sık -ayda bir-arabaya biner, düğüne gider gibi **güle oynaya** yola çıkar, ya bir Boğaz lokantasına ya da Tarık Bey'in sevdiği eski sarkıları ve şarkıcıları dinlemek için büyük, ünlü gazinolardan birine giderdik. (352-15)

Yoksul bir ülkede zengin bir aileye doğmak gibi bir talihi, Allah'ın dünyanın bu köşesinde yaşayanlara çok seyrek bağışladığı, **doğru dürüst**, efendice ve mutlu bir hayat yaşama fırsatını, kafasızlığım yüzünden kaçırmıştım! (382-15)

"Senin de aldırmadığına eminim, ama Beyaz Karanfil senin hakkında **yalan yanlış** bir dedikodu haberi yazınca, herkes konuşuyor bunu." (434-25)

Yalan yanlış haberleriyle insanları üzen, hatta hayatlarını karartan gazetecilerin çoğu gibi, Kemal hakkında yazdığı şeyleri içtenlikle unutmuştu ve ona selam söylüyor,

yakın zamana kadar arada bir arayıp haber aldığı muhterem annesi Vecihe Hanım’a en derin hürmetlerini yolluyordu. (539-21)

2.1.5.3. Zıt (Karşıt) sözcüklerden oluşan tekrar grupları

Birbiriyle karşıt olan en az iki sözcüğün arka arkaya sıralanmasıyla oluşan tekrar grubu çeşididir.

Zıt (Karşıt) anlamlı kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan tekrar gruplarıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Bıçağı **ileri geri** oynatarak koyunun beyaz gırtlığına hızla daldırdı. (44-8)

Sibel’in hediyesi saatime ve Füsun’un sallayıp çınlatmaktan hoşlandığı Nacar marka çalar saate sürekli göz atarken, perdeler arasından dışarıya, Teşvikiye Caddesi’ne bakmaya, parkeleri gıcırdata gıcırdata **aşağı yukarı** yürümeye, Turgay Bey’e kafayı takmaya başladım. (76-6)

Orhan Pamuk Bey, **aşağı yukarı** o dakikalarda Füsun’un iki kişiyle dans ettiğini söyledi bana. (132-8)

Ama en sonunda Füsun’u bulup onunla konuşacağıma, hatta ona sarılacağıma olan inancımı kaybetmemiştim hiç ve bu beni hem **iyi kötü** hayata bağlıyor hem de daha sonra pişmanlıkla düşüneceğim gibi acımı uzatıyordu. (177-20)

Keskinler’in evine hayatımın geri kalanında bana yetecek mutluluğu almaya gittiğimi daha baştan anlamıştım ve evlerinden Füsun’un dokunduğu **irili ufaklı** küçük eşyaları, bu mutlu anları saklamak için alıp götürüyordum. (298-15)

Mahallenin makul çoğunluğu ise, Füsun’un uzak akrabası olduğumu, “sinemacı” kocasıyla birlikte onu film yıldızı yapacak bir film işini konuştuğumuzu, Nesibe Hala’nın **sağa sola** dikkatle sızdırdığı **doğru yanlış** bilgilerden öğrenmişti. (300-6)

2.1.5.4. Pekiştirme ile oluşan tekrar grupları

Sözcüğün ilk hecesi veya ilk iki harfi alınarak “m, p, r, s,” eklerinden uygun olanının eklenmesi sonucu oluşan tekrar grubu çeşididir.

Pekiştirmeyele kurulan tekrar gruplarıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Dolaptan ütülü ve **tertemiz** bir gömlek çıkarırken aklıma gelen küpeyi dün bıraktığımı sandığım ceketin cebinde bulamayınca çekmeceleri, dolapları karıştırdım,

Fatma Hanım'ın kopmuş düğmeleri, yakadan çıkmış balinaları, cebimden düşmüş bozuk paraları, çakmakları bulunca içine koyduğu çanağa baktım, yoktu. (83-5)

Babasının Mercedes'ini **paramparça** etmiş. (84-1)

Bir anda **kıpkırmızı** kesildi ve koyu pembe renk tenine harika bir canlılık geldi. (124-26)

Şarkıları ve filmleri, plakları ve afişleriyle o günlerde bütün Türk milletinin hayatına girmekte olan yerli filmlerin ve müziğin kralı Orhan Gencebay ile ilk defa işte böyle **koskocaman** bir açık hava sinemasının perdesinde karşılaştım. (270-32)

Sinemaya girip oturursam, içerisinin küf ve nem kokan serin karanlığında her şeyi unuttur, en azından bir süre **bambaşka** bir âleme gidebilir, rahatlardım. (288-24)

Yapayalnız kaldım hayatta... (319-23)

Duyduğum aşk ve oturduğumuz aile sofrası o kadar çok incelikle ve yasakla çevrilmişti ki, her şeyimden Füsün'a **sırılsıklam** âşık olduğum anlaşılsa bile, hepimiz böyle bir aşkın olamayacağını kesinlikle biliyormuş "gibi yapmak"la yükümlüydük. (323-20)

Feridun gelmeden önce gitmek ise, suçumu, utancımı kabul etmek, **düpedüz** ondan kaçmak demekti. (324-16)

Füsün'un **kıpkırmızı** suratından, alnından, burnunun ucundan, şakaklarından su gibi ter aktığını görürdüm. (443-8)

Tuhaf, başdöndürücü, **dimdik** bir duruşu vardı. (534-27)

2.1.5.5. Biri anlamlı biri anlamsız olan sözcüklerden oluşan tekrar grupları

Tekrar grubunu oluşturan sözcüklerden birinin anlamlı birinin de anlamsız olduğu iki sözcükten meydana gelen tekrar grubu çeşididir.

Kitaptan tespit edilen biri anlamlı diğeri anlamsız olan tekrar grubuyla ilgili örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Ön kısmı tamamen ezilmiş arabanın içinde can çekişirken başını hafifçe oynatan birilerini **hayal meyal** gördük. (49-29)

Sinemadan çıktıktan sonra Osmanbey'in **çarpık çurpuk** ara sokaklarından, manifaturacılar, kahvehaneler, nalburlar, gömlek ütüleyen kolacılar arasından Teşvikiye Caddesi'ne, buluşma yerimize doğru yürürken, bunun son buluşmamız olması gerektiğini düşündüğümü hatırlıyorum. (55-13)

Fatma Hanım öğleden sonra ütülediği benim ve babamın temiz mendillerimizi, gömlekleri, havluları tek tek dolaplara yerleştirirken, “**küpe müpe**” görmediğini söyledi. (83-17)

Bundan, Türkiye’nin ve kendisinin kırk yıl önce çok yoksul olduğu sonucu çıkıyordu, sonra aynı günlerde kendisinin rahmetli eşiyle nasıl törensiz ve **gürültüsüz patırtısız** nişanlandıklarını içtenlikle hikâye ediverdi. (118-13)

“Bu sefer bir yanlış yapma!” Çukurcuma Hamamı yoğun yağmur içinde **hayal meyal** gözlerimin önünden geçerken, 339 gün boyunca çektiklerimin Füsun’un bana verdiği iyi bir ders olduğunu bir anda açıklıkla kavradım: O kazanmıştı. (244-18)

Bütün bu **gürültü patırtıdan** bir iki gün sonra, gene akşam yemeğine onlara gittiğim zaman, kapıdan içeri girip Füsun’u görür görmez beni oraya çeken iki şeyi hemen anladım. (329-37)

2.1.5.6. İkisi de anlamsız olan sözcüklerden oluşan tekrar grupları

Ard arda sıralan en az iki kelimenin her ikisinin de anlamsız olduğu tekrar grubu çeşididir.

İki sözcüğün de anlamsız olduğu tekrar grubuyla ilgili örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

O zamanlar Şişli, Nişantaşı, Bebek gibi semtlerdeki evlerinde canları sıkılan Batılılaşmış İstanbullu zengin ev kadınları “sanat galerisi” değil, “butik” açar, Elle, Vogue gibi ithal dergilerden kopya edip diktirdikleri “moda” elbiselerle, Paris ve Milano’dan bavullar içinde getirdikleri kıyafetleri, kaçak **ıvır zıvır** ve takıları, kendileri gibi canı sıkılan diğer zengin ev kadınlarına saçma denilecek kadar yüksek fiyatlarla satmaya çalışırlardı. (13-24)

Çocukluğumda annemin beni getirdiği bir diş hekimiyle, ağzıma kabaca soktuğu soğuk kaşığın sertliğini hiç unutamadığım bir çocuk doktorunun muayenehanelerinin bulunduğu apartmanların önünden tam geçmiştik ki, yokuşun aşağılarında bir kalabalık biriktiğini, birtakım insanların oraya doğru koşuşturduklarını, bazılarının da gördükleri şeylerden etkilenmiş, yüzleri **allak bullak**, bize doğru geldiklerini gördük. (77-23)

Bu arada gülüşmeler arasında, hepimiz Siz Her Şeye Layıksınız Zaim’in, Nurcihan’ın yanındaki Mehmet’in boş bıraktığı sandalyeye oturuverdiğini, vakit kaybetmeden sohbete candan bir neşeyle katıldığını, üç beş dakika sonra da Nurcihan’ın kulağına bir şeyler söyleyip onu **kıkır kıkır** güldürdüğünü gördük. (133-36)

O zaman içindeki kristal bardaklar, gümüş ve porselen şekerlikler, likör takımları, hiç kullanılmayan kahve fincanları, her orta sınıf İstanbul evinde büfede sergilenen çeşmi bülbül küçük vazo, eski saat, çalışmayan gümüş bir çakmak ve diğer **ıvır zıvır**, büfenin camlarıyla birlikte bir an titrerdi. (307-4)

Mesela, şuradaki sarı kravatlı, **tiril tiril** ütülü gömlekli, badem bıyıklı, beyefendi görünümlü prodüktör ile Füsün'un konuşmasını bile yasaklamalıydım, çünkü bu ünlü prodüktör Atlas Sineması'nın üst katındaki ünlü yazıhanesinde otuz yaşından genç herhangi bir kadınla yalnız kaldığında, hemen kapıyı kilitleyip kadının ırzına geçer, daha sonra ağlayan kadına filmlerinde başrol teklif eder, filmin çekimine başladığında ise, başrol diye sözü edilen şeyin üçüncü sınıf bir rol -iyi kalpli Türk zengininin evinde dolaplar çevirerek herkesi birbirine düşüren Alman dadı rolü-olmuş çıkardı ortaya. (316-35)

2.15.7. Yansıma sözcüklerden oluşan tekrar grupları

Oluşum itibarıyla yinelenen her iki sözcüğün de yansıma sözcükten oluştuğu tekrar grubu çeşididir.

Tekrar grubunu oluşturan yansıma sözcükleriyle ilgil kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Elbise deneyen kadın hiçbir şey almadan **oflaya puflaya** çıkınca, Füsün etekleri katlayıp yerleştirmeye başladı. (23-21)

Böylece, küçüklüğümde annem ve ağabeyimle Tünel'den eve dönerken bindiğimiz **tangır tungur** Maçka ve Levent otobüsleri yazıhane penceresinin önünden geçerken, ben Füsün'a duyduğum heyecanın, yapmak istediğim mutlu evliliği zedelememesi için şu anda yapabilecek çok fazla bir şeyim olmadığını anladım. (75-29)

Kalabalığa karıştıktan sonra tanışır tanışmaz bana yeni bastırıldığı kartvizitini veren Amerika'dan yeni dönmüş ve muayenehanesini yeni açmış bir "ruh doktoru", orta yaşlı ama **fıkır fıkır** bir kadının ısrarlı soruları üzerine, çevresinde toplanan kalabalığa aşkın tarifini yaptı: Bir insanın, başka fırsatları olmasına rağmen onları reddedip sürekli aynı kişiyle sevişmek istemesine, bu mutluluk verici duyguya "aşk" denirdi. (86-14)

"**Çat pat** Almanca paralayarak kadına reklamlarda çok zarif gözüktüğünü anlatırken, açık göğüslerine gözü takılmasın diye sürekli saçlarına bakan iri yan mahcup bir adam vardı ya hani... Ölen Belkıs'ın ikinci sevgilisi Ayı Sabih işte oydu." (87-21)

Aşkları kendilerine yeten mutlu çiftler gibi, akşam yemeğini Boğaza uzanan cumbada baş başa yerken, Anadoluhisarı İskeleyi'nden kalkan Şehir Hatları vapuru Kalender, tam önümüzden yalıya sürünür gibi geçer; dümeni tutan bıyıklı, kasketli süvari, yemek masamızın üzerindeki **çıtır çıtır** istavritleri, patlıcan salatasını ve kızartmasını, beyaz peynir, kavun ve rakıyı görebildiği kaptan köşkünden, bize “Afiyet olsun” diye seslenir ve Sibel bunu beni iyileştirip mutlu edecek yeni bir hoşluk olarak görürdü. (203-24)

Dışarıda **şakır şakır** bir sağanak vardı, herkes pencereye birikmişti, çocuğun sorusunu fark etmemişlerdi. (343-7)

2.1.5.8. Sayı bildiren sözcüklerden oluşan tekrar grupları

Tekrar grubunu oluşturan her iki sözcüğün de sayılardan bir araya gelerek ard arda sıralandığı tekrar grubu çeşididir.

İki sözcüğünde sayılardan oluştuğu tekrar grubuyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Bir çocuk gibi iç çekti, **bir iki** hıçkırdı, gene ağladı. (24-37)

Erkeklerin çoğu, bayramlıklarını giyen çocuklar gibi düğmelerini sıkı sıkıya ilikledikleri şık beyaz takımlarını giymişler, **üç dört** yıl öncenin modası kalın, iri desenli rengârenk “hippi” kravatlarının hatırasıyla, Türkiye ortalamasına göre çok renkli sayılabilecek kravatlar takmışlardı. (116-37)

Mehmet'in Sıraselviler'de, Cihangir, Bebek ve Nişantaşı'ndaki **dört beş** özel evde, sürekli ziyaret ettiği “kızları” vardı. (121-19)

En sonunda kendimi sokağa ve Chevrolet'ye attığımda Çetin ile birlikte yasak saatinden önce eve yetişecek miyiz telaşına kapılır; her seferinde **üç beş** dakika gecikirdik. (328-33)

Bütün bu gürültü patırtıdan **bir iki** gün sonra, gene akşam yemeğine onlara gittiğim zaman, kapıdan içeri girip Füsün'u görür görmez beni oraya çeken iki şeyi hemen anlardım. (329-37)

Sibel'den ayrılmış, arkadaş çevremden uzaklaşmak zorunda kalmış, Keskinler'e haftada **dört beş** kere giderek pek çok alışkanlığımdan da vazgeçmişim, ama o yılbaşına kadar, hâlâ eski hayatıma devam ettiğime ya da o hayata her an geri dönebileceğime kendimi ve yakınlarımı inandırmaya çalışıyordum. (330-21)

Bazan da hiçbir şey demeden arabadan iner, bir mendille terini silerek uzaklaşır, **kırk elli** adım ötede tek başına hırsıyla sigara içerdi. (443-14)

Füsun'a bir hediye almak için Vakko'ya, Beymen'e, başka **bir iki** dükkâna girip baktım, ama ne alacağıma karar veremedim. (470-31)

Füsun, çarpışmadan **altı yedi** saniye sonra, göğsüne giren direksiyon ile bir konserve kutusu gibi katlanan arabanın içine sıkışarak öldü. (506-16)

2.1.6. Aitlik grubu

Aitlik eki olan -ki ekinin kendinden önce gelen kelimeye eklenmesiyle oluşan kelime grubuna aitlik grubu denir.

Başka bir ifadeyle yalın, ilgi ve bulunma hâli eklerinin bir kelimeye eklenmesiyle oluşan gruptur (Karaörs, 1993, s. 16).

Tek başına kullanıldığında zamir görevi üstlenen aitlik grubu, diğer kelime gruplarıyla veya cümlede zamir ya da sıfat görevinde kullanılmaktadır (Ergin, 2019, s. 381).

Karaağaç'a (2021, s. 200) göre aitlik grubunun özellikleri şu şekildedir:

Aitlik ekinden önce kullanılmış olan isim, tek bir kelimedenden meydana gelebileceği gibi ismin yerine geçen herhangi bir kelime grubundan da meydana gelmiş olabilir.

Aitlik grubunun her biçimi muhtemel bir zamir kökenini gösterdiğinden zamir görevindedir.

Aitlik grubuyla ilgili tespit edilmiş olan örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Bahar sıcaklığında sinemanın serinliğinden, küf kokan ağır havasından, hevesli bir-iki sinemaseverin fısıltısından, kalın **kadife perdelerin kenarlarındaki** gölgelere ve karanlık köşelere bakıp hayallere dalmaktan hoşlanıyor, az sonra Füsun'u göreceğimin bilinci, kafamın bir köşesinden bütün ruhuma bir mutluluk olarak yayılıyordu. (55-9)

Teşvikiye'de **caminin karşısındaki** yüksek bir **binanın tepesindeki** bizim dairenin yatak odası pencereleri, bizimkine benzeyen pek çok ailenin yatak odası pencerelerine bakardı ve çocukluğumdan beri karanlıkta odama girip başka dairelerin içlerini seyredince bir iç huzuru duyardım. (61-1)

Belki de bu yüzden, kırk **yaşın üstündeki** erkeklerin neredeyse hepsi, seyrek saçlarına biryantın sürmüştü. (117-9)

Yeni **Caminin önündeki** yaya köprülerinin altından geçerken, az daha caddede yürüyen birini ezecektim. (180-16)

Pendik ile **Kartal arasındaki** yeni gecekondu mahallelerinin arkasında, Marmara'ya, ıslıl ıslıl Adalar'a ve duvarlarına çeşitli sol sloganlar yazılmış imalathanelere, fabrikalara bakan bir tepedeydik. (271-1)

Ağaçlara asılı hoparlörlerden iki ay önce **Pendik sırtlarındaki** manzaralı sinemada seyrettiğimiz filmdeki Orhan Gencebay'ın şarkısı duyuldu. (279-1)

Bu şişe yıllarca, **Merhamet Apartmanı'ndaki** yatağın başucunda dikkatle korunmuştur. (282-6)

Bizim evdeki saatin tıkırtısı ve saat başlarını ve buçukları gösteren gongu, yatak odalarından ve salondan hiç duyulmadığı için kimseyi rahatsız etmezdi. (293-22)

Bazan filmdeki dokunaklı sahneden önce **Füsun'un yüzündeki** ifade gözümün önünde canlanır (bu Füsun'u özlediğim, akşam yemeğine gitmem gerektiği anlamına gelirdi), sonra da filmin o sahnesi gelirdi aklıma. (307-19)

Yemekten, içmekten, gülüşüp konuşmaktan çok yorulduğumuz bazı geceler, Nesibe Hala "Hadi biraz da divanda oturalım," ya da "Kahvelerinizi masadan kalkınca vereceğim!" der, o zaman ben, **divanın büfe kenarındaki** ucuna, Nesibe Hala öbür ucuna, Tarık Bey de **cumbanın kenarındaki** iki koltuktan yokuş tarafındakine otururdu. (308-2)

Olaylardan yıllar sonra, Füsun'un o aylardaki küskün bakışlarını, diğer anlamlı bakışlarını **Türk filmlerindeki** kadın oyuncuların bakışlarına benzettim. (365-28)

"En zoru, **güvercinin başındaki** tüylerin parlaması." (367-31)

Çınar ağacının gerisindeki ayçiçeği tarlası ve ortasındaki ev, Keskinler'in sofrasında yıllarca kullanılan Batanay marka ayçiçek yağının üretildiği küçük fabrikacıktı. (505-32)

2.1.7. Bağlama grubu

Kelime veya kelime gruplarının bağlaçlar aracılığıyla birbirine bağlanmasıyla oluşan kelime grubuna bağlama grubu denmektedir.

Ergin'e (2019, s. 376) göre, bağlama grubu, kelime grubunu oluşturan sıralama bağlama edatları ile meydana gelmektedir. Günümüzde kullanılan sıralama edatları ve ile ve bir de ara (... 'den... 'e kadar) ifade edilen Arapça ilâ'dır. Bu edatlar aracılığıyla birbirine bağlanmış olan iki unsur bağlama grubunu oluşturmaktadır.

Karahan'a (2010, ss. 65-68) göre bağlama grubu, bağlama edatları aracılığıyla birbirine bağlanan iki ya da daha çok isim unsurundan oluşan kelime gruplarıdır. Bağlama

edatları (ve, ile, ya da, veya, ama, fakat vb.) gurubu oluşturan iki isim unsurunun arasında kullanılmaktadır. İsim unsurları, kelime grubunun meydana gelişinde aynı ölçüde katkı sunmaktadır. Kuruluşunda ikiden fazla ismi barındıran bağlama edatı, son iki ismin arasına gelir. Bağlama grupları cümle içinde isim, sıfat veya zarf görevini üstlenebilir. Bağlama grubunu oluşturan her unsur kendi vurgusunu taşır.

Bağlama edatı grubu geçmişten günümüze “terkib-i Atfî” başta olmak üzere bağlama öbeği, bağlaç öbeği, bağlam öbeği, bağlama grubu şeklinde farklı terimlerle adlandırılmıştır (Delice, 2001, s. 35).

2.1.7.1. Ve bağlacı ile oluşunlar

Eşyaları toplarken, babamın çektiği ve arka odanın içinden yatağı, **pencereyi ve bahçeyi** gösteren bir fotoğraf buldum, odanın yıllardır hiç değişmediğini hatırladım... (35-4)

Başlarımız yastıktaydı ve gözlerimiz, kalorifer borusu, **soba borusu için açılmış delik ve kapağı, perde korniş, perde, duvarların ve tavanın köşe çizgisi, çatlak, boya döküntüsü ve tozdan** oluşan manzaraya takılmıştı. (94-24)

Babam, ağabeyim ve ben, rahmetlinin büyük oğlunun tuttuğu Maltepe paketinden birer tane alıp aynı delikanlının beceriyle tuttuğu kibrit aleviyle yaktık ve dünyanın en önemli işini yapar gibi, tuhaf bir şekilde üçümüz de aynı anda bacak bacak üstüne atarak içmeye başladık. (105-28)

Cevat o gün nişanlanacağımı öğrenince çok mutlu oldu, bana damatlık tıraş yaptı, aşırıya kaçmadan ithal tıraş köpüğünü ve kokusuz olduğunu söylediği bir nemlendirici sürdü, **yüzümdeki kıllar ve sakallarla** tek tek ilgilendi. (108-6)

Sibel ile ben heyecandan, bakan da şaşkınlıktan **yüzük takılacak elleri ve parmakları** birbirine karıştırdık ve işin içinden çıkamadık. (118-22)

Ayrıca bundan sonra, ben Osman’dan da **daha sorumlu ve ciddi** olacağım. (122-2)

Annesi ve babası arasında ağır ağır yürüyüp giderken, Füsun’un arkasından **aşkla ve hayranlıkla** baktım. (153-25)

Sibel ile Nurcihan’ın okudukları Fransız bahçe ve ev dergilerinden ilhamla geleneksel keyiflerin bir sentezini yansıtan bu piknik sepetini, içi çay dolu termosu, plastik kutu içindeki yalancı dolmaları, yumurtaları, **Meltem gazozu şişelerini ve Zaim’in anneannesinden kalan şık örtüyü**, o Pazar gezintisini temsil etsinler ve

ziyaretçiyi ev içlerinin ve benim acılarımın boğucu havasından çıkarsınlar diye sergiliyorum. (161-4)

Ağzımı, genzimi, burun ve kulak deliklerimi sonuna kadar dolduran Boğaz sularının, **içimdeki denge ve mutluluk cinlerinin hoşuna gittiğini** de hissederdim. (205-18)

Güneş, **uzun ve karanlık** bir kıştan sonra, yavaş yavaş bulutlar arasından çıkıyordu. (441-20)

Hâlâ kızgın ve küskün bir ifadeyle yolun sağından yürüyordu. (503-7)

2.1.7.2. İle bağlacı ile oluşanlar

Fatma Hanım ile kapıcı Saim Efendi'nin karısı Macide, annemin Paris'ten alıp getirdiği şık eşarpları, kendilerine yakıştırarak başörtüsü gibi takmışlardı. (114-22)

Bir an Füsün ile Kenan'ın geldiğini zannettiğim için kalbim hızlanmıştı. (141-1)

Sibel ile Nurcihan, annemin dolabından çıkardıkları ve burada sergilediğim şeyleri birbirlerine dikkatle gösteriyor, gülüşüyor, sonra da birbirlerine deniz için mayo aradıklarını hatırlatıyorlardı. (198-6)

Füsün ile kocasının beni evlerine, saçmasapan film hayallerine para yatırırım diye çağırdıklarını hayal ettikten sonra, şimdi durumumu küçültücü bulmam, utanmam gerekiyordu belki, ama kalbimdeki mutluluk öylesine güçlüydü ki, utancımı dert etmiyordum hiç. (262-30)

Yerim sofrada **Tarık Bey ile Füsün'un arasında**, yemek masasının televizyona bakan uzun kenarında, Nesibe Hala'nın karşısındaydı. (304-1)

Üst katta **Nesibe Hala'yla Tarık Bey'in ve Füsün ile kocasının odaları**, arada da bir banyo vardı. (306-30)

Feridun ile Füsün'un eskisi kadar sık olmasa da, akşamları birlikte gene Pelür'e ve benzeri yerlere gitmeye devam ettiklerini, bir akşam gene onları evde bulamayınca anladım. (326-37)

1977 ile 1984 arasındaki yılbaşı gecelerinde Keskinler'de oynadığımız tombalalarda, Milli Piyango biletini tuhaf bir rastlantıyla Füsün altı kere kazandı. (338-8)

Gözlemlerim ile yaşadığım aşk iç içe geçmişti. (513-35)

Onlar, **Fusun ile Kemal**, aslında ikisi de çok iyi, çok saf insanlardı ve birbirlerine çok uygunlardı, ama Allah onları birleştirmemişti ve bizler de bunu çok fazla sorgulayacak durumda değildik. (540-27)

2.1.7.3. Hem... hem... bağlacı ile oluşlar

Bana **hem kızmıştı hem de aklı karışmıştı**, bunu da hissettim. (31-10)

Fusun'un Turgay dediği kişi, **hem babam hem de ağabeyimle** benim sık sık görüştüğümüz “iş ve aile dostu” bir tekstil zenginiydi. (67-14)

Sesi **hem suçlayıcıydı, hem de beklenmedik ölçüde şefkatli**. (78-26)

Beni o günlerde **hem sessizleştiren hem de hassaslaştıran** bu muydu? (106-5)

Dans edenler kalabalığı içerisinde **hem onu görmeye çalışıyor hem de Sibel ile mutluluğumuza tanık olmasını** istemediğim için kendimi tutuyordum. (146-34)

Ailenin Fusun'la ilgilendiğini, güzellik yarışması saçmalığını unuttuğumuzu, ama gözümüzün üzerinde olduğunu, **hem onun hem herkesin bilmesi** lazım. (150-10)

Özellikle cümlenin son kısmı, **hem aşk acımı hem de kıskançlığımı** dayanılmayacak kadar artırdı. (160-16)

Aşk acısından kurtulsun diye Avrupa'ya yollanan hülyalı genç kızlar gibi, ben **hem kederle hem de iyileşme umuduyla** bavullarımı yaparken, Sibel'in “Bunları da al,” diyerek bavuluma koyduğu kışlık çorapların, tedavimin çok uzun sürebileceğini bana acıyla düşündürdüğünü hatırlıyorum. (202-25)

Arabada şoför Çetin Efendi'nin yaşlı gözlerini, perişan halini görünce, babamın **hem onu hem de arabayı** bana vasiyet ettiğini hatırladım. (233-9)

Eve girdikten sonraki değil, masaya oturduktan sonraki ilk göz göze gelme anı, benim için **hem çok mutlu bir andı hem de önümüzdeki gecenin nasıl geçeceğini hemen anladığım, hissettiğim özel bir an**. (303-31)

2.1.7.4. Bile bağlacı ile oluşlar

Sırf onu uzaktan olsun **biraz görmek bile**, içimi mutluluk ve heyecanla dolduruyordu. (124-6)

Çünkü annesinin sözlerinden ve Fusun'un öfkeli ve kırık bakışlarından ilişkimizi bitiremeyeceği, **annesinin bile**, bazı beklentilerle şimdiden buna razı olduğu sonucunu çıkarmıştım. (125-32)

Onlara sırtı dönük oturan Nurcihan bile Zaim'in bir başkasıyla ilgilendiğini hissetmiş, huzursuz olmuştu. (146-15)

Dairenin kokusu bile bana huzur veren havasını içime çekerken, teselli gücünün en yüksek olduğunu tecrübeyle bildiğim eşyalar arasından Füsün'un kurşun kalemını ve o kaybolduktan sonra hiç yıkamadığım çay fincanını yanıma alıp yatağıma uzandım. (237-25)

Üzüntüden yürüyecek mecali bile kalmayan kızımın koluna girip onu Beyoğlu'na **sinemaya bile** götürdü. (291-1)

Ama **bu muğlak kelime bile** inandırıcı olmadığı için, bize daha az huzursuzluk verecek başka bir kelimeyi içgüdüyle tercih ederdik. (305-31)

Bazan da evde akşam yemeğini annemle yer, Füsün'a duyduğum özlemin en şiddetli olduğu saatleri atlatırsam, o akşam kendimi tutup evde oturabileceğimi zannederdim, ama yemekten bir saat ve iki kadeh rakı sonra özlemim öyle artardı ki, **annem bile** durumu fark ederdi. (320-9)

Yıllar sonra bile bu tutukluğumun gerçek nedenini -tıpkı yaşadığını aşk gibidoyurucu bir şekilde açıklayamıyorum da, o sırada irademi kıran aşağıda numaraladığım başka nedenler geliyor aklıma. (322-7)

Annesinin ve babasının önünde evli bir kadına değil asılmanın, **yan bakmanın bile** özellikle yoksullar ve taşralılar arasında ölüm nedeni olduğu bir ülkede, benim bir aile mutluluğu havası içerisinde televizyon seyrederken her akşam Füsün ile kırıştırmayı **aklımdan bile** geçirmeyeceğimi Feridun'un düşünmesini ben de aslında makul buluyordum. (323-13)

O saate kadar Füsün benim geldiğim akşamlar çıkmasın diye mi, yoksa o gece onu görmezsem çok mutsuz olacağım için mi kalmıştım, **bugün bile** söyleyemem. (327-27)

2.1.7.5. De... da... bağlacı ile oluşlar

Benim saçlarım da çocukluğum da dalgalıydı ve onun çocukluğunda olduğu gibi esmerdi, yaşıml ilerleyince Füsün'un ki gibi düzleşmişti. (23-9)

Hem zaten bunları bilmek için **dine de, camiye de** gerek yok. (47-9)

Ama **okur da ziyaretçi de**, acımı bir an olsun untabildiğimi sanmasın sakın. (161-7)

Füsün da, ben de susuyorduk. (283-7)

İlk ziyaretlerimde, Füsün'un her sözü, yüzünde beliren her değişiklik, evin içinde gidiş gelişleri, her şey bana yeni ve değişik gelir, **saat tıkırdasa da tıkırdamasa da** önem vermezdim. (294-27)

Feridun'un **varlığı da yokluğu da** huzursuzluğumu artırırdı. (323-5)

Feridun da, ben de, Nesibe Hala'nın da Füsün'un bir an önce iyi-kötü film işine girmesini çok istediğini biliyorduk. (325-26)

"Merak etme, **Feridun da, ikimiz de** çok dikkat ediyoruz. Haklısın, ama bu çok çok ciddi bir teklif." (349-20)

Bu tartışmalara **Füsün da, ben de** içtenlikle katılırdık. (373-5)

"**Annen de, baban da**, hepiniz, ilk yıldan sonra biliyoruz." (501-4)

2.1.7.6. Ya da bağlacı ile oluşmalar

Tıpkı hayallerdeki Avrupalı kadınlar ya da İstanbul sokaklarında dolaştığı söylenen kimi efsane kadınlar gibi... (58-34)

Bu işlerden yorulduğum zamanlarda ise, Sibel'in bir telefonuyla **Bebek'e ya da Arnavutköy sırtlarına ya da o zamanlar yeni yeni gelişmeye başlayan Etiler'de** bir yerde, yeni yapılmakta olan manzaralı evlerden birine bakmaya giderdik. (104-2)

Kapıyı çalınca önceki günlerde gelmediği için **ona kızacağımı ya da onu görür görmez affedeceğimi** kurardım. (156-8)

Çok kısa süren bu hayallere hatıralar da eşlik eder, **o sırada gözüme takılan Füsün'un ilk buluşmamızda çay içtiği bu fincan ya da dairede sabırsızlıkla yürürken amaçsızca eline aldığı bu küçük eski vazo**, bana onu hatırlatırdı. (156-11)

Bu yeni dalganın acısından kurtulmak için ortak hatıralarımızla, **onların havasıyla dolu bir eşyayı içgüdüyle elime alıyor ya da ağzıma sokup tadıyor** ve bunun acıma iyi geldiğini keşfediyordum. (164-34)

Apartmana girince **ya çay fincanı, unutulmuş bir toka, cetvel, tarak, silgi, tükenmez kalem gibi bana onunla yan yana oturmanın zevklerini hatırlatan eşyalara yönelir ya da annemin eski ve işe yaramaz diye buraya attığı eşyalar arasından Füsün'un ellediği, oynadığı, elinin kokusunun sindiği bir şeyleri arayıp bulur** ve onlarla ilgili hatıraları tek tek gözümün önünden geçirerek koleksiyonumu genişletirdim. (188-10)

Dönüş yolunda, **Fusun'un arka koltukta uyuklarken ya da arabadaki sohbete laf yetiştirirken başını kocasının omzuna ya da göbeğine koyuşuna**, onun eline sarılışına gözüm takılsın istemezdim. (275-9)

Mavi Yağmur adlı senaryoda Fusun'a, **bana ya da aşkımıza** ve hikâyemize yeni bir ışık düşürecek hiçbir şey yoktu. (312-17)

Ama Fusun debriyaj yerine telaşla ya **gaza ya da frene** basardı. (443-5)

Tam gülüşür, **konuşurlarken ya da filmin ortasında**, Fusun kafasını bir şeye takar, keyfi bir anda kaçır, ama içindeki şeyi de Ayla'ya asla açmazmış. (539-10)

2.1.7.7. Ne... ne... bağlacı ile oluşmalar

Babam, **ne benim ne ağabeyimin** gösterebileceği bir içtenlikle kadını teselli etti, çocuklara sarılıp ikisini de öptü ve evdeki diğer konuklarla, beklenmedik bir hızla bir ruh ve kalp birliği kurdu. (105-15)

Ne ben ne de Mehmet dans edenlere bakmıyorduk hiç. (140-22)

Ne Fusun'un ne annesiyle babasının cenazeye ve mezarlığa gelmediğini, gelmeyeceğini iyice anlayınca, babamın tabutuyla birlikte soğuk toprağa kendim veriliyormuşum gibi hissettim. (237-18)

Bu yüzden de öyle bir ülkede, **ne ben onları görebilirdim ne de Fusun'a olan aşkım yaşadığım biçimi** alabilirdi. (323-33)

Ama sonuçları o gece az sonra radyodan ve televizyondan açıklanan Milli Piyango çekilişlerinin hiçbirinde, gene aynı tuhaf rastlantıyla, **ona ne bir ikramiye ne de bilet parasını geri alabileceği bir “amorti”** çıktı. (338-12)

2.1.8. Edat grupları

Tek başına anlamı olmayan ancak isim ve isim soylu kelime veya kelime gruplarının sonuna (için, kadar, gibi vb.) kelimelerin eklenmesiyle anlam kazanan kelime gruplarına edat grubu denir.

Karahan'a (2010, ss. 62-65) göre edat grubu bir isim unsuru ve bir çekim edatının bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu kelime grubunda isim unsuru grubun başında, çekim edatı (ile, için, kadar, göre, rağmen, karşı, doğru, gibi, dolayı vb.) ise grubun sonunda yer alır. Bu grubun birleşmesinde, isim unsuru ile edatın türü göz önünde bulundurulduğunda bu grup, ekli ya da eksiz olarak oluşmaktadır. Edat grubunda isim

unsuru bir tek isimden meydana gelebileceği gibi bir isim grubundan da meydana gelebilir. İsim unsuru zarf-fiil ya da zarf-fiil grubundan oluşan edat grupları da mevcuttur. Edat grubu cümle içinde isim, sıfat ve zarf görevlerinde de kullanılabilir. Ayrıca bu kelime grubunun yapısını oluşturan edat unsuruna göre zaman, yön, durum, benzetme, sebep, miktar ve şart vb. anlamlar da ifade etmektedir. Bu kelime grubunda vurgu isim unsurunun üzerinde görülmektedir.

Edat grubu oluşturulduğunda eklendikleri kelime ya da kelime grubuyla kendi arasına başka sözcük giremez. Bu grupta birden çok isim unsuru yer alabilir (Aktan, 2016, ss. 34-35).

Edat grubunu meydana getiren kelime grubu cümle içinde kullanıldığı zaman genellikle zarf tümleci³ görevindedir (Demir, 2019, s. 33).

2.1.8.1. Gibi edatı ile oluşan edat grupları

“Dükkân sahibi Şenay Hanım, bizim uzak hısmımız oluyor!” dedim **çok hayret etmiş gibi** kaşlarını iyice havaya kaldırarak. (22-15)

“Kemal Bey, biliyorum siz de **babanız gibi** bana takılmak, şakalaşmak için söylüyorsunuz bunları,” dedi. (48-23)

Hissettiğim, **tıpkı pişmanlık gibi** içeriden gelen yakıcı bir şeydi. (74-16)

Ama hayatımızın, **tıpkı bir roman gibi** artık son şeklini aldığını hissettiğimiz günlerde, en mutlu anımızın hangisi olduğunu **benim şimdi yaptığım gibi** hissedip seçebiliriz. (80-15)

Gül gibi karısını, çocuklarını bırakıp şu bayağı kadınla evlendi ya, Hicabi Bey benim için bitti... (111-35)

Bir an içgüdüyle, **bir rüyadaymışım gibi** ayağa kalktım ve uzakta Füsün’u gördüm. (123-37)

Annemin, çocukluğum boyunca her Çarşamba öğleden sonra bize gelen bezik arkadaşları, nasıl **aralarında sözleşmiş gibi** hep birlikte saçlarını aynı açık kumral rengine boyamışlarsa, üçü gene **aralarında sözleşmiş gibi** aynı anda kocalarıyla birlikte

³ Ayrıca Tahir Nejat GENCAN, Türk Dil Kurumu Yayınları arasında olan Dilbilgisi adlı eserinde edat grubunu zarf tümleci olarak değil; ilgeç tümleçleri olarak değerlendirmiştir. N. ATABAY, S. ÖZEL ve A. ÇAM da GENCAN’a benzer bir yaklaşımla edat grubunu zarf tümleci olarak değil, ilgeçli tümleç olarak değerlendirmiştir.

oturdukları masadan bana el sallayıp, bir çocuğu çağırır gibi “Ke-maal,” diye seslendiler. (135-27)

O pırıl pırıl ve sıcacık yaz öğleüstü, arabayı **deli gibi** sürerek Bentler’den Nişantaşı’na tam kırk yedi dakikada geldim. (163-8)

Bazan, sabaha doğru rüyamda çocukluğumdan ve ilk gençlik yıllarımdan kalma mutlu bir hatırayı görür, **tıpkı balıkçıyla oğlunu işittiğim zamanlardaki gibi** bir ürpertiyle uyanır ve aynı mutlu rüyaya geri döneyim diye otel yatağında hemen yeniden uyumak isterdim. (220-35)

Annemle kırka yakın yıldır paylaştığı büyük ceviz yatakta, pijamalarıyla, **uyur gibi** yatıyordu, ama kaskatı duruşunda, teninin aşırı soluk renginde ve yüzündeki ifadede uyuyan birinin değil, aşırı huzursuz birinin hali vardı. (233-25)

2.1.8.2. Kadar edatı ile yapılan edat grupları

Annesinin çok saygısı olduğunu söylediği annemden hep korkarlardı, ama çocukluğunda ona en çok da annem ilgi göstermiş, dikişe geldiklerinde oynasın diye bizim oyuncaklarımızı, Füsün’un sevdiği ve bozmaktan korktuğu kurmalı köpekle tavuğu vermiş, **güzellik yarışmasına kadar** her yıl doğum günlerinde şoför Çetin Efendi’yle ona hediyeler yollamıştı: Bir kaleydoskop vardı mesela hâlâ sakladığı... (31-34)

Elbiselerimle uzandığım yatakta Füsün’u düşündüm ve onu unutmaya, **hayatımın sonuna kadar** bir daha hiç görmemeye karar verdim. (34-19)

“Sibel **beni ne kadar** sevdiğini ve bana ne kadar güvendiğini gösterdi,” dedim. (58-19)

Uzaktan evlerini ve aydınlık pencerelerini **görene kadar** yürüdüm. (74-24)

Sabahtan akşama kadar seni düşünüyorum. (78-27)

Evlenene kadar ağabeyimin odası olan aydınlık ve geniş yan oda, mis gibi ütü buharı ve lavanta kokuyordu. (83-13)

Bu kadar kızarıp **bu kadar** kederlenmeseydi, ben de işi şakaya vurmaya çalışırdım. (108-20)

Bana güvenmezsen, **beni ömrünün sonuna kadar** görmezsin. (149-18)

Böylece **Temmuz ortasına kadar** her gün saat ikide Merhamet Apartmanı’ndaki daireye gittim. (166-14)

Mayo aramak ve “denize gidiyoruz” konuşmaları, **günün ilk ışıklarına kadar** sürdü. (198-11)

2.1.8.3. Doğru edatı ile oluşan edat grupları

Bana doğru geliyorsa Füsün’u kaçırmayayım diye her iki kaldırımını dikkatle gözden geçirerek Teşvikiye Caddesi’nden Şanzelize Butik’e yürüdüm. (76-8)

Hiç konuşmadan karakolun sokağından yukarı **Merhamet Apartmanı’na doğru** yürürken, kitabımın başında “hayatımın en mutlu anı” diye sözünü ettiğim şeye hızla yaklaşıyorduk. (78-4)

Cevat **1960’ların sonuna doğru** dükkânını Nişantaşı’ndan Beyoğlu’na taşımış; babam ve bizler de Nişantaşı’nda kendimize başka bir berberi, Basri’yi bulmuştuk; ama yakın düştüğümde, şakalarıyla neşelenmek istediğimde, Ağa Cami’nin sokağındaki yerine gider, tıraş olurdum. (107-36)

Arkalara doğru bir baktım, Füsün’u göremedim. (122-21)

O tarafa doğru yürüdüğünü gördüm. (150-18)

Cuma akşamı bir yandan Füsün’un ne yaptığımı **karnımdan yukarıya doğru** ve **ensemden bacaklarıma doğru** çift yönde hareket eden bir acıyla merak ederken, gene Sibel’in sorusu üzerine ağabeyimle sözde çatışmamız hakkında bir anda bir sürü ayrıntı uydurdum. (160-26)

En sarsıcı ilk karşılaşma, Suadiye’ye taşınmış olan annelere **Temmuz sonuna doğru** bir akşamüstü arabalı vapurla giderken gerçekleşti. (174-6)

Bu sezgileri yüzünden Sibel, önce arkadaşça bir şefkatle tavsiye ettiği psikanalizi **Temmuz’un sonuna doğru** olmazsa olmaz bir şarta çevirdi ve ben de onun harika yoldaşlığını ve şefkatini kaybetmemek için kabul ettim. (185-4)

Öğleye doğru uyandığımda, Sibel çoktan kalkmış, yıkanmış, makyaj yapmış ve mutfakta bana kahvaltı bile hazırlamıştı. (201-26)

Gece yarısına doğru önüme çıkan Fatih Oteli’ne girip, bir oda isteyip uyudum. (220-29)

2.1.8.4. Göre edatı ile oluşan edat grupları

“Sahip olmak” ifadesinden **söz ettiğime göre**, hikâyeme bir alt zemin oluşturan ve bazı okurlarımız ve bazı ziyaretçilerimiz tarafından da zaten çok iyi bilinen bir konuya yeniden döneyim. (69-1)

Sonradan hatırlayıp **hesapladığıma göre** cam kâğıt ağırlığını ona 2 Haziran tarihli buluşmamızda hediye olarak getirmiş, o da annesini şüphelendirmemek için, aldığım pek çok hediye gibi, ağırlığı da evine götürememişti. (187-7)

Radyodaki kadının hüznü sesinin de verdiği ilhamla, Füsün'un haklı olduğunu **ben bir başkasıyla evlenmeye giriştiğime göre**, onun da kendini korumak için evlenmekten başka bir çaresi olmadığını anlıyordum. (252-28)

O zaman genç evlilerin arada fısıldaşıp gülüşmelerini hiç fark etmiyormuş ve **kendi kafama göre** takılıp filmde çok hoşlanıyormuş gibi yapar, bunu kanıtlamak için ancak en mankafa seyircinin güldüğü bir şeye kahkahalar atardım. (275-25)

Hikâyesini anlatacağım bu 409 haftada, **notlarıma göre** onlara 1593 kere akşam yemeğine gitmişim. (291-18)

Ona göre Atatürk zamanında, Cumhuriyet'in ilk yıllarında yapılan ve kızların siyah mayolar giyip, podyuma çıkıp hem Türk tarihine ve kültürüne olan ilgilerini kanıtladıkları hem de ne kadar modernleştiklerini bütün dünyaya kanıtladıkları güzellik yarışmaları iyi şeylerdi. (311-5)

“Kumarda kaybettiğinize göre, Füsün Hanım,” demiştim, televizyonda seyrettiğimiz filmlerin kibar İngiliz kahramanlarının taklidini yaparak, “aşkta kazanacaksınız!” (338-25)

Hayal Hayati'ye göre İslamiyet, Atatürk, Türk ordusu, din adamları, cumhurbaşkanı, Kürtler, Ermeniler, Yahudiler ve Rumlar hakkında hoş gitmeyecek yorumların ve edepsiz aşk sahnelerinin dışında, Türkiye'deki sinema aslında özgürdü. (344-27)

Anneme göre Füsün'un ölümü, babamın ölümü gibi bir şeydi. (507-33)

Mağrurlara göre, müzeler kendi koleksiyonlarının doğal bir sonucudur. (521-7)

2.1.8.5. İle edatı ile oluşan edat grupları

Kaderime razı, **kabalığımdan utanır bir havayla** önüme bakıp sustum. (24-25)

Akşam yemeklerinde hayatın beni içine ittiği ve annemin sessizlikle **yarı azarlayıcı yarı kederli bakışlarıyla** yüzüme vurduğu mutsuzluğumun başlangıç günlerini, sarı sürahinin kulpunu her tutuşumda hatırlardım. (27-4)

Mehmet ile göz göze de gelemedim. (140-36)

Yalnızca **eşyaların verdiği mutlulukla** oyalanıyordum. (166-19)

Merhamet Apartmanı'na gidip yatağa yatmak, **bir eşya ile** oylanmak bana iyi gelmişti. (187-16)

Bara her gün gidip gelen ve kendilerine “Biz burada kadroluyuz,” diyen sarhoş kalabalık, birkaç ay sonra Füsün’u genç ve güzel gelin olarak benimsemiş, beni de sanat filmi çekrtirmek isteyen “iyi niyetli salak milyoner” olarak **şüphe ve alaycılıkla** kabul etmişti. (314-20)

Oysa ben hemen her gün, kısa bir süre içerisinde Füsün’un Feridun’dan ayrılacağını **gerçekçi bir havayla** düşünüyor; Füsün’un tatlı, arkadaşça gülümsemelerinden, bana dokunup kulağıma eğlenceli hikâyeler fısıldamalarından bu günün çok yakın olduğunu hissediyordum. (318-15)

1983 Nisan ayında **Füsün ile ehliyet sınavı** için çalışmaya başladık. (441-8)

Deseydi, ona Masumiyet Müzesi’nin **ölenle yaşamak** için yapılmış bir yer olduğunu söyleyecektim. (520-27)

İnsanın geceleri, derin, duygusal ilişkilerle ve **hatıralarla bağlı olduğu eşyalarla** aynı mekânda uyumasından güzel ne olabilir! (527-33)

2.1.8.6. -den beri edatı ile oluşan edat grupları

Belki de ona her dokunuşumda içimde yükselen isteği kendimden gizlemek için, onu **yıllardan beri** tanıyormuşum, birbirimize aslında çok yakınmışız yanılsaması uyanıverdi içimde. (25-4)

Yirmi yaşımdan beri üzerimde beni her türlü beladan ve mutsuzluktan koruyan görünmez bir zırh olduğu duygusu vardı içimde. (91-15)

Çocukluğumdan beri babamın şoförlüğünü yapan Çetin Efendi’nin sürdüğü 56 Chevrolet arabada babamın bana hayat hakkında ettiği nasihatları (iş arkadaşlarımı, hayattaki arkadaşım sanmamalıydım, vs.) iyi niyetle ve nişana bir çeşit hazırlık töreni olarak dinlerken, aklımın bir yanı da, arabanın pencerelerinden akan Boğaz manzaralarına, akıntıyla yan yan sürüklenen eski Şehir Hatları gemilerinin güzelliğine ve öğle vakti bile yarı karanlık gözüken yalı korularının gölgelerine açıktı. (95-4)

Ayrıca ta **açılışımdan beri** Hilton, hali vakti yerinde kibar beyefendilerle, cesur hanımlara evlilik cüzdanı sormadan oda veren İstanbul’daki bir avuç uygar kuruluştan biri olmuştur. (111-11)

O uzak masadan diğerk Satsat çalışanları kıskanmasın diye babamın ağzından bir not yazıp bizi ta **otelin açılış yıllarından beri** tanıyan garson Mehmet Ali'ye verdim ve dansa ara verilince Kenan'a iletmesini tembihledim. (144-6)

2.1.8.7. -den sonra edatı ile oluşan edat grupları

Füsun'un Turgay Bey'in tutkusundan ballandırarak söz ettiğı akşam, Sibel'in anne ve babasıyla yazları oturduğı Anadoluhisarı'ndaki eski yalıda, **akşam yemeğinden sonra** bir ara Sibel'in yanına oturdum. (72-16)

Kalabalığa karıştıktan sonra tanışır tanışmaz bana yeni bastırıldığı kartvizitini veren Amerika'dan yeni dönmüş ve muayenehanesini yeni açmış bir "ruh doktoru", orta yaşlı ama fıkır fıkır bir kadının ısrarlı soruları üzerine, çevresinde toplanan kalabalığa aşkın tarifini yaptı. (86-11)

Partiden sonra savaş alanına dönmüş salonda, annemle babamın otuz altı yıldır karşılıklı yemek yedikleri masanın üzerinde kahvaltı ettik. (201-32)

Tayfun ve Figen ile oturduktan sonra, ben de Fuaye'den çıkıp Merhamet Apartmanı'na gittim ve Füsun'dan kalma eşyalarla teselli bulmaya çalıştım. (232-1)

Babanın ölümünden sonra içindekileri babanın çalışma masasına dizmiş de, o zaman gördüm ve senin olduğunu bildiğim için hemen aldım. (241-27)

Bütün bir yıl acı çektikten sonra, Füsun'u son kere görmem de iyi olmuştu. (254-20)

Yemeklerden sonra Çetin'in kullandığı arabayla İstinye'ye gidip bol tarçınlı tavukgöğsü yemek ya da Emirgân'da kâğıt helvalı dondurmalarımızı gülüşe konuşa yerken Boğaz'ın karanlık sularına birlikte bakarak yürümek, bana insanın bu dünyada bulabileceğı mutluluğun en deriniymiş gibi geliyordu. (266-1)

Dördüncü buluşmamızda, **İstinye'deki Zeynel'den aldığımız dondurmayı yedikten sonra**, kenarı ısırılmış bu külâhı Füsun yere atıvermiş, arkadan gelen ben külâhı kaşla göz arasında cebime indirivermiştim. (267-1)

2.1.8.8. -e rağmen edatı ile oluşan edat grupları

Ama **buna rağmen** yıllardır bir kere bile davet edilmediğim bir geceye gitmedim ben. (128-30)

Ama sarhoştum ve Füsün'a hissettiklerimi anlatmaya başladıktan az sonra, yaşadıklarımın ancak sıradan yanını anlatabileceğimi, duygusal yanını anlatmaya başlarsam Zaim'in beni zayıf ya da gülünç bulabileceğini, hatta kendi **onca macerasına rağmen** beni ayıplayabileceğini sezdim. (142-17)

Babamın ısrarlı sorularına rağmen, Kenan âşık olup olmadığını açıklamadı. (145-27)

Birkaç gündür telefonu **uzun uzun çaldırmama rağmen** kimse açmadığı için huzursuzdum. (193-11)

Lokantaya giren tanıdık yüzlere **çok davetkâr bakmamıza rağmen** kimse bize yanaşmadığı için, Sibel keyfimin gene neden kaçık olduğunu sordu alaycılıkla. (208-4)

Ortalık aydınlanırken **Fuaye'den çıkan arkadaşların itirazlarına rağmen** arabayı ben kullandım. (213-3)

Ben de herkesle birlikte arada bir fısıldayarak küçük şakalar yaptım, Fatih Otel'i'nin lobisindeki televizyonda seyrettiğim son futbol maçından (Fenerbahçe: 2 - Boluspor: 0) söz ettim; **acısına rağmen** mutfakta sigara böreği kızartan Bekri'nin kurduğu sofraya oturdum ve sık sık arka odaya gidip babamın hep aynı şekilde yatan pijamalı bedenine dikkatle baktım. (235-10)

Daha sonra aldığı bütün sakinleştirici ilaçlara rağmen, kalabalık avluda cenaze namazı kılınırken, annem üzerinde astragan kürkü, Fatma Hanım'la Bekri Efendi'nin kolları arasında balkona çıktı ve kalabalığın sırtladığı tabut, cenaze arabasına konurken bayıldı. (237-2)

Bütün kabalığına rağmen bu filmde duygulanmamı sağlayan şeyin, gecenin ilerleyen saatlerinde sessizliğe bürünen seyircilerin varlığı olduğunu hissettim. (273-20)

Kocasının, bir duygusallık anında kolunu Füsün'un omzuna atması -ki zaten az yapardı- beni huzursuz etmezdi de, bu vesileyle Füsün başını Feridun'un omzuna hafifçe yaslayınca içim ezilir, Füsün'un bunu beni üzme için yaptığını, çok kalpsiz olduğunu **kendime rağmen** düşünür, öfkelenirdim. (275-37)

2.1.9. Ünlem grubu

Bir seslenme edatı, duygulanma ya da bir tepkinin ortaya konmasıyla oluşan kelime gruplarına ünlem grubu denmektedir.

Başka bir ifadeyle ünlem grubu bir seslenme edatı ve bir isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubudur. Eksiz bir birleşmeyle meydana gelen bu grupta

seslenme edatı kelime grubunun başında, isim unsuru ise kelime grubunun sonunda yer alır. Ünlem grubunu ifade eden unsur, kelime grubu içinde tek bir sözcük hâlinde; isim unsuru ise bir sözcük veya sözcük grubu hâlinde yer alır (Ergin, 2019, s. 386).

(Ay, ey, hey, bre, a, be vb.) şeklinde bir isimle bir araya gelerek oluşan bu grup, cümlelerin kuruluşunda herhangi bir rol üstlenmez; cümle dışı unsur olarak cümlelerin herhangi bir yerinde bulunabilmektedir. Bu kelime grubunda vurgu ünlem üzerinde bulunmaktadır (Karahana, 2010, ss. 70-71).

Ünlem grubuyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“**Ah camım**, o ne güzellik!” dedi annem Sibel’i görünce. (112-17)

“**Ah Kemal Bey**, buyrun!” (170-25)

“Elini sıkıca tutup ne kadar güzel olduğunu söylüyordum ki, “**Heey romantik âşıklar**,” dedi Tayfun. (210-8)

“**Aman Anne!**” sözleriyle karşılık verdi. (341-16)

“**Aman çocuklar**, toz kalktı, yemeklere dikkat!” diyerek, tabakların üzerini elleriyle örterdi. (354-12)

Füsün’un hıçkırıkları daha da şiddetlenince, Nesibe Hala geldi: “**Ah Kemal**,” dedi. (462-6)

2.1.10. Ünvan grubu

Bir ünvan veya akrabalık bildiren kelimenin kişi ismiyle birlikte kullanılmasıyla oluşan meslek ya da saygı bildiren sözcüklerle bir araya gelen kelime gruplarına ünvan grupları denir.

Ünvan gruplarında kişi ismi grubun başında, ünvan ya da akrabalık bildiren kelime ise grubun sonunda yer almaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 56).

Bu kelime grubu cümle içinde isim görevinde bulunur. Ünvan grubunda kişi unsuru bileşik bir isimden meydana gelebilir (Karahana, 2010, s. 68).

Ünvan grubunu meydana getiren kelime grubunda ünvan ismi, belirten; kişi ismi ise belirtilen durumundadır. Ünvan grupları cümle söz diziminde özne, nesne ve yer tamlayıcısı olarak görev almaktadır. Bu kelime grubunda vurgu birinci unsur olan isim üzerinde yer almaktadır (Aktan, 2016, ss. 42-43).

Ünvan grubuyla ilgili tespit edilmiş olan örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Şanzelize Butik'in sahibi **Şenay Hanım**, yıllar sonra onu bulduğum zaman, kendisinin de tıpkı Füsün gibi, anne tarafından çok uzak bir hısmımız olduğunu hatırlattı bana. (13-27)

“Yok **Kemal Ağabey**, hemen tanıdım ama siz tanımayınca, ben de rahatsız etmeyeyim dedim.” (14-21)

“**Nesibe Hala'ya**, babana (**Tarık Bey'in** adı bir an aklıma gelmemişti) hürmetler,” dedim. (15-14)

“Nesibe'nin annesi rahmetli **Mihriver Halanız** da hoş bir insandı.” (16-2)

Siz **Sibel Hanım'laydınız**. (23-29)

Ben parayı **Vecihe Teyze'ye** bırakırım. (26-13)

Ertesi gün Satsat'ın Kayseri bayii (ve askerlik arkadaşım) Abdülkerim ile Beyoğlu'ndaki **Hacı Arif'in** lokantasında öğle yemeği yerken, iki gün üst üste boş daireye gidip Füsün'u beklememi utanç içinde hatırladım. (28-36)

Kafadan çatlak bir **Süreyya Dayı** vardı. (32-6)

Meşhur Soğuk Suphi'dir o. (41-7)

Maç bittikten sonra, babamın askerlik arkadaşı **Kova Kadri** ve birkaç futbol meraklısı işadamı, avukat da bize katıldı. (51-33)

“Özcan, Nedim, Basri, Akgün, Naci, Avni, **Mikro Mustafa**, Can, Yüksel, Lefter, Ergun.” (52-8)

2.1.11. Sayı grubu

Bir sayının ve bu sayının belirtmiş olduğu kavramı ya da varlığı gösteren kelimelerin bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubuna sayı grubu denir.

Basamak sistemine göre dizilmiş sayı topluluklarından meydana gelen kelime grupları olarak da tanımlanabilmektedir. Bu kelime grubunda sayılar sondan başa doğru gelerek büyür ve küçük sayı basamak sisteminin sonunda yer alır. Grubu oluşturan sayı isimleri eksiz olarak bir araya gelirler. Sayı adları (bankacılık, oyun gibi) aksi durumlar oluşmadıkça birbirinden ayrı yazılırlar (Karahan, 2010, s. 72).

Sayı grupları en az iki kelime ya da gruptan meydana gelmektedir. İki kelimeden oluşan sayı grubunda her unsur kendi içinde bir kelime veya kelime grubudur. Sayı grubunu oluşturan kelime gruplarında vurgu küçük sayıyı meydana getiren sayı isminin üzerindedir (Demir, 2019, ss. 37-38).

Sayı grubunu, arka arkaya sıralanmış iki ya da daha çok sayının bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubu olarak ifade eden Ergin'e (2019, s. 386) göre sayı grupları tek kelime ile, sıfat tamlaması ile, sayı grubu şekliyle üç başlıkta ele alınmıştır.

Sayı grubu ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“**Bin beş yüz** lira,” dedim. (22-10)

Kız olsaydım, **on iki** yaş küçük olsaydım, benim vücudum da böyle bir şey olurdu işte. (20-10)

Ama oyunun sessizlik anlarında, futbolcuların topa vuruşunu **otuz bin** kişi aynı anda işitirken, ben başımı eski açık tribünlerin arkasından gözükten Boğaz'a, Dolmabahçe Sarayı'nın önünden geçen bir Sovyet gemisine çeviriyor ve Füsün'u düşünüyordum. (51-2)

Her şeyi şimdiden yoluna koymuştum ve **on üç** saat **kırk beş** dakika sonra Merhamet Apartmanı'nda Füsün'la buluşacaktım. (150-28)

Dönüşte yolu uzattım ve Füsün'un sınava girdiği Teknik Üniversite'nin **yüz on beş** yıllık Taşkışla binasının önünden geçtim. (154-7)

Oradan iki arabaya doluştuk ve Belgrad Ormanları'na ve Bentler'e giderek, **yüz yetmiş** yıl önce Avrupalı ressam Melling'in yaptığı bu manzaraya ve Bentler'e bakan bir yeşillige, piknik yapan kimi hayali Avrupalıları taklit ederek yerleştik. (161-21)

Kedilerin yalandığı meydandaki kör çeşmenin **iki yüz yirmi** yıllık mermerleriyle birlikte gözün görebildiği bütün düz yüzeylerinin ve duvarlarının, çeşitli sağ ve sol siyasal partilerin, o zamanlar “fraksiyon” denen grupların sloganları ve ölüm tehditleriyle kaplı olmasından hiç huzursuz olmazdı. (219-13)

27 Ağustos 1984 günü saat **on ikiyi** çeyrek geçe, Çetin'in kullandığı arabayla Avrupa yolculuğuna çıkmak için Çukurcuma'daki eve geldik. (485-24)

Arabayı saatte **yüz beş** kilometre hızla, sanki ne yaptığımı çok iyi bilerek **yüz beş** yıllık bir çınar ağacına teslim ediyordu. (505-27)

Tarlabaşı'ndaki iki katlı eski bir evde, eşya ve kâğıt yığınları arasında bir plastik sandalyede oturan, görece normal görünümlü ev sahibi, bana gururla **kırk iki bin yedi yüz kırk iki** parçası olduğunu söylemişti. (523-9)

2.1.12. Birleşik isim grubu

Kişiye has bir ismin ve soyadının bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubuna birleşik isim grubu⁴ denir.

Ergin'e (2019, s. 381) göre birleşik isim grupları bir nesnenin isim olmak suretiyle yan yana gelerek birden çok ismin oluşturduğu kelime grubudur.

Bazen ikili ve üçlü kişi adları ile yer adları da birleşik isimlerin oluşumunu sağlarlar. Birleşik ismi oluşturan isimler Türkçede has isimlerdir. Cins isimlerle oluşturulmuş birleşik isimler de birleşik isim durumuna geçebilmektedir (Karaörs, 1993, s. 17).

Birleşik isimlerle ünvan grubu karıştırılmamalıdır. Bu durumda vurguya dikkat edilmelidir. Birleşik isimde vurgu son unsuru oluşturan isim üzerindedir (Aktan, 2016, s. 26). Bu kelime grubu meydana gelirken birden çok unsur bir araya gelebilir. Birleşen unsurlar eksiz olarak bir araya gelirler (Delice, 2001, s. 32).

Tarihî şahsiyeti olan kişilerin, makam, mevki, sosyal rolünü, statülerini ve rütbelerini belirtmek için kullanılan ünvan sıfatları da isimden önce kullanılmaktadır. Tarihe mal olmuş bu kişiler bu vasıflarla tarihte yer edindikleri için ünvan grubu ya da sıfat tamlaması olarak değerlendirilmemelidir, birleşik isim durumuna geldiği için birleşik isim grubu olarak ele değerlendirilmelidir.

Birleşik isim grubu söz diziminde özne, nesne, yer ve zarf tamlayıcısı olarak görev almaktadır. Ek fiil alabildiği durumda ise yüklem görevini de üstlenebilmektedir (Demir, 2019, s. 36).

Birleşik isim grubuyla ilgili kitaptan tespit edilmiş olan cümleler şu şekilde sıralanmaktadır:

Maçka'dan geçerek **Dolmabahçe**'ye indik. (46-27)

Fatih'ten **Edirnekapi**'ya, oradan sağa sapıp surlar boyunca aşağıya Haliç'e inişimizi çok iyi hatırlıyorum. (49-4)

Fenerbahçe ikinci golü de atınca, hep birlikte ayağa kalkıp "Gool," diye bağırdık ve birbirimize sarılıp öpüştük. (51-31)

⁴ Birleşik İsim Grubu bazı araştırmacılar tarafından farklı şekilde adlandırılmıştır. Günay KARAAĞAÇ, Türkçenin Söz Dizimi (2021) adlı kitabında bu grubu Özel Ad Öbeği, H. İbrahim DELİCE, Türkçe Sözdizimi (2001) adlı kitabında Özel İsim Öbeği, Necati DEMİR, Türkçe Cümle Bilgisi (2019) adlı kitabında Birleşik İsim Öbeği, A. ÖZKAN, M. TOKER, U. D. AŞÇI ise Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (2020) adlı kitabında bu kelime grubunu Özel İsim Grubu başlığıyla ele almıştır.

Güzel ve mutlu hayatıma bütün alışkanlıklarım ile devam edebilmek için Füsün'a âşık olmamam gerektiğini, o gecelerde **Nişantaşı'nın** ışıklarını seyredirken arada bir aklımdan geçiriyordum. (61-7)

Bazan ta **Dolmabahçe, Beşiktaş** tarafından bir geminin düdüğünü işitir, beraber bunun nasıl bir gemi olduğunu düşünürdük. (62-8)

Güzellik yarışmasının sunucusu şarkıcı **Hakan Serinkan'a** meşhur olduğu için değil, içeride kuliste herkes entrikalar çevirir, kendi hakkı göz göre göre yenirken, kendisine yakınlık ve şefkat gösterdiği, hatta sahnede soracağı ve diğer kızları tir tir titreten kültür ve zekâ sorularını (ve cevaplarını) ona kuliste önceden fısıldadığı için yakınlık hissetmiş, daha sonra bu eski tarz şarkıcının ısrarlı telefonlarına -zaten annesi de istemiyordu- karşılık vermemiştir. (66-15)

O tarafa sokuldum ve bir ara babamla da iş yapmış **Aydın ve Gündüz Pamuk** kardeşlerle bir iki laf ettik. (124-11)

Ama **Orhan Gencebay** “Her şey karanlık, nerede insanlık!” diye öfkelenirken, ben ağaçlar ve yıldızlar arasındaki o sinemada Füsün'un yanında oturmaktan çok memnundum. (271-29)

Bu sefer başrolde **Türkan Şoray** değil, **Fatma Girik** oynuyordu ve hemen yukarımızdaki balkona bir rakı sofrası kurup ailesiyle demlenen adetli ve şişman bir balkon babası, bu durumdan memnun olmadığını, ikide bir “Türkan hiç böyle mi oynardı, geç kardeşim geç, hiç olmamış!” diyerek ifade ediyordu. (274-35)

Bu kitabı, benim ağzımdan ve benim onayım ile anlatan **Orhan Pamuk** beyefendiyi böyle aradım. (529-31)

2.1.13. Birleşik fiil grubu

En az iki sözcüğün bir araya gelerek oluşturduğu fiile birleşik fiil grubu denir. Birleşik bir fiil, bir ismin bir yardımcı fiille birleşmesiyle veya yardımcı bir fiilin bir asıl fiille birleşmesi sonucu meydana gelmektedir (Özkan vd., 2020, s. 76).

Birleşik fiillerin oluş biçimi söz konusu olduğunda, isim ya da fiil unsuru başta; yardımcı fiil unsuru ise sona gelmektedir (Ergin, 2019, s. 382).

Karahan'a (2010, s. 73) göre bir hareketi karşılayan ya da bir hareketi tasvir etmek amacıyla yan yana gelip birleşen kelime gruplarına birleşik fiil grupları denir. Karahan'a (2010, s. 73) göre birleşik fiiller “bir hareketi karşılayan” ya da “bir hareketi tasvir eden birleşik fiiller” olarak iki başlıkta incelenmektedir.

Birleşik fiiller, ister bir isim unsuru ile isterse de bir fiil unsuruyla başka bir fiilin birleşmesinden oluşsun, birleşik fiillerde anlamca kaynaşma durumu olduğundan bu kelime grubu tek bir kavramı karşılamaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 57).

Birleşik fiiller meydana geldiğinde vurgu birinci unsur üzerinde yer almaktadır (Aktan, 2016, s. 43).

Türkçeye Arapçadan geçmiş olan kelimelerin yardımcı bir fiille birleşmesi durumunda kelimenin orijinal hâli de göz önünde bulundurularak bir ses kaybı meydana gelmektedir. Bu ses kaybının meydana gelmesi sonucu oluşan birleşik fiil grubu bitişik yazılır. Yine isim ve bir yardımcı fiilin birleşmesi sonucunda ses türemesi meydana geldiğinde bu birleşik fiil grubu da bitişik yazılmaktadır. Eğer ki isimde herhangi bir ses düşmesi ya da türemesi meydana gelmiyorsa bu durumda birleşik fiil grubu ayrı yazılmaktadır (Kültürel, 2018, s. 19).

Bu çalışmada birleşik fiil grubu, üç başlıktan oluşmaktadır:

2.1.13.1. İki fiilden oluşan birleşik fiiller

İki fiilin bir araya gelerek hem anlamca hem de yapıca kaynaşıp kalıplaşarak oluşturduğu kelime grubuna birleşik fiil denir.

Birleşik fiiller, zarf-fiil eki -a/-e almış olan asıl fiil ve bir yardımcı fiilin anlamca kaynaşıp kalıplaşmasıyla bir tek anlamı karşılaması sonucunda oluşmuştur. Bu birleşik fiillerin birleşimi hem yapı hem de anlam yönü düşünüldüğünde bir kurallılık gerektirmektedir (Demir, 2019, s. 38).

Bu birleşik fiil grubunda asıl unsuru oluşturan fiil başta, yardımcı fiil unsuru ise sonda yer almaktadır. Bu fiiller, asıl fiile -A, -I/-U, -Ip/-Up zarf-fiil eklerinden birinin eklenmesiyle meydana gelmektedir. Bu tür fiillere tasvir fiilleri ya da betimleyici fiiller denmektedir.

Tasvir fiillerinin yeterlilik, tezlik, sürerlilik ve yaklaşma olmak üzere dört çeşidi vardır (Özkan vd., 2020, s. 80).

Romandan tespit edilen tasvirî fiiller şu şekilde sıralanmıştır:

Ama “ilk sevişme”nin izlerine ve eşyalarına gösterilecek aşırı bir dikkat, Füsün ile benim aramda gelişen yoğun şefkat ve şükran duygularını anlamaya **engel olabilir.** (38-24)

Bu manzaraya bakarken, buraya aslında Füsün’u bu mehtaplı gecede bir kere **görebilmek, öpebilmek**, onunla **konusabilmek** kadar bu akşam bir başkasıyla beraber

olmadığından emin olmak için de geldiğimi, sarhoş aklım şimdi bana dürüstçe söylüyordu. (74-36)

Bu acıyı **dayanılabilir** kılan tek şey, o altın andan kalma bir eşyaya sahip olmaktır. (80-22)

Kadının güzelliği artık solduğu, yokluktan üstüne başına yeterince para harcayamadığı için o gün de yaklaşıyordu **denebilir**. (85-20)

Durabilirler tabii... (94-12)

Kenan aslında onun için ideal bir koca da **olabilir**. (143-2)

O anda ona sarılıp acımı ve tutkumu **unutabilmeyi**, hiç olmazsa ona hissettiklerimi **anlatabilmeyi** ne çok isterdim! (162-36)

“Şemsiyen burada,” **deyiverdim**. (35-15)

Yanlış bir şey söyleyip Türklerin kalbini kolayca kırabileceğini hemen öğrenmişti, **gülümseyiverdi**. (40-6)

Bu adamın haline Füsün’un istediği gibi anlayışla gülümseyecek, içimdeki kıskançlığı da bastırabilecektim belki, ama arabasının markasından, yaptığı işten, iri yeşil gözlerinden sonra, Füsün adını da **söyleyiverince**, bir an beni sersemleten bir kıskançlık her yerimi sardı. (67-12)

Ama Füsün Merhamet Apartmanı’ndaki randevuya on dakika gecikince, çıkardığım bu sonuçları **unutuverdim** hemen. (76-2)

Öyle sorumsuzca **söyleyivermişim**. (82-23)

Nişan günü çabuk **geliverdi**, bütün tahminleri de boşa çıkardı. (107-31)

Uzun süren pazarlıklardan sonra, ünlü koleksiyoncu Hasta Halit Bey, bu kartpostallardan birine dokunmama, yakından bakmama izin verince, otelin modernist ve uluslararası üsluplu tanıdık cephesi bana yalnız nişan gecesini değil, bütün çocukluğumu **hatırlatıverdi**. (110-20)

“Ben de oturabilir miyim Kemal Bey?” cevabımızı beklemeden kenardan sandalyeyi kapıp yanımıza **yerleşiverdi**. (128-5)

Babamın gözleri arada **kapanıveriyordu**. (145-33)

Her zamanki buluşma saatimize doğru akan dakikalarda, içimde “bugün, evet, şimdi geliyor” duygusu bir bahar çiçeği gibi kendiliğinden **açıverirdi**. (155-21)

Şanzelize Butik’in kapı çanı tıngırdarken, kalbim **burkuluverdi**. (159-18)

Az sonra biraz olsun acımı unutup **uyuyakalacağımı** anladım. (192-4)

Sibel uzun uzun ağladıktan sonra, kollarımın arasında uyuyakalınca, ben de **uyuyakalmışım**. (201-25)

“Sahi mi?” dedim ve **kalakaldım**. (280-22)

2.1.13.2. Bir isim ve bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiller

Bir isim ve bir yardımcı fiilin bir araya gelmesiyle oluşan birleşik fiil çeşididir. Bu birleşik fiil çeşidi Türkçede genellikle bir isim ile “-et, -ol, -eyle, bulun-, yap-” yardımcı fiillerinin bir araya gelmesiyle oluşur (Daşdemir, 2014, s. 44). Bunlardan “-et, -eyle, yap-” isimlerinden geçişli bir birleşik, “-ol, bulun-”dan ise geçişsiz bir birleşik fiil meydana gelmektedir. Türkçede en çok kullanılan yardımcı fiiller “-et ve -ol” yardımcı fiilleridir (Ergin, 2019, s. 382).

Tek başlarına kullanılmayan ancak kullanıldıklarında da esas biçimlerini koruyamayan isimler, yardımcı fiille birleştiklerinde ses kaybı veya ses türemesi meydana geliyorsa bu durumda isim ve yardımcı fiil bitişik yazılır. İsim ve yardımcı fiille oluşturulan birleşik fiil grubunda isim unsuru, bir isim-fiil grubu ya da herhangi bir kelime grubu da olabilir. İsim unsuru bir isim-fiil grubu olan kelime grubunda bir olumsuzluk belirtisi meydana gelmektedir. Bu durum da ya isim-fiil grubunun olumsuz yapılmasıyla ya da yardımcı fiilin olumsuzluk eki almasıyla gerçekleşmektedir. İsim ve bir yardımcı fiille oluşan birleşik fiil grubunda vurgu isim unsuru üzerinde sağlanmaktadır (Karaağaç, 2021, s. 192).

Bu birleşik fiil grubunun isim unsuru sıfat-fiilden oluşabilir. Sıfat-fiil , “ol-” ve “bulun-” yardımcı fiilleriyle bir araya gelir. İsim ve yardımcı fiille oluşan birleşik fiillerde birden çok isim unsuru yer alabilir. Bu birleşik fiillerin isim unsuru bir kelime grubundan meydana gelebilir (Karahana, 2010, ss. 73-74).

Bir isim ve bir yardımcı fiilden oluşan birleşik fiiliyle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Gene de bu utanç anının yoğunluğuna rağmen Füsün’un yapması gereken şeyi yapamadığını, bir tuhafılık olduğunu **hissettim**. (24-28)

Adamın apartmanını **vakfedip** gelirini fakirlere dağıtacağını anlayan iki oğlu (birinin kızı ilkokulda sınıf arkadaşındı), babalarının bunadığını doktor raporuyla kanıtlayıp onu düşkünler evine atmışlar, binaya el koymuşlar, ama çocukluğumda benim tuhaf bulduğum adını değiştirmemişlerdi. (28-18)

Çayımızı içerken, akrabalarından, çocukluğumuzdan, ortak hatıralarımızdan kimseyi iğnelemeden, kötülemeden **söz ettik**. (31-29)

Oğlunu çok seviyor, onu her gün öpüp okşuyor, sevinçten uçuyor, her gün de Allah’a **şükrediyormuş**. (45-22)

Artık Füsün ile öpüşmek, ilk buluşmalarımızdaki gibi yalnızca birbirimizi sinamak, karşılıklı duyduğumuz çekimi ifade etmek için yaptığımız kışkırtıcı bir hareket değil, kendi zevkimiz için yaptığımız ve yaptıkça da, ne olduğunu ikimizin de hayretle **keşfettiği** bir şeydi. (53-30)

Ama daha sonra **fark ettiğim** gibi bu görüntüler, aldığım hazzın ve mutluluğun nedeni değil, kışkırtıcı birer resmiydi yalnızca... (61-29)

Bazan arka bahçedeki iri kargalardan biri balkonun demirlerine konar, sessizce bizi **seyrederdi**. (61-35)

Sürekli ona birlikte sinemaya gitmeyi, köşedeki çay bahçesinde oturmayı **teklif ediyor**, Füsün’u görünce heyecana kapıldığı ilk dakikalarda tutuklaşıp sessizleşiyordu. (65-20)

Evde köpeklerin anlamı ve benim onları önce getirip sonra da almam hakkında uzun uzun düşündüm, köpeğin yokluğunu ancak on bir ay sonra ve bence askerî darbenin yaydığı kendimize çekidüzen verelim havasıyla **fark etmişlerdi**, ama Nesibe Hala “hemen” **fark ettiklerini zannediyordu**. (394-23)

“Neden **zahmet ettiniz** Kemal Bey.” (395-2)

2.1.13.3. Anlamca kaynaşıp deyimleşmiş birleşik fiiller

Kelime grubundan birisinin fiil olduğu en az iki kelimenin bir araya gelerek oluşturduğu kelime grubuna denmektedir. Bu kelimelerin genel olarak asıl anlamından uzaklaştığı görülmektedir (Demir, 2019, s. 40). Başka bir deyişle biri isim diğeri bir fiil olan birleşik fiil grubunda her iki unsur da esas anlamlarından koparak yeni bir anlam alanına işaret etmektedir (Hirik, 2021, s. 121). Bu şekilde oluşmuş olan birleşik fiil grubuna deyim de denmektedir.

Türkçe, tarihî geçmişi de göz önünde bulundurduğunda deyimlerin sayısının oldukça fazla olduğu bir dildir. Bu yolla oluşmuş olan birleşik fiillerde son unsur her zaman bir fiildir (Demir, 2019, s. 40).

Anlamca kaynaşıp deyimleşen birleşik fiillerle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“Bunu hep birlikte, arabayla İzmir Fuarı’na gittiğimiz günlerde, dönüşte bana kızmasın, beni affetsin diye ona almıştım, ama vermek **kısmet olmadı**.” (101-7)

Ağabeyim, ders verir havada bir şeyler söylerken, ben de hatıralardan **söz açtım**. (105-20)

Benden hoşlanmadığını hissetmek **keyfimi kaçırmamıştı** hiç. (118-8)

Sırra kadem basmıştı. (123-13)

Oraya erken gidip beklemenin acımı daha da artırdığını anlayınca, ikiye beş kaladan önce gitmemeye **karar verdim**. (154-37)

Şanzelize Butik'in kapı çanı tıngırdarken, **kalbim burkuluverdi**. (159-36)

Kapıyı annesi açtı ve apartman karanlığındaki yorgun yabancıya, davetsiz bir satıcıya bakar gibi bir an **burun kıvırdı**. (170-22)

Aklımın köşesinden bile geçirmediğimi sandığım bu fikir, Füsün'un güzellik yarışmasından sevgili arkadaşı Ceyda ile buluştuğumuzda birden bütün ayrıntılarıyla **gözümde canlandı**. (189-9)

Bu sefer kesilmiş hatlara özgü kesintili sesi işitince, karnımdaki ağrı bütün gövdemi ve aklımı **ele geçirdi**. (193-13)

“Onu içinden çıkaramıyor musun yani?” diye gerçeği kendi kelimeleriyle veciz bir şekilde **dile getirdi** bir kerede akıllı nişanım. (200-36)

Hayal Hayati aynı zamanda rejisör ve prodüktördü ve Sansür Kurulu üyeliğini, Pelür'e devam eden başka pek çokları gibi, “ötekileri deli etmek!” için kabul ettiğini söyler, sonra şaka yaptığı zamanlarda hep yaptığı gibi Füsün'a bir **göz kırpar**. (344-5)

Akşam **ağzımı bıçak açmadı**. (394-10)

2.1.14. Kısaltma grupları

Kelime gruplarının, cümlelerin kısaltılması ya da yıpranması sonucu oluşan kelime gruplarına kısaltma grupları denir.

Kısaltma grupları oluşum yönüyle herhangi bir kurala bağlı değildir. Sayıları pek fazla olmayan bu kelime grubu, daha geniş gruplardan kısaltmış ve klişeleşmiştir (Ergin, 2019, s. 391).

Kısaltma grupları aynı zamanda kısaltmış birer fiil grubundan meydana gelmektedir. Asıl olarak hâl ekleri alarak bir ismi fiile bağlamış olduklarından bu kelime grubunda bir fiil ya da fiil kuralı bulunmaktadır. Fiilin düştüğü durumlarda da bu kelime grubu oluşmaktadır (Özkan vd., 2020, s. 109).

Kısaltma grupları genellikle iki isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşmaktadır. Bu kelime grubunda ikinci unsur, genellikle bir nitelik isminden meydana

gelmektedir. İkinci unsuru nitelik isminden oluşmayan kısaltma grupları da vardır. Bu kelime grubunun unsurları da kelime gruplarından oluşabilir. Kısaltma grupları cümle içindeki dizimine göre isim, sıfat ve zarf görevinde kullanılabilmektedir (Karahana, 2010, s. 80).

Kısaltma gruplarının oluşumu sonucu vurgu ikinci unsur üzerinde yer almaktadır (Demir, 2019, s. 41).

Kısaltma grupları yapıları bakımından şu başlıklar altında ele alınacaktır:

2.1.14.1. İsnat grubu

İsnat grubu, Türkçede kurulan sıfat tamlamasının aksi bir durumla oluşur. İsnat grubunda isim başta sıfat unsuru ise sonda gelmektedir.

İsnat grubunun unsurlarında çekim eki ya hiç bulunmaz ya da sadece ilk unsur iyelik eki almaktadır (Karahana, 2010, s. 80).

Karaağaç’a (2021, s. 175) göre ise isnat grupları biri diğerine isnat edilen iki ismin bir araya gelmesiyle oluşan kelime gruplarıdır. İsnat edilen unsur bir ismin özelliği ya da niteliğidir. Başka bir ifadeyle isnat grubu unsurları ters dönmüş bir sıfat tamlamasından meydana gelmektedir.

Kitaptan tespit edilen isnat grubuyla ilgili örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“Cömert **Eliaçık**’ı ne yapacağız Kemal Bey?” diye kaşlarını neşeyle kaldırıp gülümseyerek soruyordu Kenan. (82-31)

Bazan paslanmış konserveler, gazoz kapakları, **ağzı açık** kara midyeler, hatta çok eski zamanlardan kalma gemi hayaletleri görür, tarihin ve zamanın genişliğini, kendi önemsizliğini hatırlardım. (205-11)

Bir hırsızlık olayını gizlice soruşturuyoruz yalanıyla, daha önce Füsün’u, babasını ve Nesibe Hala’yı bulsun diye sağa sola gizlice yolladığım babamın karanlık işlerini gören ve bir süre de korumalığını yapan (eski adı fedai) Ramiz de araştırmalarından **eli boş** dönüyordu. (218-10)

Füsün arka koltukta başını kocasının göğsüne dayayıp uyuyakalınca, pencerelerden akan karanlık sokakları, imalathaneleri, gecekonduları, duvarlara sol sloganlar yazan gençleri, karanlıkta daha da ihtiyar gözüken ağaçları, **başiboş köpek çetelerini** ve kapanmakta olan çay bahçelerini seyrederek sigara içtim ve gördüğümüz filmlerin bilinmesi gereken püf noktalarını, tam bir iyimserlikle fısıldar gibi anlatan Feridun’a dönüp hiç bakmadım. (273-33)

Taşradan İstanbul'a gelip de **başı açık**, makyajlı, rujlu güzel bir kadına hiç durmadan sert sert ve hayranlıkla bakan erkeklerin kadınları ne kadar taciz ettiklerini, Sibel bana sık sık anlatmıştı. (363-23)

Fusun'a âşık olduğum altı yılın sonunda hayatın bir **ucu açık**, eğlenceli bir serüven olduğunu düşünen birinden, hayata küskün, içine kapanık, kederli bir adama dönüşmek üzereydim. (409-7)

Kırık Hayatlar'ın ticari başarısı şimdi beni başarılı -hatta akıllı ve kurnaz- bir prodüktör yapmış, bu da kameramanlardan ünlü oyunculara kadar masama oturup benimle arkadaşlık etmek isteyenlerin sayısını **hatırı sayılır** ölçüde artırmıştı. (424-29)

Onun sayesinde, o günlerde İstanbul'da, **başı açık** güzel bir kadınla gezinmenin bütün zevklerini ve gerilimlerini harikulade bir eğlenceymiş gibi yaşadım. (447-18)

Şakacı, eğlenceli, **eli açık**, iyi kalpli biriydi rahmetli Mümtaz Bey. (538-37)

2.1.14.2. Yükleme grubu

Bir sıfat-fiil unsuru ve bir isim-fiil unsurunun kısalması sonucu oluşan gruptur. Yükle durumu eki almış olan bir isim unsurunun başka bir isim unsuruyla kurmuş olduğu isim ve sıfat görevindeki kelime grubundan meydana gelmektedir. Yükleme grubundaki vurgu ikinci unsur üzerinde yer almaktadır (Demir, 2019, ss. 42-43).

Metinden yükleme grubu ile ilgili örnekler tespit edilememiştir.

2.1.14.3. Yönelme grubu

Yönelme hâl eki almış olan bir isim unsuruyla yalın hâldeki başka bir isim unsurunun oluşturduğu kelime grubuna denmektedir.

Yönelme grubunda yönelme hâl eki almış olan unsur başta yalın isim unsuru ise sonda gelmektedir. Yönelme grubunu oluşturan kelime grubunun unsurları, birer kelime gruplarından meydana gelebilir (Delice, 2001, s. 50).

Yönelme grubu ile ilgili tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Saplantıya yakın bir tutkuyla kendisine âşık olduğu için Fusun'un da sevebileceğini hissettiği bu adam, yakışıklı, zengin ve "tabii evli" bir işadamıydı. (66-37)

İkinci kadın **kestane ağacına yakın** pencerelerine baktıkça yüreğim hızlanıyordu. (74-25)

Bazan birimiz, inciri, dikkatle gagalarının arasına alan **keyfine düşkün** bir kuş gibi, öbürünün alt ya da üst dudağını hafifçe emerek kendi ağzının içine çekiyor, hapsettiği bu dudak parçasını kendi dişleri arasına sıkıştırıp ötekine “artık insafıma kalmışsın!” demeye getiriyor, öteki de dudağının maceralarını zevk ve sabırla hissettikten, sevgilisinin insafına kalmanın ürpertici tatlarını kenarından yaşadktan ve aynı anda yalnız dudağını değil, bütün gövdesini sevgilisinin merhametine cesaretle teslim etmenin ne kadar çekici olabileceğini, şefkat ve teslimiyet arasındaki bu bölgenin aşkın en karanlık, en derin yeri olduğunu hayatta ilk defa sezmeye başladıktan sonra ötekine aynı şeyi yapıyor, tam bu arada ağızlarımızın içinde sabırsızlıkla kıvranan dillerimiz, dişlerimiz arasından hızla birbirini bularak sevginin şiddetle değil, yumuşaklık, kucaklama ve dokunmakla ilgili o tatlı yanını hatırlatıyordu. (109-16)

Yere, mekâna, **ruh haline bağlı** bu derin huzur, çevrede gördüklerimle, Füsün’un ağır ağır ilerleyen kuş resimleriyle, yerdeki Uşak halısının kiremit rengiyle, kumaş parçaları, düğmeler, eski gazeteler, Tarık Bey’in okuma gözlüğü, küllükler ve Nesibe Hala’nın örgü takımlarıyla karışıyordu aklımda. (369-4)

2.1.14.4. Bulunma grubu

Bulunma hâl eki almış bir isim unsuru ile eksiz/yalın durumundaki bir diğer isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubudur. Bulunma grupları, kelime grupları ve cümle içinde isim, sıfat ve zarf görevinde bulunmaktadırlar (Erten, 2022, s. 21).

Bulunma grubuyla ilgili tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Güzel ve mutlu hayatıma bütün alışkanlıklarım ile devam edebilmek için Füsün’a âşık olmamam gerektiğini, o gecelerde Nişantaşı’nın ışıklarını seyrederken **arada bir** aklımdan geçiriyordum. (61-7)

İkide bir anlattığı dinî hikâyelere de gülme hiç. (96-30)

İkide bir şarkı söyleyen bütün o salak âşıklardan, hizmetçi kızken bir günde şarkıcı olabilen başörtülü ama dudakları boyalı köylü kızlarından bıkmıştım. (276-21)

Dönüş yolunda arabada şişeyi **arada bir** dudaklarıma değdirdiğimi gören ve Füsün ile aramdaki tatsızlıktan habersiz olan damat Feridun Bey, “Abi, çok iyi değil mi bu Meltem gazozu?” dedi. (282-16)

O yıllarda sokaklarda sürekli cinayetler işlenir, gece yarıları kahvehaneler taranır, üniversitelerde **her iki günde bir** işgal boykot gibi şeyler yaşanır, bombalar patlar, bankalar militanlarca soyulurdu. (320-17)

Zaten benim gelmediğim geceler, **haftada bir iki kere** Füsün sık gömleklerinden birini giyiyor, benim aldığım kelebekli broşlardan birini takıyor, kocasıyla Beyoğlu'na çıkıp Pelür, Perde gibi yerlerden birinde saatlerce oturuyordu. (325-21)

Caddeden **arada bir** içi marşlar söyleyen askerle dolu askerî kamyonlar geçiyordu. (392-23)

Artık akşamları Çukurcuma'ya gidip onu göremiyordum, ama **iki günde bir** öğleden sonra Beyoğlu'nda buluşup sinemaya gidiyorduk. (476-3)

İstanbul'da olduğum zamanlarda **haftada bir** çatı arasına gelir, benim hatırlayarak sıraya dizdiğim eşyaların ve fotoğrafların müzede neden aynı kutular ya da vitrinler ve romanda neden aynı bölümlerde yer alması gerektiğini sorar, ben de zevkle anlatırdım. (532-2)

Müzenin, hep kara elbiseler giyen hepsi kadın bekçilerinin gözleri yaşlıymış ve yöneticilere göre, **birkaç yılda bir** müzeye mutlaka gelen Türk beyefendiyi bu çok üzmüş. (546-4)

2.1.14.5. Uzaklaşma grubu

Uzaklaşma hâl eki almış olan birinci unsur durumundaki isim ile yalın durumunda bulunan ikinci isim unsurunun oluşturduğu kelime grubudur. Bu kelime grubu da çekimsiz fiiller (fiilimsiler) ile kurulan grupların yıpranmış ve kalıplaşmış biçimiyle oluşmaktadır. Kelime grubundaki vurgu ikinci unsur üzerinde yer almaktadır. Uzaklaşma grupları sıfat tamlamaları içinde sıfat görevi üstlenmektedir. Cümle içinde ise özne, nesne, zarf-tümleci ve yüklem olarak görev yapmaktadır (Aktan, 2016, ss. 75-76).

Uzaklaşma grubuyla ilgili tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Sonradan görme zenginler gibi ikide bir araba değiştirme. (96-33)

Sokak sokak bütün şehri **baştan aşağı** yürüse miydim? (216-20)

Çok arzuladımsa da, **bir yıldan fazla** bir süre o iki köpeğe dokunamadım. (395-27)

“Adamı gördün mü, **boyundan uzun** bir ayna taşıyor,” derdi Füsün. (446-10)

2.1.14.6. Vasıta grubu

Vasıta eki almış bir isim unsuru ile başka bir isim unsurunun veya sıfatın meydana getirdiği kelime grubudur. Bu kelime grubu cümle içinde sıfat ve zarf göreviyle kullanılmaktadır. Vasıta grubunun vurgusu ikinci unsur üzerinde yer almaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 96).

Vasıta grubuyla ilgili tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Hatıralarla dolu tatlı ve yumuşak bir müzik çalıyordu; Mehmet'in, Tayfun'un acımasız ve öfkeli dilini kullanmak istemediğini gördüm. (139-23)

Şişelerle, küllüklerle, tabaklarla, bardaklarla tıks tıks masaya, İstanbul sosyetesinin gürültüsüne bakıp mutlu olduğumu, hayatı sevdiğimi düşündüğümü hatırlıyorum. (211-30)

Tanıdıklarla dolu Fuaye gibi bir yerde ikimiz de duygusallığa, aşırılığa, öfkeye kapılmayız diye düşünmüştüm. (226-14)

Parayı ödedim, filmlerde **bizimle birlikte** “aile” kısmında değil, tek başına bekâr erkekler kısmında oturan Çetin Efendi'ye gazozunu götürdüm. (279-27)

Ama on yaşlarındaki çocuk bu ikinci **anlamla ilgili** değildi hiç. (280-5)

Sekiz yıl boyunca Keskinler'in sofrasında seyrettiğimiz filmlerin en yoğun, en çok içe işleyen ve en tuhaf anları, bu anlara eşlik eden **Füsun'un yüz ifadesiyle birlikte** hafızama kazınmıştır. (307-24)

Çünkü yarım yüzyıldır sansür kurulu üyeleri, yalnız devletin yasaklamak istediği, güç sahiplerini huzursuz eden konuları değil, kafalarına takılan ve sivri buldukları her filmi, her türlü gerekçeyle yasaklama alışkanlığı edinmişlerdi ve bu gücü Hayal Hayati gibi içlerinden gelen bir zevk ve **mizahla gelişigüzel** kullanmayı da çok seviyorlardı. (344-37)

Karga başka kereler de gelmiş ve parlak ve korkutucu **gözüyle yan yan** Füsun'u seyrederken ondan kaçmamış, hatta Füsun ondan ürkmüştü. (348-10)

Ama bunlar **umutsuzlukla kurulmuş** teselli düşleriydi. (381-9)

Aramalarda, kimlik kontrollerinde, polis karşısındayken, vatandaşlar arasında hep hissettiğim **korku ve suçluluk duygularıyla yüklü** bir sessizlik vardı aramızda. (398-26)

Ama Füsun'dan geri kalan eşyaları ne yapabileceğimi, bana en iyi Barcelona'daki Frederic Mares Müzesi'nin en üst katındaki tokalar, küpeler, oyun kâğıtları, anahtarlar,

yelpazeler, parfüm şişeleri, mendiller, broşlar, gerdanlıklar, çantalar, **bileziklerle dolu** duygusal müze öğretmiştir. (519-3)

2.1.14.7. Eşitlik grubu

Eşitlik eki almış bir isim unsuruyla onu takip eden diğer bir isim unsurunun bir araya gelmesiyle meydana gelen kelime grubudur. Grubu oluşturan unsurların biri veya ikisi de kelime grubundan oluşabilir. Kelime grubunun vurgusu son unsur üzerinde yer almaktadır (Doğan, 2012, s. 128).

Eşitlik grubuyla ilgili tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“Sonra sen babanı utandırmamak için **kibarca bakışlarını** kaçırdın.” (97-21)

Bencilliğimin yüzüme vurulmadan ve aşk mutluluğumun yargılanmadan **erkekçe bir anlayışla** kabul edilmesi, beni rahatlatmıştı. (142-33)

“Buyrun Kemal Bey,” dedi Şenay Hanım **şeytanca bir gülümsemeyle**. (159-22)

“Sana **arkadaşça bir şey** söyleyeyim mi, ama kızmayacaksın.” (332-8)

Bazan sohbetin en tuhaf yerinde, bizi hiç dinlemediğini sandığımız bir anda, Tarık Bey birden konuya girer, ayrıntıları bizden de iyi kavradığını gösteren **bilgece bir şey** söylerdi: (395-23)

2.1.14.8. İlgi grubu

İlgi eki almış bir isim unsuruyla yalın bir isim unsurunun bir araya gelmesiyle oluşan kelime grubudur. Kelime grubunda ilgi eki almış olan unsur önce, yalın durumda olan isim unsuru ise sonra gelmektedir. İlgi grubu kısaltmış iyelik grubu hâlinindedir (Karaörs, 1993, s. 27).

İlgi grubuyla ilgili tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“**Senin kız** bu akşam benimle ilgilenir mi bilmiyorum,” dedi Zaim. (143-11)

“Bu akşam Sibel ve Mehmet varken işleri fazla ileri götüremezdim zaten, ama şimdi **senin kız** yüzünden Nurcihan ile hiç ilgilenemeyeceğim.” (143-21)

“**Bizim ustalar** Avrupa mallarını çok güzel taklit ediyorlar evelallah, ama tabii sizinki gibi bilen göz anlıyor hakiki olmadığını.” (153-3)

Zaim **bizim masaya**, benim yanıma oturdu: “Arkadaki **senin şirket** masasında, bütün gece Sibel’le senin şakanız yapılmış,” dedi. (153-28)

Her gece benimle buluşmayı bir tür kader birliği alışkanlığı haline getiren Mehmet'in, "**bizim kızların**" Paris'te yaptıkları alışverişlerden saatlerce konuşmasından iyice bezmiştim zaten. (219-28)

Eşyaların gücü, içlerinde birikmiş hatıralar kadar, **bizim hayal** ve hatırlama gücümüzün ciltlerine de bağlıdır elbette. Başka bir zaman hiç ilgilenmeyeceğim, hatta bayağı bulacağım sepet içindeki bu Edirne sabunları, sabundan yapılmış bu üzümler, ayvalar, kayısı ve çilekler, tombala hediyesi olduğu için yılbaşı gecelerinde derinden hissettiğim huzur ve mutluluk duygusunu. (337-24)

2.1.14.9. Kısalmış (Klişeleşmiş) yapılar

İsnat, yükleme, yönelme, bulunma, uzaklaşma, vasıta, eşitlik, ilgi gruplarına dâhil olmayıp kuralsız olarak oluşan başka kısaltma grupları da vardır. Bu kısaltma gruplarına kısalmış yani klişeleşmiş yapılar adı verilmektedir. Bu yapılarında kelime gruplarında veya cümle içinde yıpranma sonucunda oluşmuş klişeleşmiş yapılar olduğu görülmektedir. Kısalmış yapılar genellikle bir tekrar yapısıyla oluşmaktadır. Kısalmış yapılardan bir unsur ek alabileceği gibi her iki unsur da ek alabilmektedir fakat bu unsurların almış oldukları ekler birbirinden farklıdır.

Kısalmış yapılar, cümle içinde genellikle zarf görevinde kullanılmaktadır ancak bazen sıfat görevinde de kullanılabilmektedir. Kısalmış yapılarda vurgu genellikle ilk unsur üzerinde bulunmaktadır (Özkan vd., 2020, ss. 122-123).

Kısalmış yapılarla ilgili kitaptan tespit edilmiş olan örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

"O dershanelerde **boşu boşuna** geçer vakit, hepsi birer ticarethane," dedim. (32-31)

Burada, on yıl önce, **birdenbire** tekstil ihracatıyla çok zenginleştığımız yıllarda, babamın, bir arkadaşının etkisiyle davet edip karşısında poz verdiği Akademi'de hoca olan heykeltıraş Somtaş Yontunç'un (soyadını Atatürk vermişti) yaptığı alçı büstünü sergiliyorum. (95-17)

Bir gözümle perdeyi seyrederken, bir gözümle de sahneden sahneye Füsun'un gövdesinin dar tahta sandalyede kıpırdanışını, soluk alışverişlerini, Orhan Gencebay "Kaderin böylesine yazıklar olsun," derken blucinli bacaklarını **üst üste** atışını ve sigara içişini izliyor, onun perdedeki duygusallığı ne kadar paylaştığını tahmin etmeye çalışarak zevk alıyordum. (271-35)

Başka zamanlarda da, başka sinemalarda da böyle bir kıskançlığa kapıldığım zamanlarda yaptığım gibi, konuyu unuttuğumu sandıkları hemen sonra, bacak bacak üstüne atma ve sigara yakma bahaneleriyle onlara doğru bir bakış atıp Füsün'un kucağında duran kazağın altında mutlulukla **el ele** tutuşup tutuşmadıklarını görmeye çalışırdım. (276-14)

Füsün ile artık bahçe sinemalarında film seyretmeyeceğimizi, yıldızların altında onunla **yan yana** oturmanın verdiği mutluluğun artık sona erdiğini hatırlatıyordu bu söz. (283-10)

Nedenini yıllar sonra bile bilmek istemediğim bu utanç, küskünlüğümle **iç içe** geçmişti. (287-12)

Çukurcuma'daki eve ilk ziyaretlerim bu dertlenmelerle, eve alışma, Füsün ile **göz göze** gelme, evin içindeki havaya uyum sağlama gayretiyle geçti. (292-12)

"Ben elimi sürmedim. Saat **kendi kendine** çalıştı, bırak **kendi kendine** dursun!" derdi. (295-19)

Onunla karanlıkta, pencerenin önünde **yan yana** durup bir süre manzaraya baktık. (309-19)

Çok sevilen Feridun, kimisine hayran olduğu, kimisine yardımcılık ettiği ve hep iyi geçinmek istediği bu sinema insanların masalarına gidip saatlerce oturduğu için, biz Füsün'la masamızda sık sık **baş başa** kalırdık, ama bunlar beni mutlu eden özel zamanlar olmazdı. (313-36)

Şehrin bütün duvarları **üst üste** yazılmış sloganlarla rengârenkti. (320-19)

İçerisi hiçbir zaman kalabalık olmasın ki, ziyaretçi Füsün'un tek tek eşyalarını, birlikte **el ele** gezdiğimiz İstanbul köşelerinin resimlerini, bütün koleksiyonu hissederek yaşasın. (541-16)

3. BÖLÜM

3.1. Cümle ve Cümlelerin Öğeleri

3.1.1. Cümle

Cümle; bir duyguyu, bir düşünceyi, bir işi, bir oluşu tam bir yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime gruplarının oluşturduğu sözcük dizimine denmektedir.

Başka bir ifadeyle cümleyi oluşturan birimlerin herhangi bir duyguyu, düşünceyi, isteği yargı bildirmek için fiil veya ek fiili bir kiple çekimlenmesiyle bir araya gelerek anlam kazanması ve ayrıca onları açık ya da gizli olarak tamamlayan, destekleyen unsurların bir araya gelmesiyle oluşan dil birimlerine cümle denir (Demir, 2019, s. 47).

Tam ve anlamlı bir cümlelerin şu özelliklere sahip olması gerekir: Bir cümlelerin en önemli özelliği yargı bildirmesidir. Bir cümle tek bir çekimli fiilden oluşabileceği gibi ek fiil almış bir isim veya isim soylu kelimeden de oluşabilmektedir. Bir cümle içinde bulundurmuş olduğu kelime veya kelime gruplarının oluşturduğu unsur (öge) sayısına bağlı olarak uzunluk ya da kısalık gösterebilmektedir. Cümle için “tümce” kavramı da kullanılmaktadır.

Her ne kadar cümle ile ilgili yapılan tanımlar birbirine yakın olsa da cümle ile ilgili yapılan çeşitli tanımlar ve düşünceler şu şekilde sıralanmıştır:

Cümle bir fikri, bir düşünceyi, bir hareketi, bir duyguyu, bir hadiseyi, tam olarak bir hüküm hâlinde ifade eden kelime gurubudur. Bundan önce gördüğümüz kelime grupları belirtme gurupları idi. Cümle ise bir hüküm gurubu’dur. Cümlelerin temel fonksiyonu hüküm ifade etmektir. Onun için cümle en tam, en geniş kelime gurubudur. Cümlelerin varlığı için asgarî şart bir çekimli fiildir. Çekimli fiil cümlelerin varlığı için lâzım ve kâfidir. Demek ki çekimli olmak şartıyla tek kelime de bir cümle olabilmektedir. Çekimli fiilde, eklerin şahıs da ifade etmesi dolayısıyla fiilden başka fail ifadesi de vardır. Onun için çekimli fiilden ibaret tek kelimelik bir cümlede de, biri kapalı olmak üzere, fiil ve fail olarak iki unsur var demektir. Bu iki unsur zaten cümlelerin temel unsurlarıdır. Varlıkları tam bir cümlelerin varlığı için kâfidir (Ergin, 2019, s. 392).

Cümle, en dar anlamıyla bir yargı grubudur. İçinde yargının bulunmadığı kelime toplulukları cümle oluşturmaz. Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir hareketi bir olayı bir isteği tam bir hüküm halinde ifade eden kelime ve kelime dizisine cümle denir. Başka bir

ifadeyle cümle, sözü dinleyende soruya yer bırakmayacak biçimde tam olarak -haber ya da dilek yoluyla- bildiren kelime dizisidir (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 99).

“Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir dileği, bir isteği, bir olayı, bir yargıyı anlatan sözcük dizisine cümle denir. Cümleler büyük harfle başlar, sonlarına cümle sonu işaretlerinden biri nokta (.), ünlem (!), soru işareti (?), iki nokta (:) konur.” (Demir, 2006, s. 175)

“Bir düşünceyi, bir duyguyu, bir durumu, bir olayı yargı bildirerek anlatan kelime veya kelime dizisine cümle denir. Cümle, dilin en küçük anlatım birimidir. Duygular, düşünceler, olaylar ve durumlar, cümle veya cümlelerden meydana gelen dil birlikleri ile karşılanır.” (Karahana, 2010, s. 9)

“Bir duyguyu, bir düşünceyi, bir isteği, bir yargıyı, bir olayı anlatmak için kurulan sözcük dizisine tümce denir. Tümceler büyük harfle başlar, sonlarına nokta konur. Tümce sonuna konan soru ve ünlem imleri de birer noktadır.” (Gencan, 1979, s. 76)

3.1.2. Cümlelerin öğeleri

Bir cümlelerin kurulumunda görev üstlenen en az bir kelime ya da kelime grubunun bir araya gelmesiyle oluşan yargı bildiren ifadelerdir. Bir kelime ya da kelime grubunun cümlelerin kurulumunda üstlendiği göreve ise öge denir. Cümle içinde ögeler yüklem, özne, nesne, zarf tümleci ve dolaylı tümleç şeklinde görev üstlenmektedirler.

Cümlelerin öğeleri konusuna geçilmeden önce konuya ilişkin çeşitli araştırmacıların düşünceleri ele alınacaktır. Konu ile ilgili çeşitli görüşler şu şekildedir:

Cümle unsurları olarak ifade edilen konu şu şekilde değerlendirilmiştir: En küçük cümle bu şekilde tek cümlelik cümledir. Hükmü daha geniş, daha etraflı, çeşitli şartları ile daha tam olarak ifade etmek için cümle birden fazla cümle unsurundan kurulur. Cümle unsurları fiil, fâil, nesne, yer tamlayıcısı ve zarftır. Yani cümlede fiil ile onun gerektirdiği unsurlar bulunur. Şu halde cümle hüküm ifade eden bir fiil grubudur. Hükmün genişliğine göre cümlede cümle unsurlarından biri, bir kaç veya hepsi bulunur. Biri bulunduğu zaman bu unsur fiil, bir kaç bulunduğu zaman bu unsurlar fiil ile diğer unsurlardan bir veya bir kaç olur. Fiil ve fâil cümlelerin esas unsurları, nesne, zarf ve yer tamlayıcısı da cümlelerin yardımcı unsurlarıdır. Bir cümlede ancak bir fiil unsuru bulunur. Diğer unsurların ise bir cümlede aynı cinsten bir veya birkaç tanesi bulunabilir. Yani bir cümlede bir kaç fâil, bir kaç nesne, bir kaç yer tamlayıcısı, bir kaç zarf mevcut olabilir (Ergin, 2019, ss. 392-393).

Tek bir çekimli fiil veya ek fiille çekimlenmiş bir isimle cümle kurulabilir. Cümlelerin asıl unsurları yüklem ve öznedir. Yardımcı unsurlar ise nesne, yer tamlayıcısı ve zarftan ibarettir. Anlatılmak istenilen duruma göre bu unsurlar cümlede sıralanır. Türkçede esas unsurun sonda bulunması prensibine göre yüklem sonda bulunur. Şiir dilinde, konuşmalarda unsurların sıralanışı değişebilir (Kültürel, 2018, s. 26).

Cümlede kurucu iki temel (esas) ögenin bulunması gerekir. Bunlardan biri özne, diğeri yüklemdir. Tek kelimelik cümle bile olsa kesinlikle yüklem bulunur, yüklemsiz cümle olmaz. İster isim soylu ister fiil soylu olsun, tek kelimelik yüklemün öznesi, sona gelen kip ve çekim eklerinden anlaşılır. Yardımcı ögeler ise nesne, yer tamlayıcısı ve zarftır (Aktan, 2016, s. 84).

Belirtildiği gibi cümle, tek bir çekimli fiilden veya ek fiil almış isimden oluşacağı gibi onu destekleyen onlarca sözden de meydana gelebilir. İşte yüklem ve yüklemi destekleyen sözler veya söz öbekleri cümlelerin ögeleridir. Cümleyi oluşturan ögeler; yüklem, özne, nesne (belirtili nesne, belirtisiz nesne), yer tamlayıcısı ve zarftır. Bunlardan yüklem ve özne temel unsur; nesne, yer tamlayıcısı ve zarf yardımcı unsurlardır (Demir, 2019, s. 47).

Bu çalışmada cümlelerin ögeleri (unsurları) yüklem, özne, nesne (belirtili nesne, belirtisiz nesne), yer tamlayıcısı, zarf tamlayıcısı ve cümle dışı unsur olarak ele alınacaktır.

3.1.2.1. Yüklem

Bir cümlelerin temel unsurunu oluşturan ve cümle içerisinde yargı bildiren ögeye yüklem denir.

Başka bir ifadeyle yüklem, bir cümlelerin temel, ana unsurunu yani cümlelerin direğini oluşturmaktadır. Cümlelerin tüm yapısı yüklemün üzerine kurulmaktadır. Diğer unsurlar ise yüklemün etrafında toplanarak onu tamamlar. Türkçede sonda prensibine bağlı olarak yüklem genelde cümlelerin sonunda yer almaktadır. Fakat diğer unsurlar için ise kesin bir sıralama yoktur (Ergin, 2019, s. 393).

Bir cümlelerin olmazsa olmaz ögesi olan yüklem ile ilgili çeşitli görüşler şu şekilde sıralanmıştır:

“Cümlede yargıyı üzerinde taşıyan öge, yüklemdir. Kılış, oluş ve durum yüklem tarafından karşılanır. Yüklem, cümlelerin ana ögesidir. Diğer ögeler, yüklemün anlamını çeşitli bakımlardan tamamlamak üzere cümlede yer alır.” (Karahana, 2010, s. 14)

Kurucu öge sorumluluğu verilen dil biriminin görev adı, “yüklem” olarak belirlenmiştir. Yüklemin görevi, söz diziminin yapı taşlarından sayılan cümleyi ait olduğu dilin sistematiğine göre kurmaktır. Yüklemin pek çok görevi vardır. Bunlar, kendini anlamsal açıdan tamamlayacak zorunlu ve seçimlik elemanların seçimini yönetmek, eş dizimliliği sağlamak, ögeleri sunulan bilginin önem derecesine göre sıralamak, dizgeleme koşullarını sağlamaktır (Üstünova, 2020b, s. 19).

Nitelendirilmiş eylem adına yüklem denir. Cümlede yargı bildiren çekimli öge, yüklemidir. Yüklem, cümlemin temel ögesidir; çünkü cümle yüklem için kurulur. Cümlemin ikinci bir temel ögesi öznedir; çünkü bir eylem, ancak bir varlıkla gerçekleşebilir. İşte eylemi gerçekleştiren varlık öznedir. Diğer ögeler, yüklem anlamını desteklemek, onu daha açık hâle getirmek üzere cümlede bulunur (Karaağaç, 2021, s. 223).

Yüklem, kurucu öge, yönetici, asıl unsur kimliğiyle çizdiği sınırların içinde kalacak ögelerin sayısını ve niteliklerini kapasitesi doğrultusunda bağdaşıklık ve tutarlılık ilkeleriyle örtüşecek biçimde belirler; ona hizmet etmek üzere etrafında kümelenerek kodlanan ögeleri yönlendirir. Cümleye girmesi gereken ögelerin hangi durumda neler olacağının kararı, yükleme bırakılmıştır (Üstünova, 2020a, ss. 84-85).

Sonuç olarak yüklem bir cümlemin var oluş sebebidir. Diğer dillerde olduğu gibi Türkçede de yüklem, yüklemi fiil veya isim olmak üzere iki başlıkta ele alınmaktadır:

3.1.2.1.1. Fiil cümlesi yüklemi

Yüklemi ekli veya eksiz olarak oluşmuş olan yargı bildiren cümlelere fiil cümlesi denir.

Fiil bir cümlede her zaman bir hareketi, bir oluşu, bir yapışı, bir olayı, bir yargıyı taşıyan unsurdur. Fiil bir cümlede her zaman çekimli halde yer almaktadır. Kısacası “diğer bütün fiillerle yapılan cümlelerde bu unsur ya tek bir fiilin veya birbirleşik fiilin çekimli şeklidir.” (Ergin, 2019, s. 393).

Yüklemi fiil olan cümlelerle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Açık balkon penceresinden deniz ve ıhlamur kokan bir bahar rüzgârı **esti**, tül perdeleri kaldırıp ağır çekimle sırtlarımıza **bıraktı** ve çıplak vücutlarımızı **ürpertti**. (11-25)

Bu hediyeı Füsun'a vereceğim ve ona sarılıp bütün kıskançlığını unutacağım zamana daha on beş saat olduğunu hesaplayıp, ona telefon edemediğim için ilk defa bir acı **hissettim**. (74-15)

Füsun her zamanki vaktinde **geldi**.(108-9)

Karanlık bir güzelliğı olan o acıklı Eylül günlerini dayanılır kılan önemli bir şey **keşfetmiştim**: Sırtüstü yüzmek karnımdaki ağrıyı **hafifletiyordu**. (204-29)

Bütün İstanbul'u mahalle mahalle, sokak sokak gözden geçirdiğim o gezintileri, yıllar sonra çok mutlu saatler olarak hatırlayacağım hiç **gelmezdi** aklıma. (218-33)

Tam yedi yıl on ay, Çukurcuma'ya, Füsun'u görmeye akşam yemeğine **gittim**. (291-13)

Benim için mutluluk, bunun gibi unutulmaz bir anı tekrar **yaşayabilmektir**. (299-3)

Keskinler'in evine, elbette Füsun'dan bu ilgiyi görmek için **gidiyordum**. (333-13)

İri taneli yağmur damlaları pencerelerde, denizliklerde **tııırdadı**. (499-14)

Yıllar boyunca akşamları ona hediye getirdiğim bütün tarakları, saç fırçalarını, küçük aynaları, kelebek biçimindeki broşları, küpeleri, her şeyi, Füsun, küçük odasındaki küçük dolapların gözlerinde **saklamıştı**. (510-23)

3.1.2.1.2. İsim cümlesi yüklemi

İsim veya isim soylu sözcüklerin ek fiille çekimlenerek yargı bildirir duruma gelmesiyle oluşan yüklemlerdir. İsim ve isim soylu kelimelerle oluşan yüklemler tek bir kelimeden meydana gelebileceğı gibi birden fazla kelimenin bir araya gelmesiyle oluşan bir kelime grubu da olabilmektedir. Bu şekilde oluşan cümlelere isim cümleleri de denmektedir.

İsim olan yüklemlerle ilgili romandan tespit edilmiş olan örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Füsun, **bir ay önceye kadar varlığını bile neredeyse unuttuğum on sekiz yaşındaki uzak ve yoksul akrabamdı**. (12-20)

Bu daha da **yavaş ve duygulu bir parçaydı**. (140-16)

Jenny Colon çanta dün de **oradaydı**. (152-28)

Piknik kalabalığı arasında olmadığım için şimdi çok **pişmandım**. (164-8)

Beklentilerimin tam tersi olan asıl şey ise, **yüreğimin içinde hissettiğim derin huzurdu.** (244-3)

Şimdi yapmam gereken, oyalanacak şeyler **bulmak, güçlü olmaktı** (261-37).

Aileler, sandalyeler, koşuşturan çocuklar arasında başkalarının bakışlarından utanmadan onunla yürümek ne **güzeldi...** (278-8)

Çünkü az önce Füsün'un dudaklarına değen şişe, şimdi **benim titreyen ellerimdeydi.** (282-4)

Bu özel zaman, **Füsünlar'ın evinde yıllarca soluduğum ruhtur.** (296-32)

Çetin'in kullandığı arabayla hızla Keskinler'e giderken, **telaşlı ama mutluydum.** (333-28)

3.1.2.2. Özne

Bir cümlede yüklem bildirdiği işi yapan veya yerine getiren ögeye özne denir. Özne de diğer ögeler gibi tek bir kelimeden oluşabileceği gibi bir kelime grubundan da oluşabilir. Bir cümlede yüklemden sonra en önemli ikinci unsur öznedir.

Bir cümlede özneyi oluşturan unsur, bir kişi ya da nesne olabileceği gibi, soyut bir kavramdan da oluşabilmektedir (Aktan, 2016, s. 88).

Cümlede özneyi bulmak için temel unsur olan yükleme “kim” ve “ne” soruları sorulur. Özne, yüklem çatı özelliğine göre “gerçek özne, gizli özne ve sözde özne” olmak üzere üç başlığa ayrılır.

3.1.2.2.1. Gerçek özne

Cümlede açıkça belirtilmiş, ifade edilmiş etken çatı özelliği gösteren özneye gerçek özne denir. Gerçek özne cümlede etken çatılı eylemden oluşmuşsa etken çatı tabanına “-en/-an” sıfat-fiil eki getirilerek yükleme “kim” ve “ne” soruları sorulur. Bu sorulara verilen cevaplar ise özneyi meydana getirir.

Başka bir ifadeyle gerçek özne işlev, şekil ve anlam bakımından özne özelliği göstermiş olan kelime ya da kelime gruplarından meydana gelmektedir (Daşdemir, 2014, s. 120).

Özne çeşitlerinden olan gerçek özne ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Ertesi günkü buluşmamızda, **Füsün** bana küpesinin tekinin kayıp olduğunu söyledi. (12-6)

Zaim o akşam Ayaspaşa'daki manzaralı dairesinde, Meltem gazozunun çıkışını kutlamak için büyük bir davet veriyordu. (33-22)

Daha sonra **Füsün'un sigara içerken masanın üzerinde bulup oynadığı annemin bu kristal hokka ve yazı takımı**, aramızdaki şefkatin incelik ve kırılğanlığına işaret olsun. (38-30)

Hikâyem, tıpkı sergilediğim bu eşyalar gibi bütün bu noktalardan geçecek. (53-5)

Belkıs, böyle durumlarda olduğu gibi bir Fransız ile kaçıp Türkiye'yi unutacağına, İstanbul'a dönmüş ve zengin diğer erkeklerle ilişkiler kurarak sosyete de bütün kadınları imrendiren çok zengin bir aşk hayatı yaşamaya başlamış. (85-2)

Kalabalık, şimdiden bir daire çizerek etrafımızda toplanıyordu. (118-3)

Dinî eğitiminin zayıf olduğunu sandığım Füsün, ruhların "dinimizin buyurduğu gibi" elbette var olduklarını, ama bu dünyada yaşayan bizlerin, onlarla konuşmaya çalışmamızın dinimize aykırı ve günah olduğunu söyledi. (151-18)

Mutluluk, benim için artık doğuştan Allah'ın bana bağışladığı ve bir hak gibi, mesele etmeden benimsediğim bir şey olmaktan çıkmış; talihli, akıllı ve dikkatli insanların çalışarak elde edip koruyabildikleri bir nimete dönüşmüştü. (167-12)

Eşyaların gücü, içlerinde birikmiş hatıralar kadar, bizim hayal ve hatırlama gücümüzün cilvelerine de bağlıdır elbette. (337-27)

"**Aşk**, Füsün'un karayolları, kaldırımlar, evler, bahçeler ve odalarda gezinirken ve çay bahçelerinde, lokantalarda ve akşam yemeği sofrasında otururken, ona bakan Kemal'in duyduğu bağlılık duygusuna verilen addır." (449-26)

3.1.2.2.2. Gizli özne

Cümlede açıkça belirtilmemiş, ifade edilmemiş olan ancak cümlede var olduğu şahıs/kişi ekleriyle tespit edilebilen özne çeşidine gizli özne denir.

Cümlede açıkça belirtilmemiş olan bu öznelerin varlığı yükleme eklenmiş kişi ekleri sayesinde bulunur. Dolayısıyla bazı cümlelerde öznenin gizli olduğu görülmektedir. Böylece kısa bir anlatımın tercih edilmesiyle çoğu zaman özne durumunda olan adılar cümlede açıkça belirtilmez (Hengirmen, 2005, s. 325).

Gizli özne ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

(Ben) Hayatımın en mutlu anıymış, bilmiyordum. (11-1)

(Biz) Bir an göz göze geldik. (14-27)

(O) Üniversite sınavına bir buçuk ay kaldığı için çok çalışıyordu. (32-26)

(Biz) Hiç konuşmadan yürüdük, sokağa çıktık. (44-24)

(Ben) Pamuklar'ın sıkıcı masasından kalkıp doğrudan Füsün'a yürüdüm. (124-24)

(Ben) “Üst geçitteki merdivenin basamakları tek sayıysa, Füsün'u yakında göreceğim,” derdim. (191-11)

(O) Sonra Amerikan filmlerinde işten eve dönünce karısını yarı içten, yarı ezberlenmiş bir hareketle öpen kocalar gibi Füsün'u öpmüştü. (325-7)

“(Sen) Oo maşallah, bu gece talihlisin... **(Sen)** Bak gör, piyango çekilişinde de kazanacaksın.” (338-6)

“(Siz) Kumarda kaybediyorsunuz, demek ki aşta kazanacaksınız.” (338-19)

(Onlar) Çünkü gizli, derin bir ruhsal yaram olduğu, yani onlar gibi kafadan çatlak olduğum için değil, Batı'da olduğu gibi, sırf zengin olduğum ve şan olsun diye müze yaptığım için eşya biriktirdiğimi düşünebilirlerdi. (525-27)

3.1.2.2.3. Sözde özne

Asıl görevi nesne olmasına rağmen edilgen çatılı cümlelerde özne gibi görünen ama gerçekte özne olmayan unsura sözde özne denir.

Edilgen çatılı fiil ile kurulan cümlede özne bulunmaz. Bu tür cümlelerin gerçekte nesnesi olan öge, özne görünümündedir. Ancak bu özne cümlelerin asıl öznesi değil, *kim* ve *ne* sorularına cevap verdiği için özne görünümündedir. O yüzden bu özneye *sözde özne* denir. Sözde özne işi yapan değil, yepılan isten etkilenen ögedir (Aktan, 2016, s. 91).

Sözde özne ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Çocukluğunda bayram sabahları Füsün anne-babasıyla bize ziyarete geldiğinde **akide, badem şekeri, badem ezmesi, hindistancevizli aslan şekeri ve lokumdan bir karışım** bu şekerlik içinde ikram edilirdi. (30-3)

Saat bazan kurulur, bazan da unutulurdu. (294-6)

Önce **filmin senaryosu** sansür kuruluna yollanıyor, konunun ve sahnelerin uygunluğu için **onay** alınıyordu. (346-11)

Bazan **havai fişekler** atılır, hepimiz sofradan kalkar, görebildiğimiz kadar gökyüzündeki renkleri seyreder, daha sonra açık pencerelerden içeri giren barut kokusunu koklardık. (421-12)

Yazılı sınav Beşiktaş'ta, bir zamanlar Abdülhamit'in deli şehzadelerinden Numan Efendi'nin ud çalan harem kızlarını dinleyip, empresyonist Boğaz manzaraları resmederek vakit öldürdüğü küçük bir sarayda yapıldı. (450-4)

Dizi bitince **televizyon** kapatıldı. (490-1)

Kapı vuruldu, kalkıp açtım. (494-15)

Bu sergilerin, koleksiyonların hikâyeleri de kataloglarda, romanlarda anlatılsın. (542-31)

3.1.2.3. Nesne

Cümlede yüklem bildirmiş olduğu, öznenin ise yaptığı işten doğrudan etkilenen ögeye nesne denir.

Nesnesine göre çatı özelliği göz önünde bulundurulduğunda geçişli cümleler nesne alabiliyorken, geçişsiz olan cümlelerin ise nesne alamadıkları görülmektedir. Hengirmen'e (2005, s. 328) göre nesne görevi üstlenmiş olan kelime veya kelime gruplarına düz tümleç⁵ de denmektedir.

Nesne -ı, -i, -u, -ü hâl (durum) eklerini alıp almadıklarına göre iki başlık hâlinde ele alınmaktadır. Yükleme durum eki -ı, -i, -u, -ü alan nesnelere belirtili nesne, alamayan nesnelere ise belirtisiz nesne denmektedir.

3.1.2.3.1. Belirtili nesne

Yüklem doğrudan etkilediği, yükleme durum eklerinden -ı, -i, -u, -ü birini alabilen nesnelere belirtili nesne denir. Belirtili nesne yükleme sorulan "neyi" ve "kimi" sorularına cevap olan ögeyi karşılamaktadır.

Belirtili nesne ile ilgili romandan tespit edilmiş olan örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Dükkânı, Füsun'u unutmaya karar verdim. (15-22)

Füsun'u, sahte çantayı, her şeyi utançla unutmaya karar verdim. (29-1)

⁵ Yapılan kaynak taramalarında Tahir Nejat Gencan, Tufan Demir ve Mehmet Hengirmen gibi araştırmacılar nesneyi düz tümleç olarak da adlandırmışlardır.

Altı yıl önceki bu bayram gezintisini, ertesi gün öğleden sonra Füsün ile yeniden buluştuğumuzda bir kere daha hatırladık. (50-1)

Babamın gözlerinden akan yaşları görünce, bir an çok çaresiz hissettim **kendimi**. (100-19)

Ekmek kırıntılarını, kenarları rujlu bardakları, lekeli peçeteleri, dolu küllükleri, çakmakları, boş ve kirli tabakları, buruşturulmuş sigara paketlerini aklımın karışıklığının görüntüleri gibi algılıyor, **gecenin sonuna geldiğimizi** acıyla hissediyordum. (144-12)

Turgay Bey’in nazık, çelebi haliyle gülümsemek yerine bana başını çevirmesi, **beni** hiç beklemediğim kadar yaraladı. (167-23)

Burada sergilediğim mektubu, koleksiyonumun ilk eşyalarını ortaya çıkardığım bu önemli günlerde yazdım. (188-15)

Az sonra **biraz olsun acımı unutup uyuyakalacağımı** anladım. (192-5)

Sibel, bir hafta sonra Zaim ile **nişan yüzüğünü** geri yolladı. (232-4)

Küpeyi ve fotoğrafı mutlu bir gülümsemeyle verdi. (241-34)

Bir yıl boyunca rüyalarımın hiç çıkmayan cananım, gül buketini elimden zarif bir hareketle alırken, **gül yanaklarını, iştahlı dudaklarını, kadife tenini ve bütün ömrüm boyunca yakın olmak için her şeyi göze alacağımı acıyla bildiğim boynunun ve göğüslerinin güzel kokulu üst kısmını** bana bir yaklaştırdı, bir uzaklaştırdı. (246-19)

O gün Füsün’un okuduktan sonra bir kenara bıraktığı takvim yaprağını, bir kere daha okuma bahanesiyle böyle elime almış, kimse bakmazken cebime indirip saklayabilmişim. (342-23)

Geçmiş, kendi hayatımı, zamanın akışını, geçen yılları hatırladım. (387-28)

3.1.2.3.2. Belirtisiz nesne

Yükleme durum ekini almamış olan kısacası yalın durumda bulunan nesnelere belirtisiz nesne denir. Belirtisiz nesne cümle içinde yükleme “ne” sorusu sorularak bulunmaktadır.

Hengirmen’e (2005, s. 329) göre, belirtili nesnelerde nesne bilinen, belli bir şeydir. Oysa belirtisiz nesnelerde nesne belli ve bilinen bir şey değildir.

Belirtisiz nesne ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

O yıllarda gençler **üzerlerinde adlarının baş harfleri olan künyeler, kolyeler, bilezikler** takarlardı; küpelere hiç dikkat etmedim. (36-26)

Salon **parfüm, kolonya ve halı** kokuyordu. (49-36)

Ama Sibel, Mehmet ile Nurcihan’a **bir şeyler** anlatıyordu. (122-13)

Gözlerinin çevresine **çok ince bir sürme** çekmiş, **pembemsi bir dudak boyası** sürmüştü. (124-36)

Fusun **kan portakalı ve alev rengi bir elbise** giymişti. (263-31)

“**Fusun’un çocukluk mendili,**” demişti Nesibe Hala bütün ciddiyetiyle. (336-1)

Boğaz gezintilerinden dönüşte, arabada hep birlikte **şarkı** söyledik. (355-28)

Dokuz yıl boyunca Fusun hep **Samsun sigarası** içti. (410-8)

Bazan **fırında makarna** yedik. (418-9)

Fusun, **ona çok yakışan beyaz üzerine turuncu güllü ve yeşil yapraklı bir elbise** giymişti. (442-8)

Eşyalar, bütün o tuzluklar, biblo köpekler, yüksükler, kalemler, tokalar, küllükler, tıpkı her yıl İstanbul’un üzerinden iki kere geçen leylek sürüleri gibi sessizce göç ederek dünyaya dağıtıyorlardı. (526-27)

3.1.2.4. Yer tamlayıcısı

Bir cümlede yüklemi yönelme, bulunma ve uzaklaşma yönüyle tamamlayan ögeye yer tamlayıcısı denir.

Yer tamlayıcısı bazı cümlelerin zorunlu, bazı cümlelerin ise yardımcı ögesi durumundadır (Karahan, 2010, s. 29).

Kültürel’a (2018, s. 29) göre dolaylı tümleç olarak da adlandırılabilen yer tamlayıcısı, genellikle yüklem yapıldığı işin yerini de belirtmektedir. Yer tamlayıcısı yönelme, bulunma ve çıkma eklerini almış olan bir kelime ya da kelime grubundan oluşmaktadır.

Yer tamlayıcısını fiilin mekânını ve istikametini gösteren cümle unsuru olarak tanımlayan Ergin (2019, s. 393) her hareketin bir zaman ve mekân içinde bir yerinin ve yöneliminin olduğunu ifade etmektedir. İşte bu durumda yer tamlayıcısı hareketin ortaya çıktığı bu yeri ve yönelimi belirtir. Bu ögenin de tıpkı bir isim veya isim soylu kelime gibi bir kelime veya kelime grubundan oluşabileceğini açıklar.

Yer tamlayıcısı ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Öğle yemeği için **eve** gittim. (15-6)

Fusun müzemizin ilk eşyası olarak tekini sergilediğim küpelerini çıkarıp **kenardaki sehpa**ya dikkatle koydu. (36-22)

Suçluluk duygularına, şüpheye, bir aşkı besleyip büyütecek o tehlikeli bölgelere daha fazla batmamak için erkeklerin arasına girmem gerektiğini anladım. (52-8)

Masumiyet Müzemi gezenler **orada sergilediğim eşyalara, düğmelere, bardaklara, Füsun'un taraklarına ve eski fotoğraflara** şimdi karşılarında var olan şeyler gibi değil, benim hatıralarım gibi bakmalıdırlar. (438-15)

Mutluluğu **boynumda, burnumda, tenimde** bir sızı gibi hissediyor, kendimden saklayamadığım gururu bir çeşit sevinç gibi yaşıyordum. (39-17)

Onu geç saatte evine bıraktıktan sonra, **boş ve karanlık sokaklarda** Füsun'u düşünerek uzun uzun yürüdüm. (41-23)

Dergilerde, televizyonda, şarkılarda durmadan aşktan söz edilmesinden hoşlanmasına rağmen bu duygudan her an bahsedilmesini dürüst bulmuyor, âşık olmayan pek çok insanın ilgi çekmek için duygularını abarttığını düşünüyordu. (66-26)

Merhamet Apartmanı'nda buluştuğumuzda, **Füsun'un gözlerinde** umut kadar korku da gördüm. (81-12)

Büyük balkon kapılarından içeriye ıhlamur kokulu hoş bir bahar havası geliyordu. (40-32)

Bir bahaneyle **masadan** kalktım. (122-20)

Uzaktan Mehmet'e baktım. (126-24)

Ben de **ondan** çok hoşlandım. (143-16)

3.1.2.5. Zarf tamlayıcısı

Yüklemi, yer, yön, miktar, tarz, sebep, vasıta ve şart bildirerek tamamlayan sözcük veya sözcük gruplarına zarf tamlayıcısı denir. Zarf tümleci cümle içinde temel unsur olan yükleme sorulan “ne zaman, ne kadar, nasıl, niye, neden, niçin ve ne şekilde?” vs. gibi sorularla bulunur. Zarf tamlayıcısına zarf tümleci de denmektedir.

Zarf tamlayıcısı ile ilgili çeşitli görüşler şu şekilde sıralanmıştır:

“Zarf-fiil ya da edat grupları ile kelime türü olan zarfların içinde bulunduğu yapılardan oluşan ögedir. Cümledeki zarf ve edatların durumuna göre yükleme nasıl, ne zaman, ne kadar, ne yöne, ne için, ne ile, ne zamandan beri gibi sorular sormak suretiyle bulunurlar.” (Altun, 2024, s. 11).

Fiilin muhtelif şartlarını ve zamanını gösteren cümle unsurudur. Hareketin nasıl, niçin, ne şekilde, hangi vasıtalarla, hangi sebeple, hülâsa, hangi şartlarla yapıldığını veya

olduğunu ve hangi zamanda cereyan ettiğini göstermek için zarf unsuru kullanılır. Bu unsur zarf olarak kullanılan isim cinsinden bir kelime veya kelime gurubu, bir gerundium, veya gerundium gurubu veya bir edat gurubu olabilir (Ergin, 2019, s. 395).

Zarflama kılış fiillerinin zorunlu, oluş ve isim cümlelerinin seçimlik istediği cümle unsurudur. Yüklemenin yapanı, olanı, bildirileni, üzerinde gerçekleştiği nesnesi ve mekanı dışında zaman, vasıta, sebep ve yön gibi her türlü durumlarını tanımlamaya yarayan bir unsurdur. Zarf tümleci kelime türü olarak sadece zarflardan oluşur. Zarflar çekimsiz kelime türüdür; dolayısıyla, zarf tümleci de buna bağlı olarak çekimsiz olmalıdır. İsimlere gelerek onları zarfa dönüştüren ekler bunların dışındadır; çünkü aslında bu eklerin kendisi isim unsurunu zarf tümleci yapandır (Delice, 2001, s. 154).

Zarf tamlayıcısıyla ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Bahar vakti, öğle sığığında dükkânın içi loş ve serindi, **ilk anda** içeride kimse yok sandım. (14-1)

Güzelim saçlarını **özenle, şefkatle** okşuyordum. (25-17)

Fusun **bir süre sessizce** ağlamıştı. (38-13)

Kapıdan çıkarken Fusun’u gördüm. (43-21)

Haziran başında, nişana dokuz gün kala, güneşli bir Perşembe günü babamla Emirgân’daki Abdullah Efendi Lokantası’nda bir daha hiç unutmayacağımı daha o gün anladığım uzun bir öğle yemeği yedik. (94-29)

O zamanlar, her yeni tabak yemekten önce, hepimiz **mutlulukla** sigaralar içerdik. (144-16)

Gecenin o saatinde, bizim masadan Satsatçılar’ın ve Fusunlar’ın oturduğu arka masalara yürürken, ne kadar mutlu ve keyifli olduğumu **yıllarca hep** hatırladım. (150-25)

Suadiye’deki yazlık evde kaldığım bir gece, sabaha birkaç saat kala, gene uyuyamayacağımı anlayınca, deniz tarafındaki terasa **karanlıkta sessizce** çıktım, bir sezlonga uzandım ve çam kokuları içerisinde, **Adalar’ın titreyen ışıklarını seyrederek** uyumaya çalıştım. (191-26)

Ekim başında çıkan bir poyraz fırtınasından sonra Boğaz’ın akıntılı suları girilemeyecek kadar soğuyunca, kısa sürede hüznüm saklanamayacak kadar koyulaştı. (206-24)

Fusun, bütün bunların kocasını üzdüğünü düşünerek Feridun’a sokulunca içim yandı. (275-8)

Bunları Füsün'un bakışlarından memnun olmadığım, bana az gülümsediği, umut vermediği, elimin, kolumun, gövdem rastlantıyla, yanlışlıkla ona değmesini soğuk karşıladığı kötü, karanlık gecelerde hissedirdim. (308-23)

Tam sekiz yıl sonra, ilk defa ikimiz baş başa bir yere gidiyorduk. (441-30)

3.1.2.6. Cümle dışı unsur

Cümlelerin kurulumuna doğrudan veya dolaylı hiçbir katkı sunmayan ancak kısmen de olsa anlamsal katkılar sunan ve cümlelerin başında, ortasında ya da sonunda yer alabilen unsurlara cümle dışı unsurlar denir.

Genel itibarıyla CDU ile ilgili bazı görüşler şu şekilde sıralanabilir:

Cümlelerin herhangi bir yerinde yer bulan, ancak kuruluşuna katılmayan ve dolaylı olarak cümlelerin anlamına yardımcı olan öğelerdir. Cümle dışı öğeler, özne, nesne, yer tamlayıcısı ve zarf gibi yüklem tamamlayıcısı değildirler. Bu öğeler, yüklem tamamlayıcısı olan öğelerin aksine açıklama, pekiştirme vb. işlevlerle cümleye yardım eder, cümleleri çeşitli anlam ilişkileri çerçevesinde birbirine bağlarlar (Karahan, 2010, s. 36).

Cümlelerin kuruluşuna katılmayan; fakat cümle öğeleri ve cümleler arası bağlantı kurarak metnin oluşmasını sağlayan öğeler, cümle dışı öğelerdir. Cümle dışı öğeler, cümleler arası metin öğeleridir; bu yüzden, metindeki herhangi bir yükleme ilişkilendirilemez: Ünlemler ve ünlem öbekleri ile her türden bağlama edatları böyle öğelerdir (Karaağaç, 2021, s. 236).

Genel kanılar dışında Mehmet Özmen (1995), cümle dışı unsur (CDU) konusunda farklı bir görüş ve adlandırma ileri sürmektedir.

Cümlede, yükleme dışındaki öğelerin belirleyicisi yükleme olduğuna göre özne, nesne, zarf tümleci ve dolaylı tümleç dışında kalan ve yükleme cevap vermeyen bütün unsurları, kelime çeşidi ne olursa olsun, yükleme karşısındaki ortak durumlarından dolayı, bir bütün hâlinde değerlendirmek ve tek terim altında toplamak durumundayız. Ayrıca bu unsurlar, kelime çeşidi olarak ne olurlarsa olsunlar, cümleye anlam olarak katkıda bulunmakta ve cümleyi tamamlamaktadırlar. İşte bu sebepten gerek cümleye, cümle ögesi olarak katkıları, gerekse yükleme cevap vermeyen bağımsız durumları açısından bu unsurların tümüne, cümle ögesi olarak bağımsız tümleç⁶ demek uygun olacaktır (Özmen, 1995, s. 224).

⁶ Abdurrahman Özkan-Mustafa Toker-Ufuk Deniz Aşçı Türkiye Türkçesi Söz Dizimi adlı kitabında cümle dışı öğelerin bağımsız tümleç olarak da ifade edilebileceği, Mustafa Altun'un ise Türkçede Söz Dizimi

Romandan tespit edilmiş olan cümle dışı unsur örnekleri şu şekilde sıralanmıştır:

Şanzelize Butik’e alışverişe gelip onu görür görmez abayı yakan ve Şenay Hanım’ın bol bol elbise, takı, hediyelik eşya sattığı kalabalıktan **ise -aralarında bir kadın da vardı-** bahsetmek istemiyordu. (65-35)

Çok mutluydum o günlerde, **ama** fark etmek istemiyordum. (105-37)

Ama bu, Füsün’un Kenan ya da başka birisiyle buluşmadığı anlamına gelmiyordu **tabii**. (162-10)

Daireye **sanki** alışkanlığımı ve onu görme umudumu kaybetmemek için gidiyordum. (166-24)

Fakat haklısın, Sibel ile konuşmam lazım. (226-2)

Hatta beni bu mutlu sona ulaştırdığı için saniye saniye kıvranarak yaşadığım acıya şükran duyduğumu, hiçbir şeyi ve hiç kimseyi **de** suçlamadığımı hatırlıyorum. (244-5)

Sanırım Füsün ile Nesibe Hala buhranın şiddetinin farkındaydılar. (394-13)

Keskinler’in evinden kolonya şişelerini **aslında** yıllardır alıp götürüyor, Merhamet Apartmanı’nda biriktiriyordum. (407-22)

Yaşlı memurlar yoksul hastalara, yaşlı kadınlara layık gördükleri yukarıdan bakan küçümseyici tavır yerine, görevine ve kurallara bağlı, çalışkan memur havasına bürünür, yaşına hiç bakmadan ona **“Hanımefendi!”** diye hitap ederlerdi. (447-25)

Çünkü koleksiyonlar utangaçların ülkesinde faydalı bir bilgiye değil, yalnızca utangaç koleksiyoncunun yarasına işaret eder. (521-24)

Çözümlemeleri Türk Romanından Örneklerle adlı kitabında bağımsız tümleçler başlığını tercih ettiği görülmektedir.

4. BÖLÜM

4.1. Cümle Türleri

4.1.1. Yüklemin türüne göre cümleler

Yüklemin türüne göre cümleler “fiil cümlesi” ve “isim cümlesi” olmak üzere ikiye ayrılır:

4.1.1.1. Fiil cümlesi

Yüklemi çekim eki alarak çekime girmiş olan fiillere fiil cümlesi denir. Çekimli bir fiil, biçim ve kip ekleriyle birlikte kişi eklerini de alabilen fiillerdir. Yüklemin geçişli olduğu fiil cümlelerinde cümlenin tüm ögeleri cümlede yer alabilmektedir. Yüklemin geçişsiz olduğu durumlarda ise cümlede nesne bulunmamaktadır. Geçişsiz fiillerden oluşturulan edilgen yapıli fiillerde özne belirsiz bir durumdadır. (Özkan vd., 2020, s. 141).

Yüklemi fiilden oluşan cümlelerde fiil, kelime ve kelime gruplarından meydana gelmektedir. Eylem tümcelerinden tüm tümceyi yöneten sözcük, harekete karşılık gelen eylem kategorisindeki sözcüktür (Hirik, 2021, s. 128).

Fiil cümleleriyle ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Bütün hayatımı değiştirecek olaylar ve rastlantılar, bir ay önce, yani 27 Nisan 1975’te ünlü Jenny Colon marka bir çantayı Sibel ile bir vitrinde görmemizle **başladı**. (12-26)

Elbiselerimle uzandığım yatakta Füsün’u **düşündüm** ve onu unutmaya, hayatımın sonuna kadar bir daha hiç görmemeye **karar verdim**. (34-20)

Uzun süren araba gezintimiz sırasında konuştuğumuz şeylerin çoğunu, yıllar sonra Füsün **hatırlattı** bana. (47-24)

Son sözlerini bir merasim havasıyla söylerken, babam cebinden, kadife kaplı eskimiş bir mücevher kutusunu **çıkardı**. (101-4)

Fusun bir ara gövdesini dinleyen bir hasta gibi yatağa **uzanmıştı**, sanki başının üzerindeki hüznün bulutlarını **seyrediyordu**, yanına **uzandım**, ben de onunla tavana **baktım**. (108-28)

Bu yüzden, Sibel gecenin her yeni anını, her yeni yüzü, sarılıp kendisini öpen herkesi, yeni bir mutluluk nedeniymiş gibi sevinçle **karşılıyordu**. (116-24)

Oraya Fusun ile Sibel'in arasına **oturdum**. (151-12)

İçine düştüğüm buhrandan çıkmak için çok gerekli olan Sibel'in desteğini kaybetmekten, bütünüyle bir bozguna uğramaktan da **korkuyordum**. (172-30)

Aşk acısına, yaptığım yanlışın utancı da **eklenmişti**. (180-9)

İstanbul'un her köşesi bana onu hatırlatan işaretlerle **kaynaşyordu**. (512-9)

4.1.1.2. İsim cümlesi

Yüklemi isim veya isim gruplarından biriyle oluşan ve ek fiil kiplerinden biriyle çekimlenen cümlelere isim cümlesi denir. (tur->dur ve er->i-) yüklem yapmada kullanılan ek fiilleri Türkçenin kullanılan en eski yardımcı iki yardımcı fiilleridir (Demir, 2019, s. 84).

İsmlere getirilen dur- fiili şimdiki zaman ve geniş zaman çekimlerini yapmaktadır. İ- fiili ise bilinen geçmiş zaman (i-di), öğrenilen geçmiş zaman (i-miş) ve şart kipi (i-se) çekimlerinde kullanılmaktadır (Demir, 2019, s. 84).

Karahan'a (2010, s. 98) göre, kip eki taşımayan isim cümlelerinin yüklemi geniş zaman kipindedir. Bu ve bazı kiplerde, anlamı pekiştirmek veya yükleme ihtimal anlamı katmak üzere -Dır eki de kullanılmaktadır. Türkçede en çok kullanılan isim cümleleri, çeşitli kiplerdeki "var" ve "yok" isimlerinin yüklem olduğu cümlelerdir.

İsim cümleleriyle ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır:

Aklımda Fusun'un önceki günkü sözleri, çocukluk eşyaları, annemin antikalara, eski saatler, üç tekerlekli bisiklet, loş dairenin tuhaf ışığı, toz ve eskimişlik kokusu, yalnız kalma ve arka bahçeye bakma isteği **vardı**... (34-30)

Pek çok gencin solculuk, sağcılık diye birbirini öldürdüğü Türkiye gibi fakir ve dertli bir ülkede, bu laf Sibel'e göre **çirkindi**. (40-31)

Bir eli fabrikada bir makineye sıkışıp parçalandığı için **takmaydı**. (105-2)

Kadınların hepsi, aşırı **boyalı** ve çok **şıktı**. (116-33)

"Aşk, **Leyla ile Mecnun'dur**." (121-8)

Çünkü Türk basını **hürdür**. (129-15)

Füsün'un da beni kıskandırmak için bu ilginin tadını çıkarmış olma ihtimali, ondan nefret etmem için **yeterliydi**. (169-4)

Evet, bir benzerini benim de çocukluğumda kullandığım, Füsün'a da belki bu yüzden hediye ettiğim ortaokul-lise cetveli, aslında **müzemizin ilk hakiki parçalarından biridir**. (172-14)

İçimdeki çaresizlik duygusu **beni boğacak gibiydi**. (194-16)

Fotoğraf, **babamın Abdullah'ta yemek yerken gösterdiği ölmüş sevgilisinin fotoğrafıydı**. (241-36)

Midemde öğle yemeği, ensemde güneş, aklımda aşk, ruhumda telaş ve kalbimde de bir sızı **vardı**. (288-28)

4.1.2. Yüklemine göre cümleler

Yüklemine göre cümleler “kurallı (düz) cümle” ve “devrik cümle” olmak üzere ikiye ayrılır:

4.1.2.1. Kurallı (Düz) cümle

Yüklemi cümlenin sonunda yer alan cümlelere, kurallı (düz) cümle denmektedir.

Cümlenin ana ögesi olan yüklem, genellikle cümlenin sonunda yer alır. Yardımcı ögeden ana ögeye doğru diziliş, Türk cümle yapısının temel özelliğidir. Yüklemi tamamlayan ögeler, yüklemiden önce gelir. Yükleme en yakın öge, genellikle belirtilmek istenen ögedir (Karahan, 2010, s. 100).

Kültürel'a (2018, s. 46) göre ise kurallı cümle, cümlenin temel unsuru olan yüklemine sonda bulunduğu cümledir. Türkçede esas anlatılmak istenen unsur sonda bulunur.

Kurallı (Düz) cümleler ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Babamın baktığı ekranda, arkadaşım Zaim'in bütün Türkiye'de piyasaya çıkardığı “ilk Türk meyveli gazozu Meltem”'in iddialı reklamı **vardı**. (18-13)

Çünkü kalbim durumu hemen **kavramış**, deli gibi **hareketlenmişti**. (26-28)

Yıllar sonra başımdan geçenleri hikâye ederken, bu son sözümün doğru olamayacağını ben de **düşünüyorum**, ama o gün gerçekten Füsün'un geleceği aklımda hiç **yoktu...** (34-27)

Yaşadığım şeyin sanki daha tam **farkında değildim**. (60-30)

Gazetelerin hepsinde kaza önemli bir yer **tutuyordu**. (81-23)

Ben dans edenlere hiç **bakmıyordum**. (132-6)

Bizim ev ve Teşvikiye Camii, pek çok yan sokak gibi, dikkatli olmazsam **aşk acısına kapılacağım turuncu renkli sokaklardaydı**. (173-26)

Babası bir bahane söylemeden kalkınca yalnız **kaldık**. (259-28)

Ben oraya elbette Füsün'u görmeye **gidiyordum**. (305-26)

Füsunlar'ın evinde sekiz yılbaşı akşamı oynadığımız tombala takımını **sergiliyorum...** (334-20)

1979'un sonlarında en kötülerini yaşadığımız bu karanlık aylar, **Keskinler'den en çok eşya çaldığım dönemdir**. (389-5)

Bazan Füsün üst üste iki gün aynı kıyafeti **giyer**, ama bana gene de değişik **görünürdü**. (417-34)

4.1.2.2. Devrik cümle

Yüklemi cümlelerin başında veya ortasında yer alan cümlelere devrik cümle denir.

Başka bir ifadeyle ögesi veya ögeleri yüklemden sonra gelen cümlelere devrik cümle denir (Daşdemir, 2014, s. 169).

Karahan'a (2010, s. 100) göre devrik cümle, bir anlamı öne çıkarma, belirtme, vurgulama ihtiyacı, özellikle şiirde ahenk endişesi diğer ögelerin olduğu gibi yüklemde yerini değiştirebilmektedir.

Ögelerin dizilişi açısından önemli bir tümce türünün de devrik cümle olduğunu belirten Atabay vd. (1981, s. 112) devrik tümce, konuşma diliyle, yazı dilimizde sık kullanılan bir tümce türüdür.

Yüklemi sonda bulunmayan cümleyi devrik cümle tanımıyla belirten Aktan'a (2016, s. 121) göre ise devrik cümleye yönelmenin en önemli sebebinin anlatıma bir duygu değeri kazandırmak olduğu vurgulanmaktadır.

Özkan ve Sevinçli'ye (2009, s. 168) göre devrik cümleler, daha çok şiir dilinde karşılaşılan cümle türleridir. Atasözlerinde, günlük konuşmalarda, sohbet yazılarında sıkça rastlanmaktadır. Ayrıca hikâye ve roman gibi anlatıya dayalı türlerde de devrik cümlelerin kullanıldığını belirtmektedir.

Devrik cümle ile ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Göz göze gelince, onun kim olduğunu **hatırladım** hemen. (14-11)

Benim annem, o bayram günü bisikleti **geri getirdi** işte. (42-17)

“Bir küpe teki **gördün mü** buralarda?” (83-11)

İlk tepkim, ehliyeti olmadığını çok iyi bildiği halde, polis çevirmesinde ceplerini, torpido gözünü, çantasını aramaya başlayan kurnaz sarhoşları gibi **olacaktı** az daha. (92-20)

Fusun sandığım gölgelerin daha çok görüldüğü yerlere gitmek **geliyordu** hep içimden. (176-12)

Tayfun, Eylül’de **gelmişti** yalıya. (210-11)

Vakti bizlere hatırlatan şey, **televizyonun kapanış saatiydi** elbette. (304-36)

Kafamdaki sinekli, hatıralı filmin verdiği fikir de **buydu** işte. (492-28)

4.1.3. Anlamına göre cümleler

Başta Karahan (2010, s.103), olmak üzere Demir (2019, s.85), Özkan, Toker, & Aşçı (2020, s.146), Kültürel, (2018, s.47), Erten (2022, s.42), Karaağaç, (2021, s.250), Altun (2024, s.17) gibi araştırmacılar, anlamına göre cümleleri olumlu, olumsuz ve soru cümleleri olmak üzere üç ana başlıkta ele almışlardır.

Aktan (2016, s.113), Özkan ve Sevinçli, (2009, s.150) gibi araştırmacılar ise anlamına göre cümleleri, olumlu, olumsuz, soru, emir ve ünlem cümleleri olmak üzere beş farklı başlık altında incelemeye değer bulmuşlardır.

Bu çalışmada genel itibarıyla anlamına göre cümleler olumlu, olumsuz, soru ve ünlem cümleleri olmak üzere dört ana başlık göz önünde bulundurularak romandan tespit edilen örnekler sunulacaktır.

4.1.3.1. Olumlu cümleler

Bir yargının gerçekleştiğini ya da gerçekleşebileceği durumu ifade eden cümlelere olumlu cümle denir.

Olumlu cümlelerde yüklemi dönüşlü fiil olan cümleler ile isim cümlelerinde oluş, öteki cümlelerde ise yapma, yapılma söz konusudur (Aktan, 2016, s. 113).

Karahan’a (2010, s. 103) göre yargının gerçekleştiğini anlatan cümleler olumlu cümlelerdir. Böyle cümlelerin yüklemi yapma, yapılma veya olma bildirir.

Kültürel’a (2018, s. 47) göre ise olumlu cümleler; yüklem ifade ettiği yargının gerçekleştiği, yüklemi olumlu bir anlam taşıyan cümleler şeklinde tanımlanmaktadır.

Olumlu cümleler, olumlu fiil ve olumlu isim cümleleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

4.1.3.1.1. Olumlu fiil cümlesi

Yüklemi olumluluk ifade eden fiil cümlelerine olumlu fiil cümleleri denmektedir.

Olumlu fiil cümleleri bir hareket, oluş ve kılışın yapıldığı ya da yapılacağını anlatan cümlelerdir (Aktan, 2016, s. 114).

Aktan'a (2016, s. 114) göre cümlelerin fiil çekiminde bir yandan -mA olumsuzluk eki, bir yandan da değil edatı bulunursa anlam olumludur. Kısacası bu şekilde bir araya gelmiş olan cümleler biçimce olumsuzdur fakat anlamca olumludur.

Olumlu fiil cümleleriyle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Garajdan arabayı **aldım**, parke yollarda ilerlerken radyoyu **açtım** ve çalan şarkılara direksiyonun kenarında, parmaklarımla tempo tutarak bir saatte Boğaz Köprüsü'nden geçip Anadolu Hisarı'na **vardım**. (84-12)

Sakın yanlış anlama oğlum, elbette sizlerle, fabrikalarla, annenle **gurur duyuyorum**. (100-3)

Daha önceden hiç tanımadığım bir mutsuzluk bütün gövdeme **yayılıyordu**. (123-15)

Bazan da sorunun kötü geçen giriş sınavı olduğunu **düşünürdüm**. (158-8)

Yataktan **kalktım**, her şeyi onunla konuşma hırsıyla bir anda sokağa **fırladım**. (169-36)

Tam yedi yıl on ay, Çukurcuma'ya, Füsün'u görmeye akşam yemeğine **gittim**. (291-13)

Bu huzur duygusu, elbette Füsün'un yüzü, zarif güzelliği, ona duyduğum aşktan **besleniyordu**. (368-36)

Gözlerinin içine gözlerimi **dikmiş**, her şeyini dikkatle **gözlüyordum**. (421-31)

O hafta üç kere daha Keskinler'e akşam yemeğine **gittim**. (439-30)

4.1.3.1.2. Olumlu isim cümlesi

Sözü edilen kavramın bulunduğunu veya mevcut olduğunu içinde barındıran cümlelere olumlu isim cümlesi denir (Demir, 2019, s. 85).

Aktan’a (2016, s. 113) göre yapısında herhangi bir olumsuzluk unsuru taşıyan cümleler, “değil” edatı veya “yok” kelimesini birlikte taşıyınca olumlu anlam kazanırlar.

Olumlu isim cümleleriyle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

27 Şubat 1969, **Kurban Bayramı’nın ilk günüydü.** (42-26)

Çok **mutluydum.** (56-31)

Altın kalpli, alçakgönüllü, zeki ve çok da güzel bir kızdı... (100-32)

Masamız **dans pistinin hemen yanında**ydı. (119-1)

Akıldan hiç çıkmayan bir güzelliği **var.** (141-37)

Üzerindeki küllükte Füsün’un bastırıp söndürdüğü bir sigara izmariti olduğunun bir haftadır **farkındaydım.** (165-26)

Mesela Taksim Meydanı’nda Füsün’un beyaz gölgesini gösterir bu fotoğraf, **benim yalnızca bir iki saniye süren yanılsamamın belgesidir.** (175-9)

Nişanlımla son mutlu hatıramız **budur.** (198-34)

Öte yandan ikimiz de ihtişamını kaybeden bu eski yalıda birlikte yaşamaktan **memnunduk.** (213-18)

Söylediği sözün soğukluğunun farkındaydı. (310-32)

Bakışmak, **hiçbir kelime kullanmadan bakışlarımızla karşımızdakine kendimizi anlatma yoluydu** elbette. (362-20)

Yaşadığımız anların en kötülerini **o aylar, o yıllardı.** (387-30)

4.1.3.2. Olumsuz cümleler

Yüklemi olumsuz yargı bildiren, başka bir deyişle bir yargıyı olumsuz olarak ortaya koyan cümlelere olumsuz cümle denmektedir.

Olumsuz cümlelerde olumsuz fiil cümleleri, “-ma/-me” olumsuzluk ekiyle; isim cümleleri ise “değil” edatıyla olumsuz yapılmaktadır. Bu cümleler, olumsuz fiil cümlesi ve olumsuz isim cümleleri olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 154).

Altun’a (2024, s. 17) göre -mA olumsuzluk eki ve “değil”, “yok” gibi kelimelerle kurulan olumsuz cümlelerin ne...ne gibi bağlaçlarla da yapılabilir.

Yargının gerçekleşmemesinin söz konusu olduğu cümlelerin olumsuz cümle olduğunu ifaden Özkan vd. (2020, s.147) geniş zamanın 2 ve 3. şahıs olumsuz çekimlerinde ise -mAz ekinin kullanıldığı görülmektedir.

4.1.3.2.1. Olumsuz fiil cümlesi

Olumsuz fiil cümleleri, işin, oluşun yapılmadığını, yapılmayacağını veya gerçekleşmediğini belirten cümleler olarak tanımlanmaktadır (Demir, 2019, s. 85).

“Değil” edatı fiil cümlelerini de olumsuz yababilir (Özkan vd., 2020, s. 148).

Özkan ve Sevinçli (2009, s. 154) bazı cümlelerin şekil itibarıyla olumlu olduğu hâlde anlam olarak olumsuzluk ifade ettiği cümlelerdir. Bunların ise daha çok “ne...ne” bağlacı ile kurulan cümleler olduğunu belirtmektedir.

Kitaptan tespit edilen olumsuz fiil cümleleri şu şekilde sıralanmıştır:

Sibel’i nereden tanıdığını **sormadım**. (23-34)

Aslında kimse, onu yaşarken hayatının en mutlu anını yaşadığını **bilmez**. (80-5)

Ama Füsun o gün Merhamet Apartmanı’na **gelmedi**. (154-20)

Bütün hayatımı geçirdiğim sokakları yasaklarla daraltmam ve onu hatırlatan eşyalardan uzaklaşmam, ne yazık ki Füsun’u bana hiç **unutturmadı**. (174-3)

Ama hiçbir cevap **gelmedi**. (190-15)

İkimiz de artık **inanmıyorduk** bu dediklerime. (201-6)

Tek tuhafılık, geçen zamanın herkeste olduğu gibi aşk acımı **dindirmemesiydi**. (206-8)

Sibel beni Paris’ten bir daha **aramadı**. (223-25)

Oysa Füsun’un ihanetini ben hiç **unutmamıştım**. (359-12)

Onların çoğalıp odaları, evleri doldurabileceği de **aklıma gelmezdi**. (377-35)

Uzun bir süre sonra uyandığımda, Füsun hâlâ odaya **gelmemişt**i. (499-28)

4.1.3.2.2. Olumsuz isim cümlesi

Olumsuz isim cümlelerine sözü edilen kavramın bulunmadığını, mevcut olmadığını ifade eden cümlelere denir (Demir, 2019, s. 85).

Aktan’a (2016, s.115) göre “değil” edatı, “yok” ismi, “ne...ne” bağlacı isim cümlesinin anlamını olumsuz yapan unsurlar olarak değerlendirilmiştir.

Özkan ve Sevinçli’ye (2009, s. 156) göre bazı cümleler yapıcı olumlu olsalar da, soru ekiyle veya soru kelimeleriyle olumsuz bir anlam ifade edebilmektedir.

Kitaptan tespit edilmiş olan olumsuz isim cümleleri şu şekilde sıralanmıştır:

Örgülü, parlak siyah saçlarına bağladığı bembeyaz fiyongun kelebek biçimi ve temiz kıyafeti dışında, dikkat çeken bir yanı da **yoktu**. (43-26)

Ne annem **ne** de babam dindardı. (44-28)

“Ben aslında cesur ve modern **değilim!**” (59-7)

Verecek bir cevabım **yoktu**. (79-25)

Ama kalbimi hızla attıran bu **değildi**. (118-31)

Belki de artık onun doğru dürüst güzel bir kızla evlenmesine imkân **yok!** (126-30)

Beni bu güzel geceye çağıran ise, anneniz hanımefendiden başkası **değildir**. (128-33)

Füsün’dan hiçbir iz **yoktu**. (192-34)

Bu sözleri karşılıklı ilk edişimiz **değildi**. (209-18)

Füsün’un kolu bana yakın **değildi** artık. (273-8)

Göğüs kemiklerindeki kırıklardan ve alnındaki cam kesiklerinden başka; güzel vücudunda, hüznü gözlerinde, harika dudaklarında, pembe büyük dilinde, kadife yanaklarında, sağlıklı omuzlarında, boynunun, göğsünün, ensesinin, karnının ipek teninde, uzun bacaklarında, her görüşümde bir an beni gülümseten ayaklarında, uzun, incecik, bal rengi kollarında, ipek teninin üzerindeki benlerde ve kumral küçük tüylerde, kalçalarının yuvarlaklığında ve her zaman yanında olmak istediğim ruhunda hiçbir hasar **yoktu**. (506-29)

4.1.3.3. Soru cümleleri

Soru eki olan -mİ ile ya da soru anlamı taşıyan kelimelerle kurulan cümlelere soru cümleleri denir.

Kültürel’a (2018, s. 47) göre soru cümleleri; soru sıfatları, soru zamirleri, soru zarfları, soru edatları ve soru ekiyle kurulmuş olan cümlelerden oluşmaktadır.

Olumlu ya da olumsuz soru cümlelerinin de kurulabileceğini belirten Aktan’a (2016, s. 115) göre soru anlamı, -mİ soru eki dışında sıfat, zamir, zarf ve edat olarak kullanılabilen kelimeler yardımıyla da sağlanabilir. Ayrıca konuşma dilinde de vurgu yoluyla cümleye soru anlamı kazandırılabilir (Karahana, 2010, s. 107).

Bir cümlemin soru cümlesi olabilmesi için, içinde soru anlamı kazandıran sözcüklerin olması yeterli değildir. Önemli olan, o cümleyi okuduğumuzda cevap verme ihtiyacı hissetmemizdir (Demir, 2019, s. 87).

4.1.3.3.1. Soru eki -mİ ile kurulan soru cümleleri

Soru eki olan -mİ'nin yüklemden veya diğer cümle unsurlarından sonra gelerek soru cümlelerinin oluşturulmasıdır. Soru cümleleriyle oluşturulan cümleler genellikle onay veya ret bildiren cümlelerdir. Soru eki olan -mi kendinden önce gelen sözcüklerden her zaman ayrı, kendisinden sonra gelen eklerle de bitişik yazılır (Karahana, 2010, s. 107).

-mİ soru ekiyle ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“Dükkânda ağladığımı kimseye **söylemedin mi?**” (30-21)

“Çok âşık mısın ona?” (51-14)

“Yarın gene aynı saatte buluşalım **tamam mı?**” (110-8)

Duygulu müziğin havasıyla Füsün başını Kenan'ın omzuna **yaslamış mıydı?** (141-28)

Sibel'i **terk mi** ediyorsun? (225-4)

Sibel ile niye olmadı **söyleyeyim mi?** (255-32)

Ben de aynı şeyi yapabilir, kendimi daha fazla rezil ve mutsuz etmeden yalnızca Füsün'un mutluluğunu isteyerek **yaşayabilir miydim?** (273-6)

“Abla siz **artist misiniz?**” (279-34)

Ama kimsenin şikâyeti olmadığı için, hepimizin sessizce geçiştirdiği bir çocukluktu bu: Zaten o evde yokken, bazan Nesibe Hala Feridun'dan “çocuk” diye **söz etmiyor muydu?** (334-4)

“Ne oldu Kemal, **beğendin mi** filmi?” (438-30)

Çok büyük bir gazoz şirketinin, yıllardır çalıştığı Meltemcilerin yeni ürünü Bora'nın kampanyasını almışlardı; benim Yeni Hayat kitabının ilk cümlesini reklamlarda **kullanabilir miydi?** (540-17)

4.1.3.3.2. Soru kelimeleri ile kurulan soru cümleleri

Soru sıfatları, soru zarfları, soru zamirleri ve soru edatlarıyla oluşturulan soru cümleleridir. Soru kelimeleriyle oluşturulan cümlelerde, yüklemi tamamlayan ögeler veya ögelerle ilgili bir ayrıntı hakkında bilgi almak amaçlanmaktadır (Karahana, 2010, s. 108).

“Şenay Hanım **ne** dedi?” (30-31)

“**Hanginiz** gidiyor?” dedi babam. (43-13)

Bir erkeğin ciddi olduğu sence **nereden** anlaşılır? (92-11)

“Benim küpe **nerede**?” (102-20)

“**Hangi** bölümü istiyorsun?” (32-28)

Kaçıncı sınıftasın? (orta bir), **hangi** okula gidiyorsun? (Nişantaşı Kız Lisesi), ileride ne olacaksın? (sessizlik!). (43-28)

Ne zaman evleneceksiniz? (33-2)

“Buraya **nasıl** düşmüş?” (35-21)

Ne zaman? Ne kadar bekleyeceğim? (102-37)

“Çocuğun hayatının en mutlu günlerinden biri bu; ona **niye** bu lafları ediyorsun Mümtaz?” dedi annem. (112-34)

4.1.3.3.3. Vurgu ile kurulan soru cümleleri

Konuşma dilinde vurgu yoluyla da soru cümleleri oluşturulabilmektedir. Vurgu ile oluşturulan cümleler, yazılı metinlerde ise bağlamdan hareketle anlaşılmaktadır (Karahan, 2010, s. 109).

Vurgu ile kurulan cümleler şu şekilde sıralanmıştır:

“**Kim**?” (259-8)

“**Başka**?” (432-6)

Fusun sınav heyetinin üç erkek üyesiyle Chevrolet’ye binmiş, arabayı başarıyla çalıştırıp hareket ettirmiş, biraz ilerledikten sonra arkada oturan tok sesli jüri üyesi “Aynaya bakmadınız!” demiş, Fusun da ona dönüp “**Efendim**?” deyince, arabayı hemen durdurup inmesini söylemişlerdi. Sürücü, araba kullanırken arkasına dönüp bakmazdı. (450-26)

4.1.3.4. Ünlem cümleleri

İnsanların değişik duygularını, coşkularını ve hayretlerini anlatan cümleye ünlem cümlesi denir. Ünlem cümleleri her türlü isim veya fiil cümleleriyle kurulabilmektedir (Aktan, 2016, s. 119).

Erten’e (2022, s. 44) göre seslenme, heyecan, yoğun ve aşırı duygu bildiren ve bu özelliklerini genelde ünlemler ve seslenme unsurlarıyla kazanan cümlelerdir. Çoğu ünlem cümlesinin yüklemi yoktur. Dolayısıyla cümle çözümlemeleri yapılırken bu tür cümleler cümle dışı unsur (CDU) olarak kabul edilmektedir.

Ünlem cümlelerini insanların duygularını, coşkularını, hayretlerini anlatan cümleler olarak tanımlayan Özkan ve Sevinçli'ye (2009, s. 165) göre bu cümlelerin sonuna ünlem işareti (!) konmaktadır.

Kitaptan tespit edilen ünlem cümleleri şu şekilde sıralanmıştır:

Allahım, diye düşündüm, niye şu çantayı çöpe atıp Sibel'e parasını geri aldığımı söylemeyi akıl edemedim! (24-14)

"Allahım sen büyüsun!" dedi Çetin Efendi. (49-26)

"Hayır bizi gördün!" (97-24)

Ne tatlı, ne hanımefendi kız! (112-21)

O sırada bir fotoğrafımızın çekilmesini ve yıllar sonra sergilemeyi ne çok isterdim! (151-13)

Her saniyede her dakikada değil, ancak beş dakikada bir üzölmeliydim! (155-13)

Onu birazcık daha az düşünemilmeyi, zamanla onu unutabilmeyi başardığıma inanabilmeyi ne de çok isterdim! (168-25)

O kadar istediğı şeyi yapıp niye onunla bir kerecik bile Kilyos Plajına gitmemiştim! (176-37)

Fusun'u görmekten mutlu olmayacağımı ima etti; hayat, aşk, mutluluk, bunlar çok zor şeylerdi; herkes kendini korumak, bu ölümlü dünyada mutlu olmak için elinden geleni yapıyordu! (217-31)

Ne güzel geceydi! (224-37)

Araba da zaten Beyoğlu'ndan, Saray Sineması'nın tam önünden geçiyordu işte! (254-7)

Güzellik yarışmalarına giren kızıdan ne beklersin! (269-30)

Sinema bahçesinde birbirimize yalnızca fiziksel olarak değil, ruhen de ne kadar yakındık! (279-21)

Şunlar, televizyondaki yerli ya da yabancı film, açık oturum, bilgi yarışmasının ukala sunucusu ve aptal yarışmacılar da olabilirdi! (371-5)

Onu kollarımda tutmak ne büyük mutluluktu Allahım! (461-18)

4.1.4. Yapısına göre cümleler

Cümleler yapı olarak ele alındığında cümleyi meydana getiren kelime sayıları değil, cümleyi meydana getiren fiil ya da yargı sayısı göz önünde bulundurularak ele

alınmalıdır. Dolayısıyla yapı bakımından cümleler; basit cümleler, birleşik cümleler, sıralı cümleler ve bağlı cümleler olmak üzere dört ana başlık şeklinde ele alınmaktadır.

4.1.4.1. Basit cümleler

Cümle kurulumunda sadece bir çekimli fiilin yer almış olduğu cümlelere basit cümle denir.

Basit cümleler tek bir yargı ve tek bir yüklemden meydana gelmektedir. Özkan vd. (2020, s.129) içinde isim-fiil, sıfat-fiil ve zarf-fiil yahut bunlarla kurulmuş olan kelime grupları bulunan cümleleri de basit cümle olarak değerlendirmektedir.

Birçok dil bilgisi öğretiminde gösterildiğinin aksine içinde eylemsiler olan cümleler de şekil ve zaman olarak çekimlenmiş tek eyleme veya yükleme bağlandığından basit cümledir (Karaağaç, 2021, s. 237).

Basit cümleler, başka cümleler tarafından tamamlanmayan bağımsız cümlelerden oluşmaktadır. Başka bir deyişle kendisine bağlı bir cümle yoktur. Kendisi de başka bir cümleye bağlı değildir (Demir, 2019, s. 72).

Basit cümlelerle ilgili romandan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmaktadır: Bunları ertesi gün, Merhamet Apartmanı'nda buluştuğumuzda ona **sordum**. (42-11)

Sibel'i ve ailesini herkese **övdü**. (118-14)

Bir öğretmen şefkatiyle Füsün'a **gülümsedim**. (125-17)

Belki bazı geçici anlar **vardı**, o kadar. (168-26)

Bir ay önce aklımdan bile **geçmezdi** böyle bir şüphe. (208-26)

Bu arada yolumu **kaybetmiştim** galiba. (262-4)

Bakırköy'ün arkalarında gizli bir dolomevi **var**. (282-21)

Galiba biraz kabaca **söylemiştim** bunu. (356-30)

Ertesi gün Pazar akşamı Keskinler'e **gittim**. (386-30)

4.1.4.2. Birleşik cümleler

İçinde birden fazla yargıyı yani yüklemi barındıran cümlelere birleşik cümle denmektedir.

Birleşik cümle oluşumlarında temel bir cümle ve ona bağlı bir yan cümle olduğu varsayılır. Temel cümleye bağlı olarak varlığını devam ettiren yan cümleler de ögelerine ayrılabilirler (Altun, 2024, s. 13).

En az iki yargının bileşerek yeni bir yargı oluşturması şeklinde tanımlama yapan Hepçilingirler'e (2005, s. 281) göre birleşme değil, bileşme! Yani tepkimeye girme, yani bileşenlerin kendi özelliklerinden en az birini yitirmesi... Nasıl ki bileşik sözcük oluşurken sözcüğün anlam, ses, tür yönünden tepkimeye girdiğini ve bu özelliklerinden ödün veriyorsa cümle de kendine özgü olan bir özelliğinden ödün verebilmelidir. Dolayısıyla cümle, bir yargı birimi olduğuna göre, en temel özelliğinden, yani bağımsız yargı olma özelliğinden ödün verecektir.

Altun'a (2024, s. 13) göre birleşik cümleler; "Girişik birleşik cümleler, iç içe birleşik cümle, şartlı birleşik cümle ve ki'li birleşik cümle" olmak üzere dörde ayrılır.

Karaağaç (2021, s.238), Demir (2019, s.73), Özkan vd. (2020, s.129), birleşik cümleleri şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle ve ki'li birleşik cümle olmak üzere üç başlık altında incelemeyi uygun bulmuşlardır.

Bu çalışmada birleşik cümleler şartlı birleşik cümle, iç içe birleşik cümle ve ki'li birleşik cümle şeklinde üç başlık altında ele alınacaktır.

4.1.4.2.1. Şartlı birleşik cümle

Yüklemi -sa/-se şart eklerinden birini alan ve şart anlamı taşıyan cümlelere şart cümleleri denir.

Şartlı birleşik cümle kurulumunda ana cümle sonda, yardımcı cümle başta yer almaktadır (Kültüral, 2018, s. 39).

Şart cümlesi tek başına bir yargı bildirmez. Bir başka cümleyi zaman, şart, sebep ve benzetme anlamlarıyla tamamlamaktadır. Şart cümlesi genellikle, ana cümle yüklemının zarfı gibidir ve ana cümleinin başında veya içinde yer alabilmektedir (Karaağaç, 2021, s. 238).

Eskiden beri Türkçede kullanılan dilek ve koşul bildiren yan tümcelerin olduğunu belirten Atabay vd. (1981, s.94) bu tür tümcelerde birden çok yan tümce bulunabileceğini ifade etmektedir.

Şartlı birleşik cümle ile ilgili kitaptan tespit edilmiş olan cümleler şu şekilde sıralanmıştır:

Zorlandığın konular varsa, özellikle matematik, buraya gel, ben her öğleden sonra burada kapanıp bir süre çalışıyorum. (32-32)

İlk gençlik yıllarımda güzel ve esrarlı bulduğum kızların yanında, ancak samimi olursam huzur bulabilmek gibi bir zayıflığım vardı. (35-15)

Romanımızın bu kısmını okutan lise öğretmenleri endişeye kapıldıysa, öğrencilerine şu bir sayfayı atlamalarını önerebilirler. (37-1)

Çıkmadan önce, Füsün'a üniversiteye girmek istiyorsa, şu son bir buçuk ayda çok çalışması gerektiğini söyledim. (38-37)

Yeterince alışveriş yapmazsam dükkâna arada bir uğrayan Sibel'e bir şeyler sezdirir miydi? (76-28)

Çünkü özellikle gençliğinde, hiç kimse bundan sonra her şeyin daha kötü olacağını düşünerek hayatını sürdüremeyeceği gibi, insan eğer hayatının en mutlu anını yaşadığını hayal edebilecek kadar mutluyorsa, geleceğin de güzel olacağını düşünecek kadar iyimser olur. (80-13)

Onlara da bana yaptığınız gibi kötü davranırsanız, inanın daha da kötü yazarlar... (129-12)

Hemen gidip Şanzelize Butik'te onu görmezsem hırstan, öfkeden delireceğimi hissederek koşa koşa evden çıktım. (159-9)

Onu unutmak için bir plan program yapmazsam, eski günlük hayatımı da sürdüremeyeceğimi artık anlıyordum. (172-20)

Beni ailecek görmeye tahammül edemiyorsanız, nişanınıza bu yüzden davet edilmediysem, size hak veriyorum. (180-2)

“Caddeden geçen ilk kırmızı araba soldan gelirse Füsün'dan bir haber alacağım, sağdan gelirse daha bekleyeceğim,” der, Satsat'ın penceresinden yoldan geçen arabaları sayardım. (191-3)

Öte yandan Sibel beni terk edip giderse, hayata devam edemeyeceğimi, aklımı kaçıracığımı hissediyordum. (201-11)

Eğer bir benzetme Keskinler'in sofrasında yeterince kabul görürse, ekrandaki önemli kişiden Enver Sedat diye değil, bakkal Bahri Efendi diye bahsedilirdi. (373-30)

4.1.4.2.2. İç içe birleşik cümle

Bir cümlenin bağımsız cümle yapısını koruyarak başka bir cümle içinde yer almasıyla oluşan cümlelere içi içe birleşik cümle denir.

Bağımsız yapısını koruyan cümle başka bir cümlenin içinde onun bir ögesi olarak yer almaktadır (Delice, 2001, s. 157).

Bir cümlenin başka bir cümlenin içinde oluşması şeklinde tanımlanan iç içe birleşik cümleler, daha çok alıntı ve aktarma ifadelerinde kullanılmaktadır. İç içe birleşik cümleyi oluşturan temel cümle dış cümleyi, yardımcı cümle ise iç cümleyi oluşturmaktadır (Demir, 2019, s. 46).

İç içe cümlenin oluştuğu temel cümlede yüklem çoğu zaman çekimli bir fiilden meydana gelirken iç cümlede çekimli bir yüklem fiil olabileceği gibi ek fiil almış olan bir isim de yüklem olabilmektedir (Aktan, 2016, s. 126). İç içe birleşik cümlelerde yardımcı cümle, ana cümlenin bir ögesi veya o ögenin bir parçası olabilmektedir. Bu yapıda meydana gelen ana cümlenin yüklemi, genellikle “demek, zannetmek, sanmak, bilmek, görmek...” şeklinde çekimlenmektedir. Ayrıca iç içe birleşik cümlelerde ana cümlenin sonda yer alması Türkçenin söz dizimi yapısına da uygunluk göstermektedir (Karaağaç, 2021, s. 239).

“de-” fiili başka bir cümleyi kendine nesne olarak alabildiğinden iç içe birleşik fiil oluşturmaya en uygun fiil “de-” fiilinin olduğu durumdur (Karaörs, 1993, s. 50).

İç içe birleşik cümle ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

“Hayır, siz hiçbir şey söylemeyin ona,” dedi Füsün kararlılıkla. (26-11)

“Meltem gazozu reklamında oynayan, gazetelere çıkan Alman manken de gelecekmiş!” dedi Sibel. (34-12)

“İstanbul’u gördüm yalnızca,” dedi Inge. (40-1)

“Artık bütün hayatım seninkine bağlı,” dedi alçak sesle. (81-9)

“Şimdi çok pişmanım,” dedi babam. (100-29)

“Rüyamda bir ayçiçeği tarlasındayım,” dedi Füsün. (109-34)

“Gazozcu Zaim ile dans ediyor o,” dedi Mehmet. (139-28)

Aslında **“hemen evlenelim”** demeliydim ona. (201-13)

“Daha burada kalalım,” dedi Sibel neredeyse telaşla. (210-35)

“Panayot’un kahvesinde Erler Filmcilerin toplantısı vardı,” dedi Feridun. (325-3)

“Ama bu akşam çok keyifsizsin, saklama Kemal,” dedi Füsün. (439-1)

4.1.4.2.3. Ki'li birleşik cümle

Her ne kadar ki bağlacının cümleleri birbirine bağlama göreviyle oluşan cümlelere ki'li birleşik cümle dense de bu birleşik cümle ile ilgili genel kanının ki'nin Türk cümle yapısına uymadığı sonucunu ortaya koymaktadır.

Ki'li birleşik cümle ile ilgili araştırmacılar tarafından ortaya konan çeşitli görüşler şu şekildedir:

Yabancı asıllı olan ve Türkçe için normal olmayan bu birleşik cümle Farsçadan geçmiş bulunan ki edatıyla ve onun Türkçesi olarak eskiden kullanılan kim edatıyla yapılan birleşik cümledir. Ki bağlama görevi neticesinde ya iki fiili, iki cümleyi veya bir isim ile bir fiili yahut bir isim unsuru ile onun açıklaması olan bir cümleyi birbirine bağlama görevi üstlenmektedir (Ergin, 2019, s. 399).

Karaağaç'a (2021, s. 239) göre ki'li birleşik cümle, Türkçenin söz dizimi yapısına ters olarak, yardımcı cümlenin ana cümleden sonra geldiği bir cümle türüdür. Türkçenin yapısına aykırı olan bu kullanım, Türkçeye komşu dillerden alınmıştır.

Demir'e (2019, s. 74) göre ise Köktür Yazıtlarında rastlanılmayan "ki" ve "kim" bağlacına ilk defa Uygur Türkçesi döneminde rastlanmaktadır. Uygur döneminden sonra daha sık rastlanmaya başlanan kim'li birleşik cümle şeklidir. Bu yönü ile Eski Türkçedeki "kim" ile Farsçadan dilimize geçtiği düşünülen "ki" bağlacı arasında bir benzerlik kurulmuştur. Bu durumun etkisi Türkçede uzun süre devam etmiştir. Artık günümüz Türkçesinde ise "kim" yerini tamamen "ki" bağlacına bırakmıştır. Demir'e (2019, s. 75) göre ki'li birleşik cümlelerde ki ile başlayan bölüm ana cümleye açıklama, sıralama, karşılaştırma, amaç, sebep, sonuç yönüyle açıklama yapmaktadır. Ayrıca ki'li birleşik cümlenin Türkçenin yapısına uymamasının nedeni asıl unsurun başta, yardımcı unsurun ise sonda yer almasına bağlanmaktadır. Çünkü Türkçenin yapısı gereği asıl unsur her zaman sonda yer almaktadır.

Özkan vd. (2020, s.136) ki bağlacı bağladığı cümlelerin her biri tek başına yargı bildiren müstakil cümlelerdir. Ki'li birleşik cümlede yardımcı cümle, ana cümlenin herhangi bir ögesi olabilir. Bu yapı içinde yer alan yardımcı cümle genellikle ana cümleyi nesne ve zarf göreviyle tamamlar.

Ki'li birleşik cümle ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Yarı karanlık dükkân sihirli bir sessizlik içindeydi **ki**, kanarya cik civ cik dedi.
(22-24)

Bir an bu sözden o kadar mutlu oldum **ki**, nezaketen söylendiğini unuttum. (40-21)

Allah'ı o kadar seviyoruz **ki**, küçük hanım, onun için en sevdiğimiz şeyi bile veriyoruz. (47-1)

Başımla onaylıyordum **ki**, bir sorun olduğunu söyledi. (91-29)

Ama kız o kadar harika bir şey **ki**, ne giyse şahane gözüküyor... (112-19)

Bunu ilk defa o sırada fark etmek o kadar hoşumuza gitti **ki**, hep birlikte yakında buluşmaya karar verdik. (114-14)

Gülmeye zaten hazır davetlilerden bazıları “O parmak değil, öteki el,” diye bağırırken bir öğrenci kalabalığının mutluluk uğultusu yükselmeye başlamıştı **ki**, yüzükler sonunda yerlerini buldu; bakan da onları bağlayan kurdeleyi kesti ve bir anda havalanıveren bir güvercin sürüsünün çıkaracağı gürültüye benzer bir alkış koptu. (118-25)

Nurcihan ile Mehmet arasında hiçbir gelişme olmaması Sibel'i o kadar dertlendiriyordu **ki**, benim Mehmet ile konuşmamı istedi. (131-18)

Zaim'in yüzünde öyle anlayışlı bir ifade gördüm **ki**, kıskançlığımdan hiç utanmadım ve kısa bir süre için de olsa içim rahat etti. (143-35)

Yarın ikide bana geleceğini, her zamanki gibi sevişeceğimizi ve hayatımın sonuna kadar ondan hiç ayrılmayacağımı, harika omuzlarına, bal rengi kollarına dokunurken, dumanlı kafayla düşünmek o kadar güzeldi **ki**, o anda onun için her şeyi yapmam gerektiğini anladım. (149-23)

Bu o kadar iyi geldi **ki**, sanki Füsun'u görmüşüm gibi mutlu hissettim kendimi. (172-19)

Sibel'e sarılıp bir teselli bulmayı bazan ben de istiyordum, ama ona karşı hissettiğim suçluluk duygusundan, ikiyüzlülüğün verdiği kötülük hissinden o kadar yorulmuştum **ki**, yokluğu bana huzur veriyordu. (219-36)

İstanbul son on yıl içinde öylesine büyümüş, yangınlar ve yeni inşaatlarla öylesine değişmiş ve göçlerle dar sokaklar öylesine kalabalıklaşmıştı **ki**, sık sık yolumuzu kaybeder, sora sora ancak bulur, filmlere koşarak son anda yetişir, bazan bahçeye karanlıkta girer, nasıl bir yerde olduğumuzu ancak beş dakika arada lambalar yanınca fark ederdik. (270-13)

Füsun'u görme isteği aklımı öylesine köreltmmişti **ki**, verdiğim paranın duyduğum utancı hangi mantıkla hafiflettiğini kendime sormazdım bile. (319-9)

Bazan da başka bir yerde daha iyi bir hayat olduğu duygusuna öyle bir güçle kapılırdım **ki**, acı çekmemek için başka bir şey düşünmeye, bahaneler bulmaya çalışırdım. (376-14)

Bazan Füsün öyle güzel esnerdi **ki**, bütün dünyayı unuttuğunu ve kendi ruhunun derinliklerinden daha huzurlu bir hayatı, tıpkı sıcak yaz günü soğuk bir kuyudan kovayla su çeker gibi çektiğini düşünürdüm. (415-27)

4.1.2.3. Sıralı cümle

İçinde birden fazla yüklemi barındıran ve çeşitli şekilde yüklemelerin anlam yönüyle birbirine bağlanmasıyla meydana gelen cümlelere sıralı cümle denir.

Altun'a (2024, s. 15) göre sıralı cümleler, ne öge ortaklığıyla ne de anlamca birbirine bağlı olmayan ancak art arda sıralanmış olan cümlelere denir.

Her biri ayrı yargı bildirdiği hâlde aralarındaki sıkı anlam ilişkisiyle arka arkaya sıralanmış cümlelerdir. Her cümle birbirine sıralama bağlaçları, virgül ya da noktalı virgül ile bağlanır. Aralarında birleşik cümlede olduğu gibi, temel-yardımcı cümle ilgisi bulunmaz; art arda olma, eş zamanda olma veya karşılaştırma-denkleştirme gibi anlam ilgisi bulunur. Sıralı cümlelerin her biri yapı ve anlam bakımından farklı özellikler taşıyabilir. (Aktan, 2016, s. 128).

Sıralı cümleler, genel itibarıyla bağımlı sıralı cümle ve bağımsız sıralı cümle olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

4.1.2.3.1. Bağımlı sıralı cümle

Sıralanan cümlelerin anlamca birbirine bağlı olduğu ve özne, tümleç, hitap bloku, yüklem, kip eki veya şahıs unsurlarından en az birinin ortak olarak kullanıldığı cümlelere bağımlı sıra cümleleri denir (Daşdemir, 2014, s. 173).

Bağımlı sıralı cümleler, yalın cümlelerin veya birleşik cümlelerin birbirlerine eklenmesiyle meydana gelmektedirler. Bağımlı sıralı cümlelerde bütün ögelerin ortak olması beklenmez, sadece bir ögenin ortak olması bağımlı sıralı cümlelerin oluşumu için yeterlidir (Hengirmen, 2005, s. 354).

Atabay vd. (1981, s.107) kimi bağımlı sıralı tümcelerde de sıralı tümceler arasındaki anlam ilgisi nedeniyle, bağımsız sıralı tümcelerdeki gibi bağlaçların kullanıldığını ifade etmektedir.

Bağımlı sıralı cümleler, Türkçede en az çaba yasasının işletilmesi açısından en güzel örnekleri teşkil etmektedir. Bu tarz bir cümle yapısının hemen hemen her ögenin ortaklığıyla da kurulabildiği unutulmamalıdır (Delice, 2001, s. 156).

Bağımlı sıralı cümleler anlamca birbirine bağlı oldukları için virgül, noktalı virgül ve bağlaçlarla birbirlerine bağlanmaktadır (Özkan vd., 2020, s. 139).

Bağımlı sıralı cümle ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Akşam Sibel'in lise arkadaşı Yeşim, Pera Palas'ta **nişanlanıyordu**; herkes orada **olacaktı, gittim**. (39-24)

Şişhane Yokuşu'nu çıkarken, yolun ortasında bir kalabalık **gördük**; trafik **tıkanmıştı**. (49-20)

Dönüşte, bir başkasıyla evlendiğini **işittim, inanamadım**. (99-27)

Elimi **bıraktı**, mendilini çıkarıp burnunu, yüzünü **sildi**; sonra pudralığını **çıkardı** ve yüzünü ve göz altlarını bol bol **pudraladı**. (210-1)

Burada tek başıma oturduğumu görmesine rağmen niye yanıma **gelmiyor**, her şeyi bana açıklamak için bu özel fırsatı niye **kullanmıyordu**? (248-23)

Bunu çok **yaptım**, bu konuda **uzmanlaştım**. (307-12)

Birlikte yaşadıklarımızı aile sofrasında ne hatırlamak ne de hatırlatmak **istiyor**, üstelik onu film yıldızı yapamadık diye **öfkeleniyor**, diye **düşünür**; önceleri ona hak verirdim. (361-35)

Akşam Beyoğlu'na **çıktım**, İstiklal Caddesi'nin boşluğuna şaşarak uzun uzun **yürüdüm**. (384-24)

Bu sözüne kendi de gülecek kadar **kararlı, güvenliydi**. (474-35)

Her sözümü dikkatle dinlediğini, notlar aldığını görmek **hoşuma gider**, beni **gururlandırır**. (532-7)

Çetin Efendi emeklilik ikramiyesiyle bir taksi **almıştı**, bir başka şoföre kiraya **veriyor**, bazan da ileri yaşına rağmen İstanbul sokaklarına kendisi **çıkıyor**, taksi şoförlüğü **yapıyordu**. (540-18)

4.1.2.3.2. Bağımsız sıralı cümle

Anlamca birbirlerine bağlı oldukları halde herhangi bir öge ortaklığı olmayan cümlelere bağımsız sıralı cümle denir (Demir, 2006, s. 255). Bağımsız sıralı cümlelerde özne, tümleç ve yüklemler her cümlede müstakil olarak görev almaktadır. Bağımsız sıralı

cümleler birbirlerine virgül ya da noktalı virgül gibi noktalama işaretleriyle bağlanmaktadır. Noktalama imleri dışında bağımsız sıralı cümleler ve de, ama fakat ya da gibi bağlaçlarla da birbirlerine bağlanabilmektedirler (Atabay vd., 1981, s. 106).

Bağımsız sıralı cümle ile ilgili kitaptan tespit edilen örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Koyun **çırpınıyordu**, can verdiğini **anhyordu** insan. (44-11)

Sonunda duaları **kabul olmuş**, bir gün oğlu İsmail **doğmuş**. (45-19)

Bir kaza **olmuş**, yol **kapanmıştı**. (77-24)

Mektuplarımı **taşıyordu**; ben de bir akrabasını Satsat'ın muhasebe bölümünde işe **almıştım**. (217-25)

Ama bu tehlikeli bir **konuydu**, **sustuk**. (227-3)

Hava **sıcaktı**, sinema da **tenha değildi**. (286-18)

Uzun uzun gözlerinin içine **baktım**, o da bakışlarını benden hiç **kaçırmadı**. (358-36)

Arabayı ben **kullanıyordum**, Füsün yanıma **oturmuştu**. (441-26)

Dünya aslında **güzeldi**, sanki bunu yeni **fark ediyordum**. (488-33)

Kelimeler aklıma **gelmiyordu**, dünya **donmuştu**. (507-8)

“Herkes **bilsin**, çok mutlu bir hayat **yaşadım**.” (548-34)

4.1.2.4. Bağlı cümle

Anlam ilişkileri yönüyle cümle başı bağlaçlarla birbirine bağlanmış olan cümlelere bağlı cümle denmektedir.

Bağlı cümleler birbirine “ve”, “veya”, “ya da”, “fakat”, “ancak”... gibi bağlaçlarla bağlanan bağımsız cümlelerden meydana gelmektedir. Türkçede daha çok Arapça asıllı olan ve bağlacıyla cümleler birbirine bağlanmaktadır. Bu bağlaç Köktürk Yazıtlarında kullanılmamıştır fakat “takı” bağlacıyla karşılanmıştır (Demir, 2019, s. 79).

Cümle başı bağlaçları başlarında bulundukları cümleleri ya kendinden önce gelen ya da kendisinden sonra gelen cümlelere bağlama görevi üstlenmektedirler. Cümle başı bağlaçları iki cümle arasında çeşitli anlam ilişkileri kurmaktadır. Bu anlam ilişkileri cümlelere “açıklama, sebep, sonuç, benzerlik, üsteleme, şaşırtma, istek vb.” anlamları katmaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2009, s. 191).

Kitaptan tespit edilen bağlı cümlelerle ilgili örnekler şu şekilde sıralanmıştır:

Ertesi gün, 30 Nisan 1975 Çarşamba saat iki ile dört arasında Merhamet Apartmanı'ndaki dairede Füsun'u bekledim, **ama** gelmedi. (28-26)

Üstelik artık buradan çıkmak istiyordu **ve** şemsiyesini bulup bulmamak da o kadar önemli değildi. (33-7)

Ertesi gün söz verdiğim gibi öğle vakti Satsat'tan çıkıp yürüyerek eve gittim **ve** annemle barbunya tava yedim. (87-28)

Burası Türkiye, devlet yeni yabancı araba getirmeyi yasaklayınca, bütün İstanbul, on yıl önce eski Amerikan arabası müzesine dönüştü, **ama** boş ver, bak en iyi tamirciler de bizde. (96-37)

Bu onu **hem** çekiyor **hem** de korkutuyor... (127-24)

Bütün bu eşyalar güzeldiler, **çünkü** en sonunda Füsun denilen harika şeyin oluşmasına katkıda bulunmuşlardı. (171-3)

Kadının yüzünde bir huzursuzluk vardı, **ama** üzerinde durmadım; **çünkü** merdivenlerden, basamak basamak Füsun'a yaklaşıyordum. (245-8)

Aradaki bir yılda, Feridun ile Keskinler'in evinin dışında bir iş arkadaşlığı, **hatta** kişisel bir dostluk kurdum. (325-37)

Başka bazı zamanlarda ise Füsun ile aramızdaki gerginlikler, belirsizlikler, filmimizin bir türlü çekilememesi gibi dertler bize bu zevki unuttururdu; **ancak** uzun süren neşesiz aylardan sonra hep birlikte arabaya doluşunca, aslında birlikte ne kadar gülüp eğlenebildiğimizi, aslında birbirimize ne kadar alıştığımızı ve birbirimizi sevdiğimizi fark ederdim. (352-20)

Televizyonun üzerindeki köpeklerin hızla değiştiği bu dönemde, benim tıpkı başka eşyalar gibi onları "aldığımı" Nesibe Hala ile Füsun artık seziyorlar **ya da** biliyorlardı. (391-29)

Ama bu beni **ne** duygulandırdı, **ne** de kederlendirdi. (472-9)

Gözüm ekrandaydı, **ama** ruhum sanki Füsun'un ruhunun içine girmişti. (489-29)

Nesibe Hala ile Çetin Efendi gidince, **hem** rahatladık **hem** de gerildik. (491-21)

5. SONUÇLAR

Bu çalışmada, Türkiye'nin ilk Nobel ödüllü yazarı olan Orhan Pamuk'un, *Masumiyet Müzesi* adlı romanı Türkiye Türkçesi söz dizimi açısından ele alınıp incelenmiştir. Aşk ve müze temasını ele alan *Masumiyet Müzesi* adlı roman; Karakter Dizini, Sonsöz başlıkları dışında 83 bölümden oluşup toplam 561 sayfadır.

Dört bölümden oluşan çalışmanın, giriş bölümünde araştırmanın amacı, önemi, kapsamı ve araştırmanın yöntemlerinin yanı sıra yazarın hayatı, eserleri ve *Masumiyet Müzesi* romanının özetine yer verilmiştir. Yazarın hayatına ilişkin bilgiler sunulurken eserde yer alan bilgilerin yanı sıra Karabulut ve Sarıtaş (2018), Şaylan (2009) ve Moran (2014) gibi kaynaklardan da yararlanılmıştır. Özellikle yazarın sanata bakışı ve postmodern anlayışla ilişkisi değerlendirmelerde Berna Moran'ın, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış 3* adlı eserinden istifade edilmiştir. İncelenen eserler doğrultusunda Orhan Pamuk'un yazarlığı ile ilgi bilgilere çalışmada yer verilmiştir. Başta gerçekçi bir bakış açısıyla ortaya konmaya çalışılan eserlerin *Kara Kitap* ile birlikte gerçeklik bakış açısında kurmaca bir dünyaya doğru yönelişin sergilendiğini ortaya koymaktadır. Bu da yazarın her ne kadar eserlerinde özgün olmaya çalıştığını gösterse de metinler arası ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda eserlerinin bir öncekinden kendini kurtaramadığını ortaya koymaktadır. Yani metinler arası ilişkilerin sık sık tekrarıyla konuların benzerlik göstermelerine sebep oluşturmaktadır.

İkinci bölümde kelime grubu başlığı altında kelime grupları belli bir sisteme göre ele alınmıştır. Yapılan sınıflandırmalar ve tanımlamalar, *Masumiyet Müzesi* adlı eserden tespit edilen örneklerle desteklenmeye çalışılmıştır. Bu bölümde alanda yetkin olan dil bilimci ve araştırmacıların söz dizimi kitaplarında yer alan kelime gruplarıyla ilgili fikirlerine ve kelime gruplarını sınıflandırmalarıyla ilgili düşüncelerine yer verilmiştir. Postmodern romanın önemli temsilcilerinden olan ve eserleri dünyada birçok dile çevrilmiş olan Pamuk'un, kelime gruplarını titiz bir dil işçiliğiyle ele aldığı ve ustaca eserine yansıttığı anlaşılmaktadır. Bu ustalık becerisiyle yapılan dil işçiliği sayesinde yazarın güçlü bir anlatıma ve zengin bir ifade biçimine sahip olduğu ortaya konmaktadır. Yapılan incelemede eserde kelime gruplarının çeşitliliği ve zengin bir şekilde kullanıldığı göze çarpmaktadır. Eserde yapılan inceleme sonucu bir cümle içerisinde farklı şekilde

kelime gruplarının temsil edildiği fark edilmiştir. Eserde, aynı cümle içinde farklı kelime grupları tespit edilmiş; eserin sayfa kapasitesi göz önünde bulundurulduğunda bu tarz örneklerin yalnızca bir başlık altında temsil edilmesine dikkat edilmiştir.

Masumiyet Müzesi romanının isim ve sıfat tamlamalarının işlev ve yapı bakımından zengin cümle yapısına sahip olduğu tespit edilmiştir. İsim ve sıfat tamlamalarıyla ilgili ele alınan eser en ince ayrıntısıyla ele alınmış olup romandan tespit edilen örnekler sınıflandırılmış olan başlıklar altında verilmiştir. Sadece takısız isim tamlamasıyla ilgili farklı görüşler öne sürüldüğü ve konu ile ilgili ihtilaf olduğundan dolayı romanda bu başlıkla ilgili örnek olup olmadığına yönelik inceleme yapılmamıştır.

Ayrıca isim tamlamalarının kuruluş özellikleri göz önünde bulundurulduğunda tamlayan ile tamlananın yer değiştirdiği isim tamlamalarının diğer özelliklere göre sınırlı sayıda örnekle temsil edildiği tespit edilmiştir.

Romanda yapılan inceleme sonucunda fiilimsi gruplarının -Ar ve -AsI sıfat-fiil eki dışında çok sık bir şekilde kullanıldığı belirlenmiştir. -Ar sıfat-fiil ekinin tespit edilen sınırlı sayıda örneği bulunmakla beraber, -AsI sıfat-fiil ekinin ise metin içinde herhangi bir örneği mevcut değildir.

Tekrar, aitlik, bağlama ve edat gruplarıyla ilgili ise romanda çok sayıda örneğin bulunduğunu görmek mümkündür. Eleme yöntemiyle seçilen örnekler, konunun anlaşılmasını sağlayacak oranda seçilmiştir.

Bağlama gruplarından olan “ve” bağlacının diğer bağlaçlara göre sıklıkla kullanıldığı tespit edilmiştir. “Ve” bağlacı özellikle isimleri ve sıfat tamlamalarının tamlayan unsurlarını birbirine bağlama göreviyle kullanılmıştır.

Romanda, ünlem grupları diğer kelime gruplarına oranla daha nadir kullanılmıştır. Tespit edilen örnekler sınıflandırılan başlık altında sunulmuştur. Sayı grubunun ise yoğun bir kullanıma sahip olduğu tespit edilen örneklerden anlaşılmaktadır.

Romandaki olayların İstanbul’un farklı semtlerinde cereyan etmesi ve bu semtlerin isimlerinin sıklıkla kullanılması, bir diğer yönüyle geleneksel yaşamın tasvir edilmesi birleşik isim gruplarının birçok kez cümlelerde kullanılmasına neden olmuştur. Birleşik isim gruplarıyla ilgili farklı kaynaklar taranmış, incelenen bu kaynaklarda araştırmacıların birleşik isim grubunu farklı başlıklar altında ele aldıkları görülmüştür. Birleşik isim grubu başlığı altında romandan seçilen örneklerle yer verilerek bu unsurların romandaki kullanımları gösterilmiştir.

Romandaki diğer ilgi çekici bir husus da anlatımın gücünü artırmak amacıyla deyimlerin sıkça kullanılmasıdır. Birleşik fiillerde ise tasvirî fiillerden yeterlik, sürerlik

ve tezlik fiillerinin yoğun biçimde kullanıldığı; ancak yaklaşma tasvirî fiiline “-eyazmak” romanda rastlanmadığı görülmektedir. Bu durum, “-e yazmak” tasvirî fiilinin diğer “-ebilmek, -ekalmak, -ivermek” tasvirî fiiller gibi yaygın bir şekilde kullanılmadığını ortaya koymaktadır.

Kısaltma gruplarıyla ilgili olarak da romanda yapılan detaylı incelemelere istinaden, isnat grubu, yükleme grubu, yönelme grubu, bulunma grubu, uzaklaşma grubu, vasıta grubu, eşitlik grubu ve ilgi gruplarıyla ilgili zengin örneklemeler dikkat çekmektedir. Metinde yükleme grubu ile ilgili örneklerle rastlanmamıştır.

Üçüncü bölümde cümlelerin ögeleri Leyla Karahan’ın *Türkçede Söz Dizimi* adlı çalışması göz önünde bulundurularak ele alınmıştır. Sınıflandırma ve tanımlamalar yapıldıktan sonra tespit edilen örnekler ilgili başlık altında sunulmuştur. Romanda şahıs kadrosunun genişliğinden dolayı gerçek ve gizli öznenin sıklıkla kullanıldığını görmek mümkündür. Bunun yanı sıra öznenin bir diğer alt başlığını meydana getiren sözde özne ise sınırlı sayıda yer almaktadır.

Cümlelerin diğer ögelerini meydana getiren yardımcı ögelerle ilgili gerekli tanımlamalar ve sınıflandırmalar yapılmış ve konuyla ilgili araştırmacıların görüşlerine yer verilmiştir. Yapılan detaylı incelemede romanda nesne, zarf tamlayıcısı ve yer tamlayıcısının birçok cümle kuruluşunda yer aldığı görülmektedir. Romandan tespit edilmiş olan örnekler, başlıklara uygun olarak sınıflandırılmıştır.

Romanın, yazıldığı dönemin siyasal ve toplumsal yapısını yansıtan geniş bir mekân örgüsüne sahip olması; kişi kadrosunun fazlalığı ve saplantılı ilişkilerin yoğunluğu, fiziksel ve ruhsal tasvirlerin artmasına neden olmuştur. Bu durum, zengin cümle yapılarının kurulmasını sağlamıştır. Yüklemin türüne, yerine, anlamına ve yapısına göre oluşturulan cümlelerin yoğun biçimde temsil edildiği görülmüştür. Özellikle devrik cümlelerin anlatımın gücünü arttırmak amacıyla sıkça kullanılması, alıntı cümlelerin yoğunluğu, iç içe cümlelerin kullanımını da arttırmıştır. Romanda alıntı yoluyla temsil edilen cümlelerin sıklıkla kullanılması ise iç içe cümlelerin yoğun bir şekilde yer almasını sağlamıştır. Romandan tespit edilen örnekler, tanımlanan ve sınıflandırılan başlıklar altında sunulmuştur.

Eski iki komşu olan Füsün ve Kemal arasındaki aşkı konu edinen romanın konuşma dilinde, açık, anlaşılır ve sade bir dille yazıldığı anlaşılmaktadır. Diğer eserlerinde olduğu gibi *Masumiyet Müzesi* adlı romanda da yazarın araştırmacı kimliği ortaya çıkmakta ve eserlerinde ansiklopedik terimlerin sıkça kullanması kayda değerdir.

Metin içinde yer yer kullanılan noktalama işaretlerinin kullanım özelliğine dikkat edilmeden kullanılması da romanda göze çarpan diğer bir husustur.

KAYNAKLAR

- Aksan, D. (2007). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (Cilt 1). Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksoy, Ö. A. (1998). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü 2 Deyimler Sözlüğü*. İnkılâp Kitabevi Baskı Tesisleri.
- Aktan, B. (2016). *Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi*. Eğitim Yayınevi.
- Altun, M. (2024). *Türkçede Söz Dizim Çözümlemeleri-Türk Romanından Örneklerle*. Pegem Akademi.
- Atabay, N., Özel, S., & Çam, A. (1981). *Türkiye Türkçesinin Sözdizimi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1995). *Türkçenin Grameri*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Daşdemir, M. (2014). *Oklama Yötemiyle Türkçenin Yapısal - İşlevsel Söz Dizimi*. Eser Basım Yayın Dağıtım Matbaacılık.
- Delice, H. İ. (2001). *Türkçe Sözdizimi*. Dilek Matbaası.
- Demir, N. (2019). *Türkçe Cümle Bilgisi*. Altınordu Yayınları.
- Demir, T. (2006). *Türkçe Dilbilgisi*. Kurmay Kitap Yayın Dağıtım.
- Deny, J. (1941). *Türk Dil Bilgisi*. (A. ELÖVE, Çev.) Kabalcı Yayınevi.
- Doğan, E. (2012). *Türkçe Cümle Bilgisi-I*. Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayını.
- Ergin, M. (2019). *Türk Dil Bilgisi*. Boğaziçi Yayınları.
- Erten, M. (2022). *Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi ve Cümle Çözümlemeleri*. Bizim Büro Matbaacılık.
- Gencan, T. N. (1979). *Dilbilgisi*. Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Hengirmen, M. (2005). *Türkçe Dilbilgisi*. Engin Yayın Evi.
- Hepçilingirler, F. (2005). *Öğretenlere ve Öğrenenlere Türkçe Dilbilgisi*. Remzi Kitapevi.
- Hirik, S. (2021). *Söz Dizimi Kuramları Bağlamında Türkçede Baş Unsur*. Gazi Kitabevi.
- Karaağaç, G. (2021). *Türkçenin Söz Dizimi*. Kesit Yayınları.

- Karabulut, M., & Sarıtaş, U. (2018). Postmodern Bir Roman İncelemesi: Galiz Kahraman. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1-12.
- Karahan, L. (2010). *Türkçede Söz Dizimi*. Akçağ Yayınları.
- Karaörs, M. M. (1993). *Türkçenin Söz Dizimi ve Cümle Tahlilleri*. Erciyes Üniversitesi Yayınları.
- Kültüral, Z. (2018). *Türkiye Türkçesi Cümle Bilgisi*. Palet Yayınları.
- Moran, B. (2014). *Türk romanına eleştirel bir bakış 3*. İletişim Yayınları.
- Özkan, A., Toker, M., & Aşçı, U. D. (2020). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*. Palet Yayınları.
- Özkan, M., & Sevinçli, V. (2009). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi (Kelime Çözümlemeli)*. Akademik Kitaplar.
- Özmen, M. (1995, Mart). Cümlelerin Altıncı Ögesi ve Bir Terim Önerisi. *Türk Dili Dergisi*(519), 224-227.
- Pamuk, O. (2016). *Masumiyet Müzesi*. Yapı Kredi Yayınları.
- Şaylan, G. (2009). *Postmodernizim*. İmge Kitapevi.
- Üstünova, K. (2020a). *Türkiye Türkçesinde Yapı Kavramı ve Söz Dizimi İncelemeleri*. Sentez Yayıncılık.
- Üstünova, K. (2020b). *Yüklem İşletimi*. Sentez Yayıncılık.
- Türk Dil Kurumu. (2005). *Türkçe Sözlük*. (10. bs.). Türk Dil Kurumu Yayınları
- Yılmaz, E. (2004). *Türkiye Türkçesinde niteleme sıfatları*. İstanbul: Değişim Yayınları.